

NÕUKOGUDE KULTUUR

DETSEMBER 1940

S I S U K O R D :

Sms Stalin, NSVL Konstitutsiooni looja ● A. SIPSAKAS: Ulemnõukogu valimised ja poliithariduslikud organisatsioonid ● Kultuur- ja haridusasutuste ülesanded valimiskampanias. ● K. J.: Ligemaid ülesandeid sotsialistliku kultuuri arendamisel Nõukogude Liidus ● J. SEMPER: Kunstidekaadi puhul ● H. PIILMANN: Mõningaid mõtteid ettevalmistumisel kunstidekaadiks ● O. MIKIVER: Uleskutse ● L. TAMM: Vana tuulik ● MAKSIM GORKI: Inimese süünd ● H.A.P.L.: Riik ja kirik ● N. K. KRUPSKAJA: Iseseisvast õppimisest ● A. VEIMER: Nõukogude Eesti sotsialistliku tööstuse arendamise väljavaateist ● A. LEINJARV: Raamat sotsialistlikus ühiskonnas ● V. ELLER: Sotsialistlikust realismist ● Rahvuslikkuse küsimus Nõukogude arhitektuuris ● Nõukogude palee ● ED. VALLASTE: Nõukogude kino ● K. LAANE: Uleminek vanalt uuele ● VARIA: Ühe sõsarvabariigi saatusest ● Fakte minevikust ● Tuglas rahvaliku luuletajana ● A. Janseni karikatuur 1906. a. ● L. Tolstoi ja vene kirik ● L. Tolstoi filmis „Muusikaline lugu“ ● Mitmesugust ● Male

NÕUKOGUDE KULTUUR

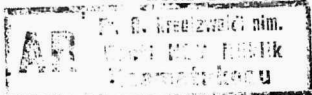
ENSV HARIDUSE RAHVAKOMISSARIAADI
JA ENSV AMETIÜHINGUTE KESKLIIDU
KULTUURI JA POLIITHARIDUSE AJAKIRI

13. DETSEMBRIL 1940 **NR. 1**
I A A S T A K Ä I K

Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu Konstitutsiooni looja sms J. V. Stalin

5 DETSEMBRIL 1936. A. VIII ERAKORRALINE NÕUKOGUDE KONGRESS VÕTTIS VASTU STALINLIKU KONSTITUTSIOONI, SOTSIALISMI VÕITUDE KOODEKSI, NÕUKOGUDE SOTSIALISTLIKE VABARIIKIDE LIIDUS TEGELIKULT TEOSTATUD JA KÄTTEVÕIDETUD SOTSIALISTLIKU KORRA SEADUSANDLIKU FIKSEERINGU. KONSTITUTSIOONI MÕJU ON ÜLE-MAAILMNE, SEST OLLES PROLETARIAADI VÕITUDE FIKSEERINGUS NSV LIIDUS, ON TA ÜHTLASI TÄHISEKS JA PROGRAMMIKS KOGU KAPITALISTLIKU MAAILMA TÖOLISKLASSILE, SIHKS, MILLE SURVE ALT VABANEV INIMKOND SAAVUTAB UHEL ILUSAL PÄEVAL.

Ülemnõukogu valimised ja poliithariduslikud organisatsioonid

Eelseisvad valimised on tegelikult suurimaks poliitilise küpsuse eksamiks ENSV kogu töörahvale. Veel suuremaks ja tähtsamaks eksamiks on nad aga Eesti tööraha eelväele, tema eesrindlikule tuumale — Eesti Kommunistlikule (bolševike) Parteile, tema organisatsioonile, alorganisatsioonile, EK(b)P igale liikmele ja liikmekandidaadile.

Eriiselt suur tähtsus on valimiskampanias meie poliithariduslikel organisatsioonidel. Meie rahvamajad, klubid, punased nurgad, lugemislauad, raamatukogud, seinalehed peavad tegema kõik selleks, et kindlustada valimiskampania edurikast käiku. Poliitharidustöö ise peab tõusma kõrgemale astmele valimiskampanias. Igasugusele loidusele, hooletusele, minnalaskmisele, passiivsusele poliithariduslikus töös tuleb kuulutada jäädavalt kadu. Poliithariduslikud organisatsioonid peavad valimiskampanias kõigiti olema abiks agitpunktidele, nende valimiskampania agitatsiooni- ja propagandatöö keskustele. Selleks on meie kultuurhariduslikel asutusel laialdased võimalused, tuleb vaid osutada tahet ja aktiivsust. Valimiskampania on poliithariduslikele organisatsioonidele eksamiks, kus avaldub, kas meie poliithariduslik töö ja ta süsteem ning kaadrid seisavad oma suurte poliitkasvatustlike ülesannete kõrgusel või mitte.

Seega panevad NSV Liidu Ülemnõukogu valimised nii parteilastele kui parteitutele poliithariduslikele tegelasile määravalt tähtsad ülesanded.

Tuleb väsimatult kogu energiaga selgitada valijate massidele valimiste tähtsust, nõukogude konstitutsioonilise demokraatia eeliseid, populariseerida esitatud tööraha kandidaate, nende tegevust ja nende andumust kogu tööraha üldisele asjale. Suur eksitus oleks arvata, et valimiskampania võiks teostuda vaid isevooluna ja ilma suuremate pingutusteta. Just vastupidi: et saavutada populaarsust kandidaatidele, et saavutada valijate kõrgeprotsendilist osavõttu valimistest, selleks tuleb järjekindlalt, visalt, püsivalt ja hoogsalt teha lakkamatut ja laiaulatuslikku selgitustööd massides, tuleb neile lakkamatult selgitada ja silme ette tuua sotsialistliku korra võite kogu NSV Liidus ja Eesti NSV-s.

Kuidas seda saavutada?

Nii lännades kui ka maal on loodud valimiskampania agitatsioonitöö selgrooks agitpunktide võrk. Kõigepealt tuleb valvata, et agitpunktid ei kujuneks vaid kantseleilisteks asutusteks, mis võtaksid oma tööd ainult formaalselt. Tuleb rakendada tõhe selleks, et agitpunktide kaudu üksikasjaliselt selgitataks valijaile valimiste määrustikku ja stalinlikku Konstitutsiooni.

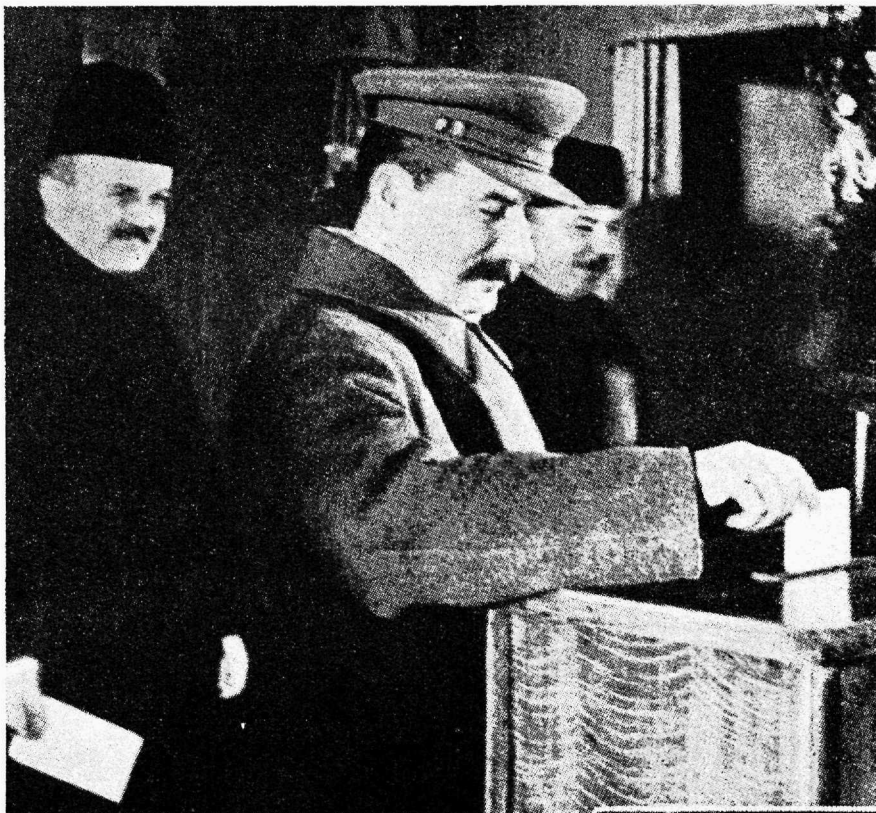
Agitpunktide ümber peab koonduma kogu rajooni agitatsioonitöö. Rajoonide, piirkondade partei, kommunistlike noorte ja ametiühingute organisatsioonide teha on, et agitpunktid seisaksid oma ülesannete kõrgusel: oleksid võimelised juhtima valimishoogtööd bolševistlikult ja andma igakülgset konsultatsiooni valijaile. Tuleb valvata, et agitpunktid oleksid küllaldaselt varustatud ajakirjandusega, brošüüridega, seinalehtedega, plakatitega ja muu kirjandusega, mis tutvustab rahvast stalinliku Konstitutsiooniga, Nõukogude vabade rahvaste suursaavutustega, kodanike õiguste ja kohustega. Agitaatorite kollektiiv, mille tuuma peavad andma partei organisatsioonid, peab töötama agitpunkti vastutava juhataja otsesel juhtimisel, kuna ainult selviisil on võimalik kooskõlastatud lünkadeta ja plaanikindel agitatsioonitöö. Agitpunktide väärika sisustuse ja korrashoiu eest tuleb hoolitseda neil käitistel, asutustel ja organisatsioonidel, mis asuvad valimisjaoskonna piires.

Lõpuks olgu veel loeteldud iga agitpunkti konkreetsed ülesanded ja kampania meetodid: 1. korraldada valijate üldkoosolekuid valimis-määrustiku selgitamiseks ja kandidaatide tutvustamiseks; 2. kutsuda kokku aktiivi koosolekuid hoogtöö korraldamiseks; 3. korraldada valijatele elamute- ja elamurühmade kaupa koosolekuid Konstitutsiooni ja valimiste tähtsuse selgitamiseks; 4. kujundada elamutes ringe organiseerimata valijate (koduperenaised, kodutööliised jne.) jaoks; 5. organiseerida suulist individuaalset agitatsiooni majast majja, korterist korteri ja tömmata selleks kaasa majajalanikke; 6. levitada valimiste kirjandust ja lugemist; 7. seinalehtede organiseerimine ja uuendamine agitpunktis, jaoskonna käitistes, suuremates elamutes jne.; 8. agitaatorite ja nende rühmade instrueerimine; 9. lugemislauade, lastetubade, punaste nurkade loomine ja nende ning klubide, rahvamajade, kultuurasutuste kasutamine agitatsiooniks. Selles töös peavadki poliithariduslikud organisatsioonid abistama agitpunkte.

Leninism õpetab, et tööraha poliitilise aktiivsuse tõstmine on suur ja lähtis ülesanne ja et partei suudab seda lahendada üksnes siis, kui ta enese ridades on aktiivsus tõusnud kõrgema määraneni. See tähendab, et kõik partei organisatsioonid, liikmed ja kandidaadid peavad pühendama kogu oma jõu rahvahulkade poliitilisele kasvatusele, nende mobiliseerimiseks Partei ja Nõukogude Valitsuse otsuste ja korralduste teostamiseks.

Partei liikmete ja parteitute kasvava aktiivsuse alusel toimub ka vabanenud Eesti tööraha poliitiline kasvatustöö peatseiks valimisteks. See on talle eksamiks ja ka ühtlasi karastuseks uute ülesannete jaoks.

A. SIPSAKAS

Sms Stalin valimiskasti juures Moskvas 12. XII 1937 — NSVL Ülemnõukogu valimistel. Tema seljataga sms Molotov, kõrval sms Urošilov.

KULTUUR- JA HARIDUSASUTUSTE ÜLESANDED VALIMISKAMPAANIAS

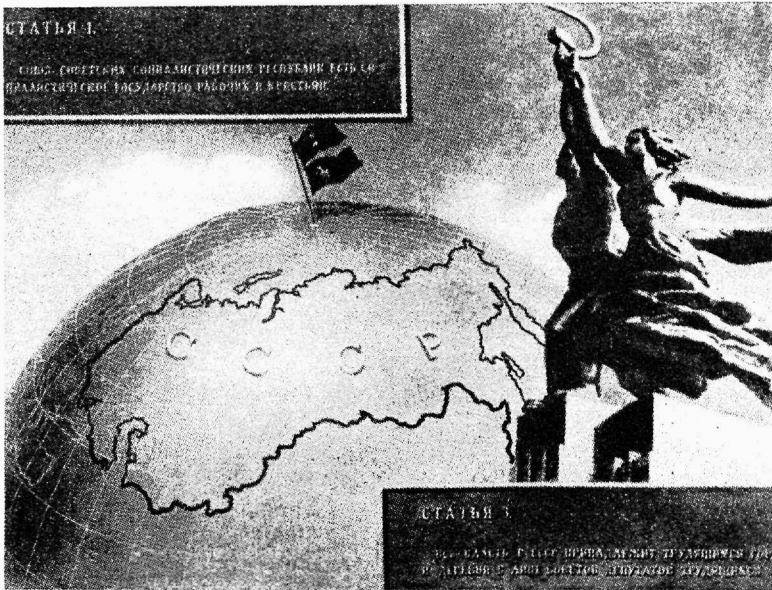
12 jaan. 1941. a. teostuvad täiendavad valimised uutest Nõukogude vabariikidest NSVL Ülemnõukogusse, millest esmakordselt võtab osa ka Eesti NS Vabariik.

Ühenduses selle tähtpäevaga teostub ulatuslik valimiskampaania. Et teostada vajalist selgitustööd, mis peab haarama kõik ENSV kodanikud, aitavad rahvamajad ja kultuurasutused kampaaniat aktiivselt läbi viia.

Rahvamajadel ja teistel poliitharidustöö organitel on järgmised põhiülesanded:

Rakendada kogu poliithariduse organisatsioon valimiskampaania läbiviimiseks. Tuleb hoolitseda, et kõik kodanikud oleksid teadlikud valimiste ajast ja korrast, tunneksid valimisringkondade ja -jaoskondade jaotust. Tuleb tutvustada ülesseatud töötava rahva kandidaate ning teha nende kasuks mõjuvat propagandat ja agitatsiooni; tuleb selgitada valimiste puhul teostuvate sotsialistlike töövõistluste küsimusi; tuleb hoolitseda selle eest, et kõik kodanikud tunneksid NSVL ja ENSV Konstitutsiooni ja nendes kind-

§ 1. Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide
Liit on tööliste ja talupoegade sotsialistlik riik.

Plakat Konstitutsioonipäevaks 1937

§ 3. Kogu võim NSV Liidus kuulub Tööraha saadikute nõukogude näol linna ja maa töörahvale.

lustatud kodanike õigusi-kohustusi, võrreldes nende paremusi kodanlike põhi-seadustega.

Aktiivselt aidata organiseerida *valveloiekut* rahva vaenuliste elementide suhtes ja teostada nende vastu mõjuvat agitatsiooni.

Teostada kaadri valik, keda on võimalik organiseeritult rakendada valimiste läbiviimiseks.

Nende ülesannete täitmine on suure tähtsusega ja peab tagama, et valimistest võtavad osa kõik Eesti NSV kodanikud ning et NSVL Ülemnõukokku valitaks töötava rahva parimad esindajad.

Selgitustöö tähtsamaks ülesandeks on *Konstitutsiooni ja NSVL Ülemnõukogu valimiste määrustiku lähem tutvustamine ja selgitamine*. Selleks tuleb korraldada *selgituskoosolekuid* ja *loenguid* laiemale kuulajaskonnale, aga ka järjekindlaid *ühisõpinguid aktiividele õpiringides*. Ringide töös on tarvis hoolitseda nende sisulise ja pedagoogilise külje eest.

Rööbiti ringide tööga tuleb rahvamajades teha elavat selgitustööd kogu rahvale.

Rahvamajades, klubides jne. on tarvis luua valijaile *konsultatsioonipunktid*, mis on avatud kindlatel aegadel, näiteks kaks korda nädalas. Seal antakse seletusi valimistega ühenduses tekkinud küsimuste kohta. Konsultatsiooni andmiseks kasutatagu kohalikke valimisjaoskondade liikmeid, usaldusmehi ja rahvamajade aktiviste, kes on tuttavad valimisküsimustega.

Rahvamajades (või muis avalikes hoonetes) tuleb korraldada *näitusi* valimisülesandeid selgitavate väljapanekutega. Võimalikult kunstipärase ja maitseka välisilme ning ülevaatliku sisu saavutamiseks tuleb domineerivale kohale asetada mingi sobiv valimisloosung ja arv „12“, mis tähistab seda, et valimine NSVL Ülemnõukokku toimub 12. jaan. 1941. a. Aukohale tuleb asetada *Konstitutsiooni looja* sms *Stalini portree*, samuti pillte teisest marksismi-leninismi eestvõitlejaist,

LIGEMAIID ÜLESANDEID SOTSIALISTLIKU KULTUURI ARENDAMISEL NÕUKOGUDE LIIDUS

Oma ajaloolises kõnes V. I. Lenin Venemaa Kommunistliku Noorsoo Ühingu 3. ülemaalisel kongressil seadis üheks noorsoo põhiülesandeks kogu praegusaja teadmiste, kogu inimsoo poolt loodud kultuuri valdamise. Lenin rääkis: „Ainult kogu inimsoo arengu kestel loodud kultuuri täpse tundmise varal, ainult selle kultuuri ümbertöötamise kaudu saab ehitada proletaarset kultuuri...“ Ja edasi: „Kommunistiks võib saada ainult siis, kui rikastada oma mõistust kõigi nende vaimsete varade tundmisega, mida inimkond on väljatöötanud.

Mida tuleb mõista kultuuri all?

Mis on kultuur?

Sellest küsimusest peab kõigil olema õige ettekujutus ja arusaamine, kui üldse tahetakse kultuurseks inimeseks saada. Sõna „kultuur“ on tuletatud ladina keelest. Vanadele roomlastele tähendas kultuur maaharimist ja põlluviljamist.

Pärastpoole kultuuri all hakati mõistma kõike, mis loodud inimese tööga. Tööprotsessis inimene, muutes välist loodust, muutis ka enda isiklikku loomust.

Kultuuri all laiemas mõttes mõistetakse kõike seda, mis on loodud inimkonna tööga tema võitluses loodusjõudude valitsemiseks, kitsamas mõttes aga inimkon-

na teaduse- ja kunstisaavutuste kogusummasid. Kodanlikus korras käsitatakse kultuuri mõistet ainult vaimse kultuuri tähenduses (haridus, filosoofia, teadus, kunstid); see käsitlus viib idealismile, mis on põhiliselt vastoluline marksistlike arusaamadega.

Kultuur on ühiskonna materiaalsete ja vaimsete saavutuste ning hüvede kogusumma, mis avaldub majanduses, tehnikas, teaduses, kunstis, riikliku ja ühiskondliku elu ning olustiku organisatsioonis, ühiskonna hariduslikus tasemes ja elukommetes. Seega võib kultuuriks nimetada kõiki inimsoo arenemise kestel praktilises tööprotsessis loodud ja väljatöötatud rikkusi ja teadmisi. M. Gorki väitis, et kultuur on inimeste tööga loodud „teine loodus“.

„Kultuuri mõiste on väga lai — näopesemisest kuni inimese mõtte viimaste tippudeni“ (Kalinin).

Marksistlik-leninistlik kultuurimõiste põhjeneb materialistlikul ajalookäsitusel. Marksism õpetab, et töö, mis kindlaks määrab ühiskondliku inimese ajaloolise arengu, seda mitmekesiste materiaalsete ja vaimsete huvide ja nõuetega, on aluseks kogu inimsoo kultuurile. Sest ainult töö loob kultuuri.

NSVL ja ENSV riigitegelastest jne. Tuleb ka välja panna Konstitutsiooni ja valimiste määrustiku tekstid, NSVL kaart ja NSVL struktuurikujutus.

Valimiskampaania puhul peab kõigis rahvamajades arenema elav kultuuri-tegevus selleski mõttes, et oleksid avatud *lugemislauad* ja nendele tellitud kõik paremad ajalehed ja -kirjad, et töötaksid normaalselt raamatukogud jne.

Rahvamajade ülesandeks on eriti kaasa aidata valimiseelsete selgituskoosolekute puhul mitmesuguste sobivate *lisaettekand-*

nete ettevalmistamise ja ettekandmise teel.

Peale selle on kohtadel kasutada mitmesuguseid muid võimalusi valimisselgitustöö muutmiseks huvitavaks ja sisukaks: *teatrietendused, kino- ja rändkinoetendused jne.* Tuleb jälgida *raadiosaateid*, korraldada erisaadete ühiskuulamisi. Tuleb pidada silmas kõiki sellekohaseid erikorraldusi, eeskätt EK(b)P Keskkomiteelt ja valimiskomiteedelt, mis antud ühenduses Ülemnõukogu valimisega.

Kultuuri tuleb käsitada tema kahe põhikülje — materiaalse ja vaimse — ühtsuses. M a t e r i a a l n e kultuur, kuhu kuuluvad kõik materiaalsed väärtused, eelkõige tootmisjõud, väljendub peamiselt tööriistade, tehnika, ehituste, elamute, riietuse jne. kujul. V a i m s e kultuuri — väljendusteks on poliitilised institutsioonid, kõik teadusharud, mitmesugused kunstialad, juhtimise ja organiseerimise kogemused, aga samuti ka moraal.

Kultuuri väljakujunemine on kestnud tuhandeid aastaid. Klassiühiskonnas iga võimulolev klass püüdis luua niisugust kultuuri, mis ta võimu kindlustaks.

Töölisklass, pannud kehtima oma diktatuuri, loob eeldused kultuurse revolutsiooni arenemiseks. Avanevad tühjaksammutatud rahvaloomingu allikad ja kasvab uus teadus, tehnika, kirjandus ja kunst, kõrgem kui kapitalismi ajastul.

Sotsialistlikus ühiskonnas areneb teadus, tehnika ja kunst mõõtmatu viljakamalt. Teadust hinnatakse kui töötavate hulkade heaolu tõstjat, kui inimeste silmaringi avardajat ja laiendajat, tehniliste võimaluste ettevalmistajat ja ta seatakse võrdsele kohale teiste loovate tegevusalade kõrval.

Sotsialistlik kultuur, erinevalt kodanlikust kultuurist, on täieliselt suunatud laialdaste rahvahulkade, kõigi töötajate nõuete rahuldamisele. Sellepärast võib sotsialistlikku kultuuri nimetada täie õigusega üldinimlikuks kultuuriks. Samal ajal, sõltuvalt keele, elukommete ja teiste rahvuslike iseärasuste erinevusest võtab mitmesuguste rahvaste sotsialistlik kultuur mitmekesise rahvusliku vormi. See asjaolu on meie suure sotsialistliku riigi kultuuriarengu üheks tähtsamaks teguriks.

Uue, sisult sotsialistliku ja vormilt rahvusliku kultuuri ehitus ja areng läheb ägedas võitluses üheltpoolt mehaanilise minevikupäranduse eitamise vastu ja teiselt poolt mittekriitilise suhtumise vastu vanasse kultuuri.

Mis tähendab olla kultuurne?

Kuidas vallutada kultuuri?

Sotsialistliku töötaja kultuursuse tunnemärkideks tuleb lugeda: oma töötehnika head evimist, oma eriala täielikku tundmist, marksismi-leninismi valda-

mist, oma mälu rikastamist teaduse ja kunsti põhiandmetega, organisaatorlike ja juhtimiskogemuste valdamist. Sii hulka tuleb samuti arvata kommunistlik suhtumine töösse ja ühiskondlikku omandisse, truudus isamaale, leppimatus vaenlastega, distsiplineeritus, kokkühoidlikkus, ausus, õiglus, inimlik suhtumine naisesse ja lastesse, puhtus, korralik eluviis jne.

Need kõik on iga aktiivse kommunismi-ehitaja vajalikud omadused.

Kultuurivaldamise eeskujuks peame võtma suuri töörahva juhte ja kommunismi õpetajaid — Marxi, Engelsit, Leninit ja Stalinit, kes alati seisid oma ajastu teadmiste tipul ja olid ning on parimaiks loomismeistriteks kõigil teadusaladel.

Karl Marx ja Fr. Engels olid omaaja entsüklopeediliselt kõige haritumad inimesed. Nad evisid sügavaid teadmisi igal kultuurialal. Nad oskasid kõiki Euroopa keeli (ka vene keelt) ja lugesid parimaid teaduslikke ja kirjanduslikke meistritöid algupäranditena. Nad olid parimaid asjatundjaid poliitika, ajaloo, filosoofia, majandusteaduse, kunsti, loodusteaduse, sõjanduse ja teistel aladel.

Marx ise ütles, et Engels on „ehtne entsüklopeedia, suuteline töötama igal tunnil, päeval ja öösel, pärast sööki ja tühja kõhuga, kiirelt kirjutades ja leidlikult ning arukalt kui kurat.“

Marxi ja Engelsi suurt eeskujut, nende kirglikku ja kustutamatu teadmiste janu, kindlat ja viljakat inimkonna kultuuri-aarete valdamistööd, nende oskust siduda teooriat praktikaga, teadust elu ja revolutsioonilise võitlusega, hoidsid alal ja arendasid edasi Lenin ja Stalin. Juba noorelt tundsid nad sügavalt ja kindlalt marksismi. Varakult tutvusid nad tähtsamate teaduslike ja kirjanduslike teostega. Nad tundsid suurt huvi kõigi kultuurialade vastu.

Lenini ja Stalini poolt on loodud suurimad teaduslikud ja revolutsioonilised teosed. Lenin oma raamatus „Materiaлизм ja empiriokriititsism“ tegi geniaalse kokkuvõtu uuemaist teaduse saavutustest. Väga hästi tundis ta ilukirjandust. Kuni surmani ta tutvus uute teaduse- ja kultuurisaavutustega.

Sms Stalini teosed on midagi erilist oma erandliku kokkusurutuse ja lihtsa

esituse, sügava sisu ja lõpmatu mõtte-rikkuse poolest. Nad relvastasid ja relvastavad miljoneid töötajaid nende võitluses kommunismi eest. Juhtides paljukülgset kommunismi ehitustööd, sms Stalin relvastab kõigi kultuurialade töölisi oma juhtivate osutustega. Laialdased on sms Stalini programmilised osutused filosoofilise-, ajakoolise-, kirjanduse ja kunsti-rinde töolistele. Nagu suur sõjakunstiteadlane sms Stalin juhib teoreetiliselt ja praktiliselt meie sotsialistliku riigi relvastatud jõudude ehitust. Enam kui ükskord üllatas ta majandusjuhte ja eriteadlasi oma hämmastava informeeritusega hulgalistel tehnika-aladel.

Kompartei ja sms Stalin nõuavad, et juhtiv aktiiv, kelle ülesandeks on hulkade kasvatamine kommunismi vaimus, peab olema ise igakülgsest arenenud ja kõrgelt kultuurne. See on ka arusaadav. Sest kasvataja peab ise hästi kasvatatud olema, teisi kasvatada oskama.

Niisugust eeskuju näitavad meile kompartei juhid kultuuriarendamise küsimuses. Ja niisugust suhtumist kultuuriküsimustele nõuab partei igalt oma liikmelt.

Kui praegu suures Nõukogude riigis kuski metsanurgas veel leidub inimesi, kes kiitlevad oma harimatuse ja võhiklusega, siis tuletame neile alati meelde K. Marxi sõnu:

„Harimatus pole veel kunagi tööliklassile kasu toonud.“

★

Eriti suurt tähtsust evib kultuuri valdamise küsimus Nõukogude Liidus praegu sotsialistliku riigi järkjärgulisel üleminekul sotsialismilt kommunismile. See on arusaadav, sest kultuurivaldamise ja kommunistliku ühiskonnaehituse küsimused on üksteisega lahutamatus seoses.

Milles seisab see side?

Esiteks tuleb tähendada, et kommunism tekkis seadusepärastelt sajandite kestel kogunenud teadmiste summast. Marksism on otsene ja vahenditu filosoofia, poliitmajandusteaduse ja sotsialismi suurimate esindajate saavutuste jätk ja edasiarend. Seltsimees Stalin kirjutab, et sotsialism tekkis teadusest, teaduslike teadmiste sügaval pinnal. Järelikult, et

olla teadlik töölikklassi eest võitleja, on vaja tunda ühiskonna arenemise ja kommunismi võidu seadusi.

Teiseks: V. I. Lenin õpetas, et kommunistlikku ühiskonda võib üles ehitada ainult eesrindliku teaduse ja tehnika alusel, kogu maa elektrifitseerimise alusel. Kuid „mõistate väga hästi, et elektrifitseerimiseks ei kõlba kirjaoskamatud, ja ka üksnes lihtsast kirjaoskusest on selleks vähe. Siin on sellest vähe, kui mõistetakse, mis on elekter; on tarvis teada, kuidas teda tehniliselt rakendada nii tööstuses kui ka põllunduses... On tarvis seda ise õppida, on tarvis seda õpetada kogu kasvavale töötavale sugupõlve.“ (V. I. Lenin, „Noorsooühingute ülesanded.“)

Kommunism eeldab tootmisjõudude kõrget arengut ja inimene kui põhimine tootmisjõud peab olema igakülgsest arenenud ja kultuurne. Kultuurne inimene saavutab kõrge tööviljakuse, mis on uue ühiskondliku korra võidu põhitingimuseks. Sellepärast seltsimees Stalin ütleski: „Et ehitada, selleks on vaja teada, vaja vallutada teadust, aga et teada, selleks on vaja õppida.“

K o l m a n d a k s tuleb arvestada seda, et kommunismi ehitatakse plaanikindlalt, miljoniliste töötavate hulkade aktiivsel osavõtul. See kommunismi arendamise erinevus nõuab kõrget kultuuri ja oskust kogu ühiskondlikku elu täpselt organiseerida ja juhtida.

Sms Kalinin oma kõnes „Kommunistlikust kasvatuses“ ütleb:

„Iga positiivse töö viljastavaks teguriks on kultuursus. Mida keerulisem, kvalifitseeritum on töö, seda suuremat kultuursust ta vajab. Kultuur on meie samuti tarvilik nagu õhk, kogu oma laias ulatuses, s. o. alates elementaarsest, igale inimesele vajalikust kultuurist kuni nn. suure kultuurini.“

Mispärast praegu eriti teravasti tuntakse vajadust üldise kultuursuse tõusuks?

On selge, et tööviljakuse kasv, töötajate kommunistlik kasvatus, kapitalismi jäänuste likvideerimine hulkade teadvusest ja kogu ühiskondliku valmistuse bolševistlik organiseerimine sõltub sotsialistliku kultuuri edasisest võimsast kasvust.

„Nõukogude korra kestuse 23. aasta jooksul on meie ökonomika kaugele liikunud. Tootmise tehniline tase on juba märksa kõrgem, masinad, tööpingid on palju keerulisemad ja nõuavad tähelepanelikumat, kultuursemat käsitlemist. Kui võtame läbi ühe tööstusharu teise järele, siis saame neilt kõikidelt ühise hüüu ja nõudmise: meile on tarvis kultuursemaid töötajaid kui on olnud seni. On endastmõistetav, et vastavalt on tõusnud nõudmised ka asutuses.

Kolhoosiküla omakorda esitab määratu suurt nõudlust kõrgema kultuurisusega inimeste järele...

Selleks, et edasi liikuda, on tarvis kultuuri.“ (M. I. Kalinin „Kommunistlikust kasvatusest“.)

Kultuuri-tõusu küsimusega partei seob kommunismi ehitamis-küsimuse. Nimelt sellepärast on nüüd meie sotsialistliku riigi sisemaiseks põhiülesandeks majanduslik organiseerimine ja kultuuriline kasvatus töö.

Siin on vastolu — võib mõni kõhkleja tähendada. Materialistid on ju alati kinnitanud, et materiaalne olemine määrab ära vaimse olemise, miks siis nüüd vaimse elu küsimused: kasvatus, haridus ja üldse vaimse kultuuri arendamine esikohale seatakse? Kas te ei ütle lahti materialismi põhimõttest, et olemine määrab teadvuse? Kas siis sotsialistlikus, kommunistlikus ühiskonnas ühiskondlik olemine ei määra ühiskondlikku teadvust?

Ei. Sugugi mitte!

Meie oleme seda alati kinnitanud, teame kindlasti ja jääme alati selle juurde, et olemine lõppude-lõpuks määrab teadvuse.

„Ühiskonna vaimuelu kujunemise allikat, ühiskondlike ideede, ühiskondlike teooriate, poliitiliste vaadete, poliitiliste asutuste põlvnemise allikat peab otsima mitte ideedes, teooriates, vaadetes, poliitilistes asutustes endis, vaid ühiskonna materiaalse elu tingimustes, ühiskondlikus olemises, mille peegelduseks on need ideed, teooriad, vaated jms.“ (ÜK(b)P ajaloo lühikursus, lk. 121.)

Ka sotsialistlikus ühiskonnas inimeste ühiskondlik olemine määrab nende ühiskondliku teadvuse. Kuid sotsialistlikus ühiskonnas on võimalik plaanikindel or-

ganiseeritud töö. Sellepärast on siin teadvuse vastumõju olemisele võrdlemisi suur ja tähtis. Olemise kujunemise protsessi eel ja kaasas käib meie teadlik töö, teataval määral plaanikindel ja organiseeritud olemise kujunemisprotsessi juhtimine. Sel kombel me võime olemise kujunemisprotsessi teatavas ühes suunas kiirendada, teises — pidurdada. Ühiskondliku olemise arenemine on juhitud, niivõrd kui võimalik, teadlikule alusele.

Fr. Engels ütles selle kohta, et sotsialistlikus ühiskonnas hakkavad inimesed oma ajalugu täie teadvusega ise tegema.

Selleks teadlikuks töö juhtimiseks ja organiseerimiseks on vaja, et juhid ise oleksid teadlikud, organiseeritud ja distsiplineeritud.

Siin me komistame jällegi vaimse kultuuri tõusu, inimeste kommunistliku kasvatus, organiseerimise, distsiplineerimise küsimusele. Seda enam, et „inimeste teadvus oma arengus jääb maha inimeste majanduslikust olukorrast. See pärast nüüd ja tulevikuski kodanlike vaadete jäänused säilivad inimeste ajudes, ehkki majanduses kapitalism on juba likvideeritud“. (ÜK(b)P ajaloo lühikursus, lk. 336.)

See asjaolu veelkord näitab, milline tähtsus on kultuurse taseme tõusul, miks kommunistliku kasvatus küsimused praegusel momendil evivad otsustava tähtsuse.

Kultuuri-valdamise kunsti võime õppida kõigepealt Marxi, Engelsi, Lenini, Stalini, nende õpilaste ja kaasvõitlejate elust ja tegevusest.

Seades üles teadmiste kogusumma valutamise ülesande Lenin rääkis oskusest valida nende teadmiste hulgast kõige tähtsamat ja tarvilikumat.

Põhimine, kõige tähtsam ja tarvilikum kogu inimsoo poolt loodud kultuuris on marksism-leninism, kui kogu mineviku teadusliku mõtte arenemise järelendus ja kokkuvõtt.

Marksism-leninism on kogu eesrindliku kultuuri kõrgem saavutus. Ta on ainuke teaduslik maailmavaade, mis võimaldab igakülgset maailmast arusaamist, mineviku ja oleviku sügavat tunnetamist ja tuleviku ettenägemist. Marksism-leninism rel-

vastab töötavaid hulki võimsate relvade kapitalismi hävitamise ja kommunistliku ühiskonna ülesehituse teostamiseks.

Marksimi-leninismi õppimist on vaja alata ÜK(b)P ajaloo lühikursusest. Seal on antud lühike entsüklopeediline bolševistliku ajaloo ja teooria ning kommunistliku maailmavaate esitus. Omandanud lühikursuse sisu ei või peatuda, vaid on tarvis edasi minna. On vaja tundma õppida neid Marxi, Engelsi, Lenini ja Stalini põhiteoseid, milles on esitatud marksismi kolm koostusosa — filosoofia, poliitmajandusteadus ja sotsialism.

Väga suur tähtsus iga kultuurse inimese silmaringi laiendamise alal on ajalool. Ilma üldajaloo ja eriti oma kodumaa ajaloo põhimisi fakte tundmata ei või olla teadlik bolševik ega eesmine meie ajastu inimene. Ajaloo tundmine aitab omandada laialdasi teadmisi kõikidel kultuuri aladel.

Ajalugu kui teadus on esmakordselt loodud Marxi ja Engelsi poolt. Sellepärast nõuab ajalooõppimine ja temast õieti arusaamine marksimi-leninismi klassikute tööde tingimatut tundmist. Ajaloo tundmaõppimisega tihedas seoses on vaja tutvuda maailma geograafiaga. Suur tähtsus on filosoofia ajaloo tundmisel. See annab vastava ajastu loodusteaduse, kunsti ja kogu vaimse ning poliitilise elu teoreetilise üldistuse. Peale selle filosoofia ajalugu arendab teoreetilist mõtlemist ja üldistamise võimet.

Kunst peegeldub maailma kujudes. Ta aitab tunnetada maailma ja muuta teda. Mitmesugused kunstiharud — muusika, maalikunst, iseäranis ilukirjandus, teater ja kino on rikkamaid kultuurialasid. Nende kultuurialade tundmine õilistab vaimselt inimest, arendab ilutunnet, laiendab mõistuslikku silmaringi. Iga kultuurne inimene peab tuttav olema mineviku ja oleviku silmapaistvate kunstiteostega.

Loodusteadus, kui kõiki loodusenähtusi käsitavate teadmiste kogum, võimaldab inimestele loodust tunnetada ja allulada. Igal kultuurisel inimesel peab olema õige kujutus teda ümbritsevast füüsilisest maailmast. Ta peab materialistlikult mõistma mitte ainult igapäevaseid liht-

said loodusenähtusi (pikne, lumi, vihm jne.), vaid ka päikese-süsteemi (siin hulgas ka meie maa) tekkimist, elu tekkimist maakeral jne. Kõike seda pole võimalik teada, kui ei olda tuttav loodusteaduse ajalooga ja uuemate leiutistega sel alal.

Tuleb kursis olla uute tähtsamate teaduse saavutustega selleks, et õieti orienteeruda praegusaja tehnika põhiküsimustes ja valitseda kõrgemat töökultuuri. Viimased NSV Liidu seadlused töö-küsimuste alal kasvatavad igas töölises töökultuuri ja aitavad kaasa tööliklassi edasise kultuur-tehnilise taseme tõusuks.

★

Kõigi kultuuririikuste valitsemine on keeruline ja raske. Kuid raskusi pole vaja karta, vaid tuleb minna edasi ja kõik raskused samm-sammult võita.

Meie sotsialistlikus riigis on loodud võimalused ja tingimused kõigi teadusharude valdamiseks. Ainult igaühe soovist ja tahtest oleneb tema kultuurivaldamise küsimuse lahendus.

Eesti Nõukogude Vabariik kuulub ühe võrdse osana suurde Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liitu. Eesti rahva materiaalne ja vaimne kultuur vabanes alles hiljuti kapitalistliku korra kütkeist. Kultuurne revolutsioon Eestis on alles algamas. Vormilt rahvusliku ja sisult sotsialistliku proletaarse kultuuri ehitus algas kodanliku kultuuri kõrval loodud proletaarse kultuuri elementide alusel ja vennalike vabariikide kaasabil ning jätkub täiel hool. Siin proletaarne kultuur kasvab ja areneb palju kergemini ja kiiremini kui Venemaal, sest ÜK(b) Partei ja juba kaugele ette jõudnud vennalikud vabariigid aitavad seda protsessi mitmekordselt kiirendada.

Muidugi pole sugugi nii lihtne ja kerge see üleminek kodanluse ja hallparunite huve teenima sunnitud, sogastatud ja vassitud kultuurilt uuele, ainsale õigel seisukohal asuvale sotsialistlikule kultuurile. See tähendab, et kogu meie materiaalne ja vaimne kultuur peab põhjalikult ümber muudetama, uutal alustel ülesehitatama. Ta tuleb täielikult rakedada töötava rahva huvide kaitsele.

Palju punkte sel alal on juba teostatud.

Suurtööstus, pangad jne. natsionaliseeriti, s. o. tunnistati rahva omaks. Kultuuriasutused ja -organisatsioonid allutati ühele üldisele juhtivusele. Siinjuures juhtus, et mõningad „juhid“, kel töötava rahva huvidega mingit tegemist ei olnud, kõrvaldati kohtadelt. Ka üksikuid kodanluse poolt püstitatud nn. „kultuur“-organisatsioone ja koole tuli sulgeda samadel põhimõtetel.

Töörahvale kahjulike organisatsioonide töö lõpetamine ei nõrgenda ega vähenda meie tööd. Kultuurhariduslike seltside, ühingute, koolide jne. töö ei pea milgi tingimisel vähenema. Nii sündiski, et see arv vaid suurenes.

Mitte vähem, — vaid rohkem!

Kasv iga aastaga, kuuga, päevaga! Töö sisu peab muutuma, kuid üldine kultuuri tase ei tohi langeda, vaid peab kiiresti tõusma.

Kuid tehtud on alles algus. Sotsialistliku korra ja proletaarset kultuuri loomine nõuab veel suurt ja rasket tööd. Neil juhtivail tegelasil ja kultuuririnde töölistel, kes on relvastatud ainsa õige maailmavaatega — marksismi-leninismi teooriaga, pole raske orienteeruda praeguses olukorras. Lenin ja Stalin andsid konkreetseid juhiseid proletaarset kultuuri ehitamiseks ja edasiarendamiseks. Proletariaat, ehitades oma kultuuri, kasutab kõik väärtusliku, mis kultuuri alal on loodud eelmiste sugupõlvade poolt, seda kriitiliselt ümber töötades ja praktiliselt kontrollides.

V. I. Lenin ütleb:

„Proletaarne kultuur peab kujunema nende teadmiste reservide seaduspäraseks arenguks, mida inimkond on välja töötanud kapitalistliku ühiskonna, mõisnike ühiskonna, ametnike ühiskonna surve all.“ (Noorsooühingute ülesanded“.)

Kriitilise suhtumise kohta kodanlikku kultuuri ütles Lenin:

„Teil tuleb neid teadmisi mitte ainult omandada, vaid teil tuleb nad omandada nii, et saaksite neisse suhtuda kriitiliselt, et mitte koormata oma mõistust niisuguse rämpisuga, mida ei ole tarvis, vaid rikastada seda kõigi nende tõsiasjade teadmise, milleta ei saa olla kaasajast haritud inimest.“ („Noorsooühingute ülesanded“.)

Tähendab, kogu kapitalistlikus korras

loodud kultuurist tuleb võtta see, mida tõesti võib kultuuriks nimetada ja mille alusel võib arendada proletaarset kultuuri.

Mida võtta ja mida prügikasti heita — selles küsimuses leidub meie haridustegelaste hulgas veel küllalt lahkavamat.

Leidub isegi neid, kes arvavad, et usuõpetusest võib „palju kasulikku“ säilitada. Arvatakse, et kodanlikus korras kunsti nime all levitatav ideelage ja vaimulagastav solk polegi kahjulik ega vääri prügikasti heitmist. Teised arvavad, et kirjandus ja kunst peavad asuma nn. „puhta kunsti“ alusel, tunnustavad ainult „kunsti kunsti pärast“.

Viimane seisukoht on mõttetu, sest iga ideeline looming teenib teatavat klassi, astub välja teatava klassi huvides. Olgugi, et isegi kunstnik ise seda igakord ei märka. Mis puutub ususse, siis sellest töörahvale kõigiti kahjulikust ideoloogiast vormist pole midagi kasulikku võtta.

Kodanlikust kultuurist, kogu tänini loodud kultuurist tuleb võtta kõik see, mida võib kasutada töötava rahva oleviku ja tuleviku heaolu kindlustamiseks. Mineviku kultuurist tuleb omandada ja kriitiliselt läbi töötada kõik see, mida sõna õiges mõttes nimetada võib kultuuriks ja võib kasutada vana mädaneva maailmakorra lõplikuks hävitamiseks ning uue, parema kommunistliku ühiskonna ülesehitamiseks.

★

Meie maa sotsialistlikuks ümberkujundamise töös, võitluses kommunismi eest iga päevaga, iga tunniga kasvab ja saab kasvama uus inimene — uue sotsialistliku kultuuri kandja. See uus kultuur, kui igasugune uus, kasvab ja areneb võitluses vana jäänustega ja kultuuritusega kui „võitlus vana ja uue vahel, kaduva ja sündiva vahel, iganeva ja areneva vahel“.

Iga uus samm sotsialistliku kultuuri laialdase arenemise teel tõstab meie nõukogude ühiskonda kõrgemale ja kiirendab sotsialistliku korra võitu ning sotsialismilt kommunismile üleminekut, kiirendab Lenini ja Stalini suure võitluse lõplikku võitu.

Šeltek tööle! Edasi, uutele võitudele!

K. J.

Erich Pehap

Teekatte tööstus

Väljapanek sügisnäitusel Tallinnas 1940

Kunstidekaadi puhul

Ettevalmistused Eesti Kunstidekaadi korraldamiseks Moskvast tuleval aastal on täies hoos. ENSV Rahvakomissaride Nõukogu poolt kinnitatud ettevalmistustoimkond on pidanud rea koosolekuid, koostanud esialgsed kavavad, organiseerinud mitmesuguseid võistlusi, andnud autoreile töötellimusi, pannes liikvele meie kunstiloojad ja -tegelased.

Ent see on alles töö algus. Ei saa kujutleda, et dekaadi korraldamine ja läbiviimine jääks ainult üksikute väljavalitute asjaks. See peab saama suurejooneliseks kultuuriliseks ülesandeks kogu meie töötavale rahvale, see peab kaasa haarama kõige laiemaid hulki.

See on esimene ja enneolematult suur võimalus mobiliseerida kõik meie loovad jõud nõukogude kunstide teenistusse, näidata oma võimeid, virgutada andeid võistlusele ning panna tõhus alus eesti nõukogude kultuuri edaspidisele kujunemisele.

Kodanlik-kapitalistlik süsteem ei tundnud niisugust kunstihuvide teenimist. Rahvasteliidu juures töötas ligi paarkümmend aastat Vaimse Koostöö Instituut, mis pidi tegelema ka üksikute rahvaste kunstide lähendamisega üksteisele. Aga kogu see instituut oli oimetu asutis, eraldatud elavast elust ja viljeldas ainult kantseleikunsti. Kas kodanlikus maailmas üldse sai kuski

tekkida mingit tõelist huvi üksikute rahvaste ja eriti nende kultuuride vastu? Kui Genfis üldse kunagi oleks tulnud mõttele korraldada kunstidekaade, küllap siis väiksemad rahvad oleksid kindlasti jäetud ukse taha.

Nõukogude Liidu rahvustepoliitika ei tunnusta ebavõrdsust oma rahvaste vahel, küll aga nende üheväärilist, sõbralikku koostööd. ENSV kodanikule, kes seni oli harjunud sellega, et tuleb kaua koputada imperialistlike riikide uksele, nende suvatsust kerjates, võib dekaadile kutsumine tunduda peagu uskumatuna. Kuidas? Eesti laulukoorid, tantsijad, näitlejad Moskvasse? Niisama lihtsalt ilma mangumata, peale käimata, selgeks tegemata?

Nii see on. Nõukogude Liidus on endastmõistetav ja selge, koguni nõutav, et igaüks liidurahvaist areneks kultuuriliselt maksimaalsel määral, looks oma kunsti sotsialistlikul alusel rahvuslikus vormis ja tõstaks selle ennenägematule kõrgusele. Kunst ei ole enam jäetud juhuse hooleks nagu kodanlikes riikides, nõukogude korras on selle eest hoolitsemine üks tähtsaimaid ülesandeid, kuna ta ei ole enam eraldatud elust, vaid on orgaaniliselt seotud sotsialistliku ühiskonna ülesehitamisega.

Kui dekaadi ettevalmistaval toimikonnal tuli ringi vaadata, mida eesti senistest kunstisaavutustest võiks täiesti ettekandeküpsaks pidada, siis selgus keskmise sõelumise järel, et me nii väga ei saagi täisväärtuslike saavutuste rohkusega hoobelda. Klassilisi draamasid, millele ajahammas peale ei hakkaks, meil ettekandmiseks peagu polegi. Algupärase ooperi loetlemiseks jääb ühe käe sõrmedest ülegi. Õhtut täitev algupärane ballett puudub täiesti. Meie kujutava kunsti temaatika, võrreldes selle kunsti paigutise tehnilise kõrgusega, on kitsas ja üksluine. Meie rahvakunsti väljaarendamine kõrgekvaliteediliseks jätab soovida. Omapead arenenud kunstid on niisiis võrdlemisi noorukesed. Siin osutub dekaad üheks tähtsaks teguriks, mis meid virgutab teadliku kunstiviljemise tööle.

Juba ongi kirjanikud istunud laua taha, et üksteise võidu luua lavateo-seid, mis kujutaksid meie töötavat rahvast tema töös ja võitluses, näitaksid meie ühiskonna arengut sotsiaalseis vastuoludes ning annaksid rea elulisi inimkujusid.

Juba on meie heliloojad asunud looma suuremaid helitöid, mis neil vahest küll juba varem olid kõrvus helisenud, kuid mida endistes oludes oli raske teostada, kuna teada oli, et nende äraostetudki käsikirjad jäävad niikuinii kuhugi riulile repetama.

Juba on meie kujutavad kunstnikud valmis jõudu katsuma monumentaalsete maalidega, mis kujutaksid meie viimase aja suuri sündmusi ulatuses ja mahus, mida need tõepoolest väärivad.

Nõnda virguvad üksteise järel senisest mõtestatumale elule kõik meie loovad kunstid. Ja meie võime loota, et uus ajastu, sotsialistlik ajajärk, millesse oleme astunud, ei anna loojaile mitte üksnes uusi ülesandeid, vaid avab neis ka uue vaimustuse ja uued impulsid loomiseks. Nõnda võib dekaad muutuda väga tõhusaks tõukeks kogu eesti nõukogude kunsti tulevasele õitsengujärgule.

Ent veelgi enam: kunstidekaad pole ainult vaimsete loojate toodangu demonstratsioon, vaid see peab kujutama kogu eesti töötava rahva vaimse jõu võimsaks demonstratsiooniks! Tööle ei rakendu üksnes kirjanikud, heliloojad ja kunstnikud, mitte ainult näitlejad, tantsijad, lauljad, vaid tööle peavad asuma ka kultuuriringid igas tehases, kõik tööliisklubid, laulukoorid, kunstiline isetegevus peab seniolematul määral virguma kaugemaski maakolkas. Igas inimeses on peidus mingi kunstisooneke. Olude sunnil on see pidanud sageli ummistuma. Nüüd on tulnud aeg, kus rahva kunstilisele isetegevusele enam ülevalt alla ei vaadata. Nagu nüüd, kapitali-ikke langedes, tööline vabrikus esmakordselt hakkas huvi tundma selle vastu, kuidas teostada oma leiutist või võtet, mis tal võib-olla juba ammu oli meeles mõlkunud, samuti soodustab nüüd sotsialistlik ühiskond rahvaloomingut kõigil kunstialadel. Rahvalaulikud, kelledest

Mõningaid mõtteid ettevalmistumisel kunstidekaadiks

Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi kunstidekaadi läbiviimine Moskvas on määratud 1941. a. lõpu-le. See, algul nagu tähtsusetuna näiv küsimus evib suurt poliitilist ja kultuurilist väärtust eesti rahva kunsti arengu seisukohalt. Selle ülesande teostamine peab andma otseseid ja tähtsaid tulemusi Vabariigi kunstielus. On tarvilik laialdane teoreetiline, kunstilis-loominguline ja organisatsiooniline töö selleks, et dekaadi kava, esialgne loominguliste tööde läbivaatamine ja ettevalmistuse organiseerimine ei oleks kodanliku kunsti uuesti üleväritud kordamine, vaid et sellest kujuneks Nõukogude Eesti teatri, kirjanduse, kunsti ja heliloomingu, kogu Nõukogude Eesti ühiskonna kunstilise isetegevuse aruanne. Järelikult peab iga loomingulisel alal töötaja saama aru põhimõttest erinevustest vana ja uue vahel, peab sisuliselt suutma eraldada vana kunstipraktikat ja uusi loomingulisi-

ideelisi ülesandeid, millised seisavad ees kõigil loomingulisel alal töötajail.

Meie teame, et marksismi klassikud Marx, Engels, Lenin ja Stalin on omistanud kunstiküsimustele alatist suurt tähelepanu, hinnates neid sotsialistliku kultuuri ühe tähtsa haruna.

Erinevalt kõigist kodanlikest kunstiteooriaist vaatleb marksism kultuuri- ja kunstiküsimusi ajalooliste nähtustena, mis igal ajastul esinevad spetsiifilistes vormides. Igas klassi ühiskondlik-majanduslikus formatsioonil kuulub juhtiv osa valitseva klassi kultuurile. Marx ja Engels otse väidavad, et „klass, mis kujutab enesest ühiskonna valitsevat materiaalet jõudu, on samal ajal ka tema valitsev vaimne jõud“. Järelikult kannavad kunst ja kultuur kõigis klassiühiskondades klassi-iseloomu ja osutuvad klassivõitluse vahendeiks.

Töölisklass, vabanenud kodanlusest ja seadnud sisse proletariaadi diktatuuri, ka-

---

üheleainsale (Ann Vabarnale) tänavuses Kultuurkapitali eelarves oli ette nähtud 100-kroonine (!) toetus aastas, väärivad edaspidi lugupeetavat kohta meie Nõukogude Kirjanike Liidus, nagu neid on vastu võetud ka Üleliidulisse Kirjanike Liitu. Küllap omavahel võistluse astuvate laulukooride ja teiste töötava rahva kunstilise isetegevuse avaldusvormide kaudu varsti esile kerkib uusi andeid. Küllap siin avastatakse võimeid, mis seni pole saanud endid avaldada, toorkulla-lademeid, mis seni varjule on jäänud.

Dekaadi ettevalmistustööd ei tohi jääda kitsa ringkonna asjaks, need peavad osavõttu ja kaasatöötamist äratama igas erksamas töölisel linnas ja maal. See, mis meie kunstnikud loovad väärtuslikku ja uuele ühiskonnale vastavat, peab leidma elavat vastukaja kogu töötava rahva poolt. Dekaadil

ettekantavate näidendite, ooperite, tantsude, laulude vastu, samuti ettekandjate omavahelise suure võistluse vastu peab huvi tärkama meis igaihes. Oma kriitiliste äärmärgustega võib rahvas mõndagi parandada seal, kus looja oma teoses on elulisest tuumast liiga eemale eraldunud.

Nõnda muutugu eesti esimene kunstidekaad, mis juba kogu meie kunsti loomingut on stimuleerimas seninägemata ulatuses, kogu meie töötava rahva suurülesandeks ja südameasjaks. Pannakse ju siin esmakordselt lai ja paljutöötav alus meie tulevasele nõukogude kunstide hoonele, luuakse ju siin esmakordselt tõeline ja otsene ühendus töötava rahva ja kunstide vahel, mida kodanlikus korras ei suutnud teostada ükski laulupäev, raamatunädal või kunstiaasta.

J. SEMPER.

sutab kõiki tööstuse, teaduse, kunsti jne. vahendeid ühiskonna sotsialistlikuks ümberkujundamiseks.

Töölisklass esitab kunstile uusi nõudeid, mis vastavad tema ideelistele püüdlustele ja aitavad kaasa sotsialistlikuks ülesehitamiseks.

Nõukogude kunsti ees seisavad uued ja suured ülesanded, sest sotsialistlik kunst on eesmine ja edumeelne, temas kajastuvad kõik eesmised mõtted ja edumeelsed ideed, mis varem olid ainult inimkonna parimate liikmete unistuste aineks. Nõukogude kunst on rikas selle poolest, et tema teooria rajaneb Marxi, Engelsi, Lenini ja Stalini revolutsioonilisel teorial. Ta on rikas selle poolest, et Nõukogude oludes lähenevad kultuurile miljonid töötajad, et „proletariaadi diktatuuri ja sotsialismi ülesehitamise ajajärk on NSVL-s rahvuskultuuride õitselepubkemise ajajärk, millised on sotsialistlikud sisult ja rahvuslikud vormilt“ (Stalin). Nõukogude kunst on rikas selle poolest, et üheski riigis kogu maailmas ei ole niisugust suurt noorkirjanike, -kunstnike, -heliloojate ja -näitlejate juurdekasvu, kui igas nõukogude vabariigis, Nõukogude Liidus.

Nõukogude võim loob intelligentsile kõik tingimused loovaks tööks, ta kutsub ühisele tööle kõik paremad ja eesrindlikumad kodanliku intelligentsi seast, kõik need, kes tahavad aktiivselt osa võtta sotsialistlikust ülesehitamisest. Kunsti-intelligentsi osavõtt sotsialistlikust ülesehitamisest väljendub esmajoones tema loomingulises praktikas, tema ühiskondlik-poliitilises tegevuses. Loovate kaadrite tegevuse hindamisel kasutatakse samuti sotsialistlikku põhimõtet: loovate isikute tegevust hinnatakse nende teoste järgi, mida nad on loonud ja veel loovad.

Ettevalmistumine dekaadiks on loovate jõudude ülevaatus, on Nõukogude võimu oludes loodud kaadrite loomingu ülevaatus. Sellepärast iga kirjanik, helilooja, kunstnik, lavastaja, muusikajuht ja näitleja, valmistudes oma loominguga ette dekaadiks, võtab osa sotsialistlikust ülesehitusest. Tingimustes, kus igale kunstnikule jäetakse õigus aine valimiseks, tekib loominguliseks tegevuseks laialdane põld. Neid tingimusi on vaja maksimaalselt kasutada oma annete ja võimete ko-

haselt. Seatakse ainult üks peamine tingimus kirjanikele, kunstnikele, heliloojale — kirjutada ja luua nii, et teosed oleksid kantud Nõukogude vaimust ja ideoloogiast, et looja väärriks Nõukogude kunstniku nime. Nõukogude kirjanik kirjutab õiglaselt, sügavalt, kajastab ühiskonna elu ja sotsialistliku korra nähteid, suhtub aktiivselt ümbritsevasse tegelikkusse.

Rõhutades neid kunstilis-loovale kaadritele esitatavaid nõudeid meie ei tohi unustada, et nende kaadrite loominguline edu oleneb väga suurel määral Rahvakomissaride Nõukogu juures asuvast Kunstiasjade Peavalitsusest, Kirjanike Liidu organiseerimiskomiteedest, Heliloojate Liidust, teatrite juhtidest (direktoreist, lavastajaist, muusikajuhtidest). Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu otsus Kunstiasjade Peavalitsuse asutamise kohta on esijoones tingitud sellest tähelepanust, mida osutavad kunsti arendamise küsimustele Kommunistlik Partei ja Nõukogude Valitsus.

Möödas on aeg, mil sai vaadelda, uusi tingimusi tundma õppida, tagasi vaadata — nüüd on aeg organisatsioonilistelt küsimustelt siirduda loomingulise protsessi enese organiseerimisele, selle protsessi juhtimisele.

Loominguliste organisatsioonide praktilise tegevuse küsimused peavad olema selged. Kui meilt küsitakse, mida meie tahame saavutada ja kuidas, siis peavad seda teadma kõik juhid, kõik organisatsioonilised komiteed ja kõik kaadrid. Kirjanike Liidu, Heliloojate Liidu, Kunstnike Liidu ja teatrijuhtide praktika peab olema juhitud nii, et loovate kaadrite seas organiseeritaks revolutsioonilise teooria, marksistlik-leninistliku kunsti-teaduse uurimist. Marksistlik-leninistliku teooria tutvustamisega tuleb tõsiselt arvestada, see tähendab valmistumist võimalike vigade vältimiseks, see tähendab klassivaenulise kodanliku ideoloogia, eriti marurahvusliku elemendi kunstialadesse tungimise kohest märkamist ja takistamist. Säärased katsed ei ole võimatud, kui hakatakse hõiskama rahvuslikku kultuuri ja ignoreeritakse fakti, et kunst peab olema sisult sotsialistlik; kui näidatakse ja kasutatakse rahvaloomingut (mis on tingimata vajalik), kuid samal ajal

unustatakse, et on vaja töötada uute, Nõukogude kunstiteoste kallal; kui puudub kriitiline suhtumine mineviku kultuurilisse pärandisse repertuaarikavade koostamisel, kirjandusliku materjali valimisel heliloojaile; kui unustatakse, et meie suhtumine kultuurilisse pärandisse on kriitiline ja seotud tegeliku võitlusega sotsialismi ülesehitamise eest.

Teoreetilised ettekanded, loomingulised vaidlused, üksikute teoste ja katkendite loomingulised arvustused peavad võtma kindla koha meie loominguliste organisatsioonide tööpraktikas. See on reaalseks abiks igale loovale töötajale.

Ei ole vähema tähtsusega loomingulise õhkkonna kujundamine organisatsioonilises komitees; iga kirjanik, kunstnik ja helilooja peab omama võimalust nõutleda oma teose ainekogu ja selle parima kasutamise üle, peab ise õppima ja teisi õpetama inimesi hindama selle järgi, kuidas nad töötavad ja millist andekust nad omavad, mitte selle järgi, mida nad räägivad. Peab võitlema eraldumise, väiklaste nägelemise ja karjerismi vastu, eriti nende isikute poolt, kes ei ole suutelised ennast loovate töötajatena näitama ja asendavad asjalikku loomingulist õhkkonda ametlikkusega ning enda ja „oma“ inimeste toetamisega vastavaid gruppe moodustades.

Palju suudavad anda ka kirjanike, heliloojate ja kunstnike kokkusaamised oma lugejate, kuulajate ja vaatajatega — tööliste, talupoegade, intelligentsi, noorsoo ja lastega. Need annavad loovaile töötajatele otseseid kogemusi edaspidiseks tööks. Lugejate ja kuulajate hinnang on sageli karm, kuid ta on õiglane ja annab loojale töö juures reaalselt abi.

Seltsimees Stalin õpetab meile, et kõige kallimad, kõige hinnatavamad parteile on kaadrid. Selletõttu peab oskama hinnata kaadreid nende tegude järgi, nende töö järgi, peab oskama kaadreid aidata, nende vigu parandada, õpetada neid omandama rohkem loomingulist julgust.

Paljud kunsti-intelligentsist ootavad veel, teadmata, mida; paljud oma tagasihoidlikkuses seisavad veel eemal kartes, et neid süüdistatakse karjerismis; on ka üksikuid, kes on häälestatud vaenuliselt Nõukogude korrale. Osata näha iga inimest üksikult, tunda inimesi,

nende häid ja halbu külgi, aidata astuda laiale loomingu teele neid, kes kahtlevad, toetada loomingulise ebaõnne puhul, julgustada töö juures, pareerida vaenulisi väljaastumisi — see tähendab juhatada bolševistlikult, juhatada nii, kuidas meid õpetab seltsimees Stalin.

Esitades kunsti alal töötajatele suuri nõudmisi, vastasutatud Kunstiasjade Peavalitsus ja loominguliste organisatsioonide komiteed peavad hoolt kandma ka töötajate materiaalsete töötingimuste parandamise eest, kohaldades stalinlikus Konstitutsioonis avaldatud sotsialistlikku põhimõtet — igaühele tema töö järgi.

Kirjanikud, heliloojad, kunstnikud, teatrite loovad jõud oma põhilises massis ütlevad otsustava sõna dekaadi ettevalmistamise asjas. Nad ütlevad selle oma loominguliste teostega, mis peavad olema väärt näidata Moskvast, Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu pealinnas, teostega, mis peavad saama väärilise hinnangu Eesti ja kogu Nõukogude Liidu töötavalt rahvalt.

Nii tõstab dekaad Moskvast ja selle ettevalmistus kahtlemata kunstiteoste ideelis-kunstilist taset, suurendab nende arvu, toob Nõukogude Liidu andekate loovate töötajate ridadesse uued kaadrid Eesti Nõukogude Sotsialistlikust Vabariigist.

Põhimõttelist tähtsust omavad eriti repertuaaripoliitika küsimused. Teatrite, lavaliste kavade, kunstilise isetegevuse ringide repertuaaripoliitika omab suurt tähtsust seetõttu, et kirjandus- ja kunstiteoste kaudu kasvatatakse kümneid tuhandeid inimesi, kes omandavad autorite seisukohad, kõik need kombed, vaated, mõtted, ideed, milliseid avaldab autor oma kunstiliste kujude kaudu. Inimesed, lugedes romaani või vaadates lavastust kannatavad ja rõõmustavad, vihkavad ja armastavad, naeravad ja nutavad koos teose kangelastega. Kunstiteose jõud on suur. Meile ei ole ükskõik, mida inimesed naeravad ja millepärast nad nutavad, mida nad armastavad ja mida nad vihkavad. Sellepärast meie ei saa olla ükskõiksed selle suhtes, mida loetakse, mida mängitakse, mida kuulatakse.

Meie tahame, et Nõukogude rahvas armastaks oma sotsialistlikku kodumaad, meie Nõukogude inimesi, meie ajastu

eesrindlikke inimesi. Sellepärast on meile vajalikud Nõukogude inimeste kujud, on vajalikud tüübilised kujud, kes kannavad eneses tervele inimgrupile iseloomulikke jooni, sellele omaseid individuaalseid joonekesi, kes väljendavad meie mitmepalgelist elu.

Meie tahame, et meie rahvas vihkkaks enda vaenlasi ja oskaks nendega võidelda.

Meie tahame, et Eesti Nõukogude kirjanikud, näitekirjanikud, luuletajad ja heliloojad kirjutaksid Nõukogude kunsti teoseid Nõukogude lugejale ja Nõukogude teatrile. Meie tahame, et Nõukogude rahvas laulaks Nõukogude laule, mis on sellele rahvale kirjutatud Nõukogude Liidu luuletajate ja heliloojate poolt.

Meie tahame omada Nõukogude repertuaari, mis on Eesti Nõukogude kunstnike kirjutatud, ja meie oleme kindlad, et dekaadiks meie saame Nõukogude repertuaari.

Meil tuleb kriitiliselt läheneda kultuurilisele pärandile, valida välja kõik parem ja hinnalisem eesti ja maailma klassikalise kirjandusest. Lavastaja, näitleja ja muusikajuhi ülesandeks jääb õigesti avastada ja tõlgitseda klassikalisi kunstiteoseid ning teha need töötava rahva omandiks.

Meie ülesanne seisneb selles, et ettevaatlikult välja valida ja säilitada kõik, mis on hinnaline rahvaloomingus — ja kanda see looming massidesse.

Meie ülesanne seisneb selles, et heita kõrvale kõik võõras, klassivaenuline, kõrvaldada meie lavalt kogu bulvarikirjandus, kollane makulatuur, ja eraldada tõelist rahvaloomingut valerahvalikust.

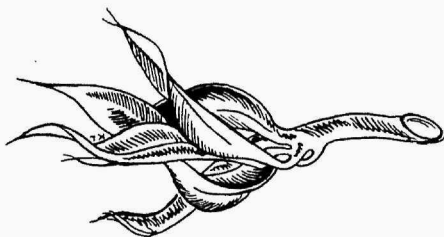
Ainult õige repertuaaripoliitika võimaldab kunstil täita seda suurt osa, mida tema on kutsutud etendama töötava rahva kultuurilises arengus ja kommunistlikus kasvatuses.

Üheks tõsisemaks ülesandeks, mille tõstab esile dekaadiks valmistumine, on eesti kunsti üldise taseme tõstmine kõrgemale astmele. Oleks sellepärast suur eksitus arvata, et dekaadiks ettevalmistumine on ülaltpoolt tehtud ülesandeks mõnele teatrile, laulukoorile ja tantsuringile. Dekaadile valmistumisest võivad võtta osa kõik teatrid, sest meil ei ole põhjust eeldada, et väike teater ei võiks tööd hästi organiseerida, head näidendit saada ja seda hästi lavastada, s. o. loomingulise edu osaliseks saada. Iga niisugune teater võib tulla esitamisele ülevaatusel.

Meie ülesanne seisneb selles, et kunstiline isetegevus, mis kujutab rahvahulkade tegevust kunsti alal, tuleks esitamisele parimate, andekaimate inimeste poolt. Valla ja maakonna kunstilise isetegevuse ülevaatus ja vabariikliku olümpiaadi korraldamine aitavad meid valida välja tõesti andekaid inimesi, inimesi, kes on meie Nõukogude kultuuri, Nõukogude kunsti juhtijateks rahva laiemasse ringidesse.

Ettevalmistused dekaadiks aitavad meil tõsta kunstilis-kultuurilise isetegevuse üldist taset, aitavad meie kunstilist isetegevust kindlustada uue täisväärtusliku sisuga.

H. PIILMANN.

Üleskutse

Vanu patte on aeg tulnud pihvida,
pilgud tulevikku nüüd sihtida
ja anda endale aru.

Veel on mehi, kes tammuvad tõrkudes,
kelle mõistus on piiratud võrkudest,
milled umbe on peksnud maru.

Kui laev väljub tundmata tuultega,
kes siis põrnitseb, mossitab huultega,
kes on siis tahtlikult pime?

Ei saatust see kunagi käsuta nii,
ei õnne see elusse iialgi vii,
kes trotslikult ootab imet!

Tõsiasjade tules end puhasta, vaim,
ja kõrveta kõikjale lajutav laim,
tee kuri juurteni tuhaks!

Sa ära ihale varemata,
vaid otsi, kust leida võib paremat,
mis varjud kaugele uhaks!

Kui nägid, et vaevatu muutega
löödi vanu tõdesid uutega,
siis tea, et see oli algus!

Me seisame tuhande võitluse ees
ja õiglust ning vabadust proovime lees,
et lõppeks sähvataks valgus.

Kultuuri uut, paremat ehita,
seks malev neist meestest mehita,
kel tarkus liitub jõuga!

Kui alustad õiglase võidukat tööd,
oma ajudes rünnates hallitand ööd —
edu saabub siis koos hüva nõuga!

OLEV MIKIVER

Vana tuulik

Rahvamuistendiline minevikupilt.

Juba ammu, kui see küla
sõjakeerdu sattus,
hävis kõik ja nõgestesse
rusuhunnik mattus.

Keset karmi kivirähka,
kus ei keegi käi,
üksi palja künka tippu
vana tuulik jäi.

Hallil südaööl, kui ükski
surnuhing ei maga,
klopib muistne külalpere
veski ukse taga.

Rasked kotid luiseil õlul,
hoides kinni käest,
voorib koolurahva rodu
üles yeskimäest.

Vanal tuulikul ei ole
enam endist rahu,
jahvatades mustast viljast
sama musta jahu.

Kopsides käib kojas mölder,
vimmas kumer piht,
mille üle langenud on
tume tolmukiht.

Ragisevad hammasrattad,
kurjalt kiunub kivi,
vaikselt vajub küla poole
veskiliste rivi.

LAUR TAMM

INIMESE SÜND

MAKSIM GORKI

See oli nälja-aastal 1892 Suhuumi ja Otšemtširi vahelisel maal Kodori kaldal mere ääres. Mägioja läbipaistvate lainete rõõmsasse sulinasse kõlas selgesti merevoogude tume kohin.

Oli sügis. Kodori valges vahus keerlesid väikeste, reibaste forellide taolised kirsloorberi kollased lehed. Istusin kaldakividel ja mõtlesin: kajakad ja veevaresed pidasid lehti kindlasti samuti kaladeks, märkasid siis oma eksimust ja seepärast nad kisendavadki nüüd nii solvunult seal ülal puude taga, kus meri lööb vastu kallast.

Kastanid minu pea kohal hiilgavad kuldse ehtes, mu jalgade juurde kuhjuvad nende lehed, mis sarnlevad maharaiutud kalasabadega. Valge pöökpuid oksad ülal teisel kaldal on juba paljad ja ripuvad õhus kui laialirebitud võrk, milles nagu tohutusuures puuris sipleb üles-alla kollakaspunane mägirähn, nagu oleks ta sinna vangi langenud; ta koputab musta nokaga vastu tüve ja ajab välja putukad, kelle tema eest agarad tihased ja kaugest põhjast siialennanud sinirähnid otsekohe ära kahmavad.

Vasemal minust hõljuvad üle mäeharjade rasked, sompjad pilved; nad ähvardavad tuua vihma, nende tumedad, liikuvad varjud laotavad üle roheliste, pukspuudega kaetud nõlvakute. Pärnade ja pöökpuidede õõnsais tüvedes leidub „purju-panevat mett“, mis magusana ning kihisevana kui mõdu kord suure Pompeiuse sõjameestele sai nii hädaohtlikuks, et murdis maha terve leegioni raudseid roomlasi. Mesilased valmistavad seda loorberi ja atsaleeni õitest ja „möödujad“ võtavad mee otsekohe puuõõnest, määrivad õhukesele nisuleivale ja söövad mõnutundega.

Minagi ei talitanud teisiti; istudes kastanite all kividel, ma olin agarasti ametis leivatükide kastmisega meega täidetud

plekktoosi ja söömisega. Vihaleatud mesilased olid mind tublisti nõelanud, see aga ei takistanud mind silmadega jälgimast väsinud sügispäikese laiska kiirtemängu.

Sügisel jätab Kaukasus rikkalikult kaunistatud katedraali mulje, mille võivad olla püstitanud mingid suured targad, — kes ühtlasi alati on suured patustajad —, et varjata oma minevikku südametunnistuse teravate silmade eest; nagu määratu kullast, türkiisidest ja smaragdidest tempel ilmub ta inimsilmade ette, kaunistatud kaljunõlvadel hinnaliste Samarkandis ja Šemahas kootud riidevaipadega, ehitud hiilgavate aaretega, mis tempelhitajad on kogu maailmast kokku röövinud ja toonud siia päikese palge ette, et ulatada need talle ohvrina, lausudes:

„Sinu oma. Sinu omadest, sinule.“

... Ma näen pikahabemelisi, halle hiide rõõmsate lastesilmadega mägedelt alla astuvat, näen neid kõikjal heldelt oma kirjusid aardeid puistates maad ehtivat, mäetippe paksu hõbedaga ja järske nõlvu rikkaliku puukasvu elava koestikuga katvat, et seda õnnistatud maalapikest muuta ilu imeks.

Milline suurepärase amet, olla inimene maa peal! Kui palju kaunist on näha, millised piinavmagusad tundmused tärkavad südames kõige üleva ja imelise vaikselt, hardal vaatlemisel!

Tõsi, vahel on ka raskeid tunde, millal lööb pulbitsema määratsev vihkamine, närib südant mõrvjas mure; aga need tunnid mööduvad, ja lõpuks pole ju ka päikesel alati rõõmu inimestest, jah, sageli nad valmistavad talle kibedat meelehärma: nii palju on ta vaeva näinud nende pärast, kuid ei õnnestunud inimolendid. . .

Muidugi, nende seas leidub ka üsna palju häid, aga neidki oleks vaja veel muuta või pigemini uuesti luua.

... Vasakul minust liikusid põõsastiku kohal tumedad pead. Läbi merevoogude kohina ja jõe pladina kostab vaevu kuuldavalt inimeste hääli. Need on elanikud näljapiirkonnast: nad tulevad Suhhuumist, kus nad sillutasid maanteed, ja lähevad nüüd Otšemtširisse.

Ma tunnen neid, — nad tulevad Orelli kubermangust. Olen nendega koos töötanud ja saime eile koos palga, mina aga asusin varakumalt teele, juba öö ajal, et vaadelda rannikul päikesetõusu.

Neid oli neli meest ja noor, rase, tohutu suure nina poole paisunud kõhuga naine kõrgete, esileküündivate põsenukkide ja hallikassiniste, kartlikult vaatavate silmadega. Näen üle põõsaste ta kollasesse rätти mähitud pead, mis nagu tuulest õõtsutatud päevalill siia-sinna kõigub. Suhhuumis suri tal mees, liigse puuviljasöömise tagajärjel. Elasin nende inimestega koos samas barakis: hea vene kombe järgi nad hädaldasid alatasa oma õnnetu saatuse pärast, nii palju ja nii valjusti, et nende kaebeid võis kuulda kindlasti viie versta taha.

Igavad, hädast ja viletsusest rõhutud inimesed olid need. Lahti kistud oma kurnatud, viljakehvast kodupinnast, nad olid kõik, nagu koltunud lehed sügistuulest siia kantud, sellesse võõrasse maanurka, mille lopsakas ilu neid hämmastas ning pimestas. Raskete töötingimuste survele olid nad lõplikult maha rõhutud. Segasel pilgul, värvita, nukraid silmi vidutades vaatasid nad üksteisele otsa, naeratasid kurvalt ja ütlesid:

„Oi, oi, see siin on vast maa...“

„Otsekui ajab võrsuma.“

„Jaa-a, olgugi, et on kivine...“

„Tulikas maa, seda peab ütleva...“

Ja nad mõtlesid oma kodukamarale, kus iga peotäis mulda sisaldas nende isade ja esiisade põrmu, kus kõik oli neile tuttav, kodune ja armas, kuna see oli immutatud nende higiga.

Veel üks naine oli nendega ühes, suurekasvuline, sirge olend, lame kui laud, otsekui hobuse lõualuudega ja mornilt kõõritavate süsimustade silmadega.

Õhtuti ta tavaliselt istus koos teise naisega, sellega, kel oli kollane pearätt, baraki taga kivihunnikul ja, toetudes käsi-põsekile, laulis kõrge kareda häälega:

Rohelises

surnuaia taga maal

liivikule

valge rätти laotan ma...

Kas ta tuleb...

minu kulla-kallis peig...

Kui ta tuleb...

kummardan siis talle ma...

Naine kollase rätтиga istus enamasti vaikides seal juures, pea kallutatud ette ning tardunud pilk suunatud kõrgele, rasedale ihule; vahetevahel siiski ta hakkas äkki laisalt kaasa laulma oma sügava maainimese häälega, jätkates kurbade, kaeblikke sõnadega:

Kulla-kallis,

südamele armas hing...

Ei mul enam

õnne ole näha sind...

Lõunamaa öö läbitungimatus, lämmatavkuumas pimeduses need kaeblikud hääled kutsusid ellu mälestusi põhjast tema lumekõrbedega, kohisevate tormidega ja nägematute huntide kauge ulgumisega.

Siis haigestus kõõrdsilmne naine palavikku. Ta viidi purjeriidest kandraamil linna; ta rappus siia-sinna ning tõi kuuldavale pikaksvenitatud kaebehääli, nagu oleks tahtnud edasi laulda oma kurba laulu surnuaiast ja liivikust.

Kollast rätти, mis ennest vahetevahel põõsaste tagant välkus, polnud enam näha.

Olin lõpetanud einetamise, katsin mee plekktoosis hoolikalt lehtedega, sidusin oma pambu nõõriga kinni ja sammusin, tärnuust kepiga vastu kivist jalgrada tõe-gates, teistele aegamööda järele.

Olin jõudnud kitsale, hallile maanteejoonele. Paremal õõtsus sügavsinine meri; näis nagu oleksid nägematud puusepad tuhandete hõõvliitega ta pinda silunud, keerutades üles valgeid, sahisevaid laaste, mis niiske ning soe, terve naise hingeõhu järgi lõhnav tuul kaldale ajas. Väike türgi sõjalaev sõitis, tugevasti vasemale küljele kaldudes aeglaselt Suhhuumi poole; ta purjed paisusid nagu meie paksu Suhhuumi inse-neri põsed, kes punnitas neid alati nii tähtsalt. Ta rääkis läbi nina ja ähvardas töölisi ka kõige väiksema vastupanu korral politseiga, kelle ta neile siis ka kõige kiiremini ja ilmse lõbuga kaela ässitas.

Veel nüüdki on mul päris hea mõtelda, et ussid on ta kindlasti juba ammu luudeni läbi närinud.

On nii kerge, nii hea. Tundub, nagu ujusid õhus. Meeldivad mõtted, kirjud mälestused heljuvad vaikes vooris läbi teadvuse; nad sarnlevad valgete laineharjadega seal ülal merel; nagu needki rutuvad nad põgusalt üle pealispinna, kuna all sügavuses on rahulik, seal liuglevad heledad ja nõtked nooruselootused kui hõbedased kalad merepõhjas.

Tee kaldub mere poole, kohati ta lookleb külgeküliti liivaribaga, mida lained niisutavad. Põõsad kaarduvad üle teeääre, nagu tahaksid nad vaadata sügavale voo- gudesse ning noogutada tervituseks sügav- sinisele otsatusele.

Mägedelt puhub tuulehoog; tuleb kindlasti vihma.

Põõsastikust kostab oigamist, inimese oigamist, — hää, mis alati lähedaselt raputab hinge.

Lükkan oksad laiali — ja näen naist kollase pearätiga. Toetudes seljaga pähk- lipuu tüvele, istus ta seal, pea puhkab jõuetult õlal, suu on kohutavalt moondu- nud, tursunud silmad vaatavad tardunud ning segasel pilgul. Ta hoiab käsi oma tohutul kõhul ja hingab nii ebaloomulikult- hirmsalt, et terve kõht kramplikult tõmb- leb ning väriseb. Ta surub käed tugevasti vastu ihu; tema suust, milles välguvad suured, kollased hundihambad, tuleb kuul- davale tume ulgumine.

„Mis sul on? Kas sa oled peksa saanud?“ küsin ma, kummardudes tema kohale. Ta paljad jalad tõmblevad tuhavärvi liivas, ta raske pea võngub jõetult siia-sinna, ja ta kähiseb vaevaga:

„Mine!... Häbene ometi!... Mine ära!...“

Nüüd ma taipasin, mis siin toimus; olin juba kord midagi selletaolist näinud. Ehmunult põikasin tagasi; naise suust aga tuli kuuldavale vali, kauakestev valukisa, ta silmist, mis koopaist peagu välja tungisid, voolasid tuhmid pisarad, joostes peatumatult üle karjumisest siniseks muutunud, tursunud näo.

Läksin jälle ta juurde, viskasin kompsu, teekatla ja plektoosi maha, surusin naise seliti vastu maad ning katsusin ta jalgu põlvist painutada. Tema aga lõi mulle kä- tega näkku ja vastu rinda, nii et ma põr- kasin tagasi, käänas enda ümber ja ronis

kähisedes, ägades, oiates neljakäpakil na- gu emakaru sügavamale põõsastesse.

Kuulsin teda kiruvat:

„Röövel... niisugune saatan...“

Ta käevarred lõtvusid, ta langes kum- muli maha, ajas kramplikes tõmblusis ja- lad laiali ja ulgus jälle.

Tuletasin kiiresti kõik meelde, mis ma sellest asjast teadsin, panin, ise palavikuli- selt erutatud, naise selili ja sain lõpuks hakkama ta jalgade kõverdamisega... Juba tuli nähtavale kotike, mis ümbritseb last emaihus.

„Lama paigal! Sa sünnitad kohe...“

Jooksin mere äärde, käärisin käised üles, pesin käed puhtaks, ruttasin ta juurde ta- gasi — ja sain sünnitusabiandjaks.

Naine väänles ning tõmbus kõverasse nagu tükk kasetohtu tules. Ta vehkis kä- tega, katkus maast närtsinud rohtu, katsus seda suhu toppida ja puistas sealjuures endale mulda näkku, mis oli ebainimlikult moondu- nud, verd täis valgunud silmaalus- tega, metsikult tardunud vaatega. Kest oli juba lõhkenud, lapse pea tuli nähtavale; nüüd ma pidin ühteaegu tal kramplikult tõmblevaid jalgu kinni hoidma, pidin last avitama ja püüdma takistada, et ema ei ajaks endale rohtu suhu, kust tuli kuulda- vale kohutavaid oigeid...

Me sõnelesime ka natuke teineteisega, tema läbi hammaste ja mina samuti üsna tasa; tema tegi seda valu pärast, kindlasti ka häbitundest — mina kohmetusest ja piinavast kaastundest tema vastu.

„Oh issand!“ karjatab ta kähinal ja ham- mustab kahvatusse, vahuga kaetud huulde, ja samal ajal purskuvad valu survele ta sil- mist, mis äkki näivad olevat päikesest pleegitatud, katkestamatud pisarad, ja ta vaevatud keha viskleb ning väänleb sinna- tänna.

„Käi ometi minema, kurat!...“

Ikka veel püüab ta mind oma nõrkade väänatud kätega eemale tõugata, mina aga räägin temaga veenvalt:

„Rumalake! Lase ainult laps ruttu ilmale tulla!“

Mul on tast hirmus kahju, mul on tunne, nagu paneksid ta pisarad ka minu silmad vett voolama. Mul on südames valus, ma tahaksin valjult kisendada — ja ma ki- sendan:

„Tee ruttu!...“

Ja nüüd hoian ma oma kätel inimest, üht

sinkjas-punast, tillukest inimest. Näen teda küll vaid ebaselgelt, läbi pisarateloori, näen aga, et ta on üleni ning üleni punane ja juba maailmaga rahulolematu; ta trambib ja kisab hirmuäratavalt, ehk küll ta on veel emahuga ühenduses. Ta silmad on helesinised, nina punases, kortsulises näos on naljakalt lamedaks litsunud, huuled liiguvad ja häälitsevad:

„Ja-ah... ja-ah...“

Päris libe on ta — iga hetk võib ta mul käest libiseda. Ma põlvitan maha, vaatan talle otsa, ja pean heledasti naerma pahvatama, — mul on heameel teda näha — ja ma unustan sealjuures täiesti mis veel on teha...

„Lõika...“ sosistab ema. Ta silmad on suletud. Nägu on lõtv, muldhall nagu laiba oma; sinised huuled sosistavad vaevu kuuldavalt:

„Lõika... Noaga...“

Nuga varastati mul barakis ära, nii ma lihtsalt hammustan nabanööri läbi. Laps laseb kuuldavale oma Orelli päritoluga bassihääle, ema aga naeratab: näen, kuidas ta põhjatud silmad löövad imeliselt õitsema ning sätendama sinises tules. Ta pruun käsi kobab tasku otsides seelikus, veriseks hammustatud huuled sahisevad:

„Ma... ei... saa. Taskus... on pael... Seo naba kinni...“

Tõmbasin paela ta taskust ja tegin, nagu ta oli käskinud. Ta naeratab üha säravama näoga, ikka rõõmsamalt, nii säravalt ja armsalt, et ma sest naeratusest peagu pimestun.

„Puhka nüüd... Pesen ta vahepeal puhaks...“

„Aga tasakesi... tasakesi...“ ümiseb ta rahutult.

Ta ei tarvitse muret tunda selle väikese, punase mehe pärast: see on käekesed rusikasse pigistanud ja karjub, karjub, just nagu tahaks ta mind võitlusse kutsuda:

„Ja-ah... Jaa-ah...“

„Jah, jah... kindlasti! Jaata end ise, väike sõber, muidu võtavad armsad ligemised sul varsti pea maha...“

Eriti tõsiselt ja valjusti ta hakkas kisen-dama siis, kui esimene vahutav merevoog, mis reipalt meile mõlemale vastu tormas, üle ta väikese keha libises. Pesin teda sel-jast ja rinnast, ta pigistas silmad kinni ja punnis vastu, piiksudes hädaldavalt; laine laine järel libises tast üle.

„Kisenda aga, kisenda, Orelli mees! Ära hoiä oma kõri!...“

Kui ma pöördusin tagasi temaga ema juurde, lamas viimane jällegi suletud silmadega, huuled kõvasti kokku surutud. Valud olid uuesti alanud, päramised pidid välja tulema. Aga keset ägamist ja oigamist kuulsin teda katkeva häälega sosistavat:

„Anna... anna ta siia...“

„Ta võib ometi oodata!“

„Anna ta siia...“

Ta katsus värisevate, kobavate kätega oma pluusi avada. Aitasin teda vabastada rinna, mille loodus näis olevat varunud kahekümnele lapsele, ja panin mässulise orellase vastu ta sooja keha. Poiss taipas kohe ja jäi vait.

„Püha neitsi...!“ sosistas ema ohtes ning värisedes ja ta sassis pea, mis lebas reisukotil, viskles ühelt küljelt teisele. Ta karjatas tasa, jäi siis hetkeks vait ja avas seepeale jälle silmad. Nad vaatavad üles taeva poole, mis on sama sinine kui nemadki, neis põleb ning sulab tänulik, rõõmus naeratus. Ja tõstes vaevaga käe, teeb ema aeglaselt ristimärgi endale ja lapsele:

„Kiidetud oled sa, Püha Jumalaema... Ah... Kiidetud kõiges...“

Jälle on ta silmad tuhmunud ja vajunud sügavale silmakoopasse. Ta vaikib kaua, vaevu hingates. Siis ütleb ta äkki, asjalikult, kindlal häälel:

„Tee veel kord mu kimp lahti, noor-mees...“

Kuulasin sõna. Ta laskis oma silmad hetkeks teraselt minul peatuda ja naeratas nõrgalt. Põgus puna libises vaevu märgatavalt üle ta lohkuvajunud põskede ja hi-giga kaetud lauba.

„Mine ometi põõsaste taha!“

„Ära pinguta end liialt!...“

„Noh, mine juba, mine...“

Astusin kõrvale põõsastesse. Mu süda näis olevat väsinud, rinnus aga helises tasa nagu sulnis linnulaul ja seda koos mere vaibunud kohinaga oli nii oiavaline kuulda, et ma oleksin võinud seista seal aasta otsa...

Kuski lähedal sulises oja; see kõlas nagu jutustaks tütarlaps sõbratarile oma armsamast...

„Oi, oi! Hakkad aga ruttu pihta!“

Käega põõsast kinni hoides istus ta seal,

muldkahvatust näost oli kadunud värvus, silmad sinendasid kui tohutud järved.

„Vaata, kuidas ta magab!“ sosistas ta hardalt.

Poiss magas tõesti hästi, aga minu arvates mitte teisiti, kui kõik lapsed harilikult magavad. Kui seal oli mingit vahet, siis vaid selles, et ta ei lamanud hällis, vaid sügiseselt kirjude lehtede kuhjal niisuguse põõsa all, nagu neid Orelli ümbruses ei leidu.

„Heida parem pikali, naine...“

„See ei lähe,“ ütles ta vaevaliselt ning nõrgalt pead raputades, „pean teele asuma... sinna... sinna...“

„Otšemtširisse?“

„Jah, õige, nii oli selle koha nimi... Meie inimesed on juba mitu versta minust ees...“

„Kas sa võid siis käia?“

„Jumalaema aitab mind juba!“

Noh, kui jumalaema teda aitab, siis pole mul muidugi midagi ütelda!

Ta vaatab põõsa alla väikest, tusastunud näokest, mida ta silmad paitavad soojade kiirtega. Siis ta niisutab keeleotsaga oma kuivanud huuli ja silub käega aeglaselt üle rinna.

Ma süütan tulelõkke ja lükkan mõned kivid kokku väikeseks koldeks, et seal teed keeta.

„Oota, keedan sulle teed...“

„Tõesti? Ah, tee seda... Mul rinnus lausa kuivab...“

„Kuidas see tuli, et su kaasmaalased su maha jätsid?“

„Maha jätsid? Oh ei! Ma ise jäin maha... Nad olid purjus... See oli heagi, sest kuidas ma muidu nende juuresolekul oleksin sünnitanud?...“

Ta heitis pilgu minule, hoidis küünarnuki silmade ees ja, olles süljanud verd, naeratas häbelikult.

„See on sul esimene laps?“ küsisin ma.

„Jah, esimene... Aga sina, kes sina oled?“

„Noh, ka nagu inimene...“

„Muidugi inimene! Kas sa oled abielus?“

„Ei olnud au.“

„Luiskad?“

„Miks?“

Ta lõi silmad maha ja vajus mõttesse.

„Aga kust sa tunnend siis neid naiste asju?“

Nüüd ma pidin tõesti luiskama.

„Olen õppinud. Olen üliõpilane. Kas sa tead, mis see on?“

„Muidugi! Meie papil on vanem poeg üliõpilane, tahab ka papiks saada.“

„Näed nüüd. Uks niisugustest olen mina ka. Nüüd aga ma pean vett tooma...“

Ta kummardus peaga lapse poole, kuulatas — kas ta hingab? — ja vaatas siis merele.

„Tahaksin end pesta. Aga ma ei tunne seda vett... Mis vesi see on? Soolane ja nii vihav...“

„Võid seda rahuga teha. See vesi on väga terve...“

„Kas tõesti?“

„Muidugi. See vesi on soojem kui oja-vesi. Ojad on siin jääkülmad...“

„Sa tead seda muidugi paremini...“

Meist ratsutas väikese, soonelise hobuse seljas aeglasel sammul mööda abhaaslane pea longus rinnal. Hobune ajas kõrvad kikki, heitis oma suurtest, mustadest silmadest pilgu meie poole ja hirnatas. Ratsanik tõstis säbruse karvamütsiga kaetud pead, seiras meid samuti põgusa pilguga ja laskis pea jällegi vajuda.

„Kui kentsakad on ometi siinsed inimesed ja kui hädaohtlikud nad paistavad olevat!“ ütles tasa orellanna.

Läksin teevett tooma. Ule kivide hüples ning laulis selge, hele veejuga kui elavhõbe, ja selles lõid lõbusalt kukerpalli sügiselehed. Pesin käsi ja nagu ning täitsin teekatla ääreni. Tagasi minnes nägin, kuidas naine rahutult enda ümber vaadates põlvili üle kivide ronis.

„Mis sul on?“

Ta ehmus, läks näost päris halliks ja püüdis midagi peita oma riiete alla. Taipasin, mis see oli.

„Anna siia! Ma matan maha...“

„Oh kallis, aga kuidas, ega's niisama? Need peab saunas maha matma, sauna eesruumis, põrandale alla...“

„Läheb tükk aega, enne kui siia saun ehitatakse!“

„Sina naljatad, ja mul on niisugune hirm! Mis siis, kui mõni metsloom tuleb ja selle välja kraabib? Pärämised peab ju maale tagasi andma...“

Siis ta ulatas mulle nagu kõrvale pöörates niiske, raske pakikese ja palus tasa, häbelikult:

„Vaata, et sa ta üsna sügavale matad! Kristuse pärast... Halasta minu pojuke-sele, tee nagu kord ja kohus...“

...Kui ma olin valmis ning põosastikust väljusin, nägin ma teda merest tulevat. Ta astus kõikuval sammul, hoides käsi ettepoole; ta seelik oli puusadeni märg, hetkel seestpoolt läbipaistvat nagu kattis kerge puna. Toetasin teda, viisin ta tule äärde ja mõtlesin imestudes:

Milline metsloomalik jõud peitub küll naistes!

Siis jõime teed meega ja ta küsis mult tasa:

„Praegu sa vist küll ei õpi enam?“

„Selles on sul õigus.“

„Jõid vist küll kõik maha?“

„Kõik, aga viimseni!“

„Vaata missugune sa oled. Sa hakkasid mulle juba Suhhumis silma, kui sa ülemusega söögi pärast riidlesid. Ütlesin endale kohe: see on küll joomar, niisugune kartmatu...“

Ja kuna ta lakkus mett pondunud huultelt, ta vaatas ikka jälle põõsa poole, mille all magas rahulikult vastne orellane.

„Kuidas küll läheb tal elus?“ ütles ta ohates, heites mulle küsiva pilgu. „Sulle ka suur tänu, et sa mind aitasid... Aga kas see temale on hea, kes seda teab?...“

Ta oli söömise lõpetanud ja tegi endale ristimärgi. Sel ajal kui ma oma majapidamist kokku korjasin, istus ta seal juures, õõtsutas end uniselt siia-sinna, jälle tuhmiks ning värvituks muutunud silmad maas, ja näis järele mõtlevat. Siis ta ajas enda vaevaga püsti.

„Kas sa tõesti tahad juba minna?“ küsisin talt.

„Jah, pean küll minema.“

„Mõttele ometi järele!“

„Jumalaema aitab mind! Anna poiss minu kätte!“

„Kannan teda ise...“

Meie vahel tekkis väike tüli, siis ta alistas ja me sammusime õlg õla kõrval edasi.

„Et ma ainult maha ei potsataks!“ ütles ta kütkestava naeratusega ja pani käe mu õlale.

Uus Venemaa elanik, tundmatu saatussega inimene, lamas mu kätel, soliidiselt nohisedes. Meri mühises ja kohas, sätendades valgete hõõvlilaastude pitsides. Põõsastest kõlas suminat ja sosinat ja päike, olles astunud üle keskpäeva läve, säras lõputus taevas.

Aeglaselt sammusime edasi. Aegajalt peatus naine teel, ohkas sügavalt, tõstis pead püsti, ta pilk uitles üle mere, metsa ja mägede; ta vaatas oma poja näkku ja ta silmad, mida olid pesnud kannatuste pisarad, vaatasid jälle imeselt ning õitseteid ja põlesid ammandamatu armastuse sinises tules.

Ta seisatas ning ütles:

„Issand jumal! Kui hea on, kui hea! Nii võiksin ma minna ja minna maailma lõpuni... Ja tema, mu poeg, kasvaks ja sirguks, vabaduses kasvaks ta üles — ema rinna najal, mu armas väike...“

...Meri aga kohas ja kohas...

Tõlkinud Jüri Šumakov.

RIIK JA KIRIK

Kiriku all mõistetakse organisatsiooni usklike usuelu juhtimiseks ja valitsemiseks. Säärased usulised organisatsioonid tekkisid esmakordselt klassiühiskonnas (orjapidamise-, feodaal-) ja arenesid edasi riigi kaastegevusel.

Olles tekkinud ühes klassiühiskonnaga, esineb kirik alati selle ühiskonna ja riigi toena, kusjuures ekspluateerimisviiside üldisel muutumisel muutuvad ka kiriku vastavad viisid.

Orjapidamisühiskonnas püüdis kirik koondada enda kätte riigi orjade ja maksimaksjate masse.

Feodaalajal esineb kirik toleaeegse maailma suurima maaomanikuna. Oli kirikuid üle 100 000 sunnismaise talupojaga.

Kapitalistlikus ühiskonnas siirdub kirik kaubamajanduse alale, võtab hoiule üksikute kätte kogunenud varasid, annab laene, korraldab viinamüüki armulaua jaoks (benediktiinlased jt.); finantskapitali aja-järgul aga omab juba panku, tehaseid, asutab aktsiaseltse, millisel alal paistab eriti silma ameerika kirik. (Nii näit. muutus Kolmainu kirik New Yorgis 18. sajandil maaga spekuloides multimiljonite omanikuks.)

Tavaliselt esineb üks kirikuist, vahel ka mitu, valitsevana, saab riigilt toetusi ja kasutab rida seadusega kaitstud eesõigusi.

Ajalooliselt esinevad kirikud säärase usuliste ühingutena, kes arenesid otseses kontaktis riigiga, alludes viimasele. Juba ammust ajast on kirik olnud kurnavate klasside riigi jätkajaks ning täiendajaks.

Kodanlik, kapitalistlik riik vajab usku ja usuliste organisatsioonide laialdast võrku: kirikuid, palvelaid, sektantlikke ühinguid, kes iga päev jutlustavad töötajate alistumisest võimulpüsivale kurnavaile klassidele. Eesti kodanlik riik ei erinenud selles suhtes millegagi suuremaist kapitalistlikest riikidest, kuna tema vajas samuti ka usu ja kiriku kaasabi töötajate orjastamiseks.

Johan Kõpp, eesti kiriku juhte, selgitab meile oma 1940. a. ilmunud raamatus „Kirikuvalitsemisõpetus“ kiriku ja endise kodanliku riigi suhteid. Selle allika järgi kujunevad kiriku kohused kodanliku riigi vastu üldiselt järgmisteks. Riik näeb kirikus asutust, mis kasvatab masse vaimselt, hoolitseb kõlbluse eest, toetab kannatajaid (muidugi hingeliselt), tasandab sotsiaalseid (s. o. klassi-) vastuolusid, propageerides kodanluse klassihuvidele vastavat maailmavaadet. Seejuures ei tegele kirik mitte ainult ideelise ja kiriklik-usulise propagandaga, vaid mõjustab ühtlasi ka rahva sotsiaalse, majandusliku ja kultuurilise elu arengut.

Sääraste suurte teenete eest kodanlusele ja kodanlikule riigile, eriti aga veel seepärast, et kirik omab võrreldes teiste kodanlike ühingute ja organisatsioonidega palju suuremat tähtsust, kindlustab riik kirikule oma erilise eestkostmise ning kaitse, kusjuures riigile jääb kõrgema riikliku järelevalve teostamise õigus, et kiriku tegevus vastaks alati kodanliku riigi huvidele.

Säärased kodanliku riigi ja kiriku suhete tegelikku korraldamist üldistavad avaldused ei sisalda uut ega erine teiste kapitalistlike riikide kogemustest. Kirik esineb suure riikliku asutusena, kelle ülesandeks on töötajate ideeline desarmeerimine võitluses kapitalistliku korra vastu, milleks kirik on varustatud eriliste eesõigustega, mis on kindlustatud riigi aparaadi, politsei, sõjaväe, kohtu jne. abil, ja erilise organisatsiooniga, mille käsutuses on suured materiaalsed vahendid.

Eestis tegutseb praegusel ajal 9 kirikut ja sektantide liitu, kellele kuulub kuni 500 kihelkonda ja ühingat. Tähtsamaid neist on „Eesti Evangeeliumi Luteriusu Kirik“, „Eesti Ap. Õigeusu Kirik“, „Eesti Baptistide Ühingute Liit“ jt. Kõik need üheksa usulist organisatsiooni toimetavad küll usukultust erinevalt, ent sisuliselt ja oluliselt on nad kõik sarnased. Oluliseks on see, et nad kõik tunnustavad ja propagee-

rivad usku üleloomulikku olevusse, jumalasse, levitavad idealistlikku maailmavaadet ja hukutavad töötajaid, pidurdades viimaseid võitluses ebaõiglase kurnajaliku maailmakorra kukutamises, võitluses sotsialismi eest.

Oma tagurliku ülesande täitmise sihiga ei piirdu kirik ainult kirikuteenistusega, vaid arendab välja terve võrgu igasuguseid organisatsioone. Näiteks seisib „E. E. L. K.“ tegevuse ametlik osa kuni 18.000 igasuguse jutluse korraldamises aasta jooksul, milleks kirikul oli kuni 600 palgalist pastorit ja organisti. Ent peale selle peamise tegevusala oli neil üle 300 laulukoori, neist üle poole laste- ja noorsookoorid, tegutses kuni 90 noorsoo-organisatsiooni, töötasid pühapäevakoolid, korraldati selgituskogunemisi, noortekogunemisi jne., s. o. nad tegelesid kõrvuti jumalaasjadega ka organiseeriva, instrueeriva ja muu tööga. Nähtavasti ei piisa usust jumalasse selleks, et säilitada oma mõju töötavale massidele, eriti noorsoole.

Kirikust ei jää maha ka baptistid, kes lisaks oma 51 ühingule on organiseerinud kuni 70 osakonda ja kuni 80 misjonijaama, kellel on kuni 300 palgalist jutlustajat ja hulk inimesi, kes liiguvad maal ringi, müüvad kirjandust ja teevad oma baptistlikku propagandat.

On iseloomulik, et kirik ei piirdu ainult usuliste huvidega, vaid püüab koondada enda kätte tähtsaid rahalisi ressursse. Usklikud ja uskmatud kannavad kiriku kassadesse omi veeringuid. Kirikutulud kujunevad liikmemaksudest, annetustest kiriklikuks propagandaks, maksudest ristimiste, matmise, laulatamise, leeritamise jne. eest, maksudest tööks noorsoo, naiste jne. hulgas. Neist rahadest kogunevad tohutud summad. Piiskopi ja konsistooriumi ülalpidamine ise läks maksma kuni 200 000 krooni aastas, kusjuures piiskopi palk ei olnud madalam, võibolla oli isegi kõrgem, kodanliku valitsuse ministri palgast.

Kiriku kasutuses on suur hulk hooneid, millel ei ole midagi ühist usukultuse täitmisega. Nii omab luteri kirik 195 kirikut, 156 palvemaja, 355 elumaja, milledest osa on välja üüritud või renditud, 1012 majapidamishoonet ja üle 200 muu hoone.

Kas vajab kirik usukultuse täitmiseks: noorsoo-organisatsioone, kiriku juhtimisel tegutsevaid kultuurilisi ühingu; orkest-

reid, ringe, meelelahutuslikke üritusi, elumaju, majapidamishooneid jne.? Muidugi ei vaja! Need kiriku ettevõtted ei ole kuidagi seoses kirikliku usukultuse täitmisega, vaid need on abinõudeks kiriku poliitilise mõju kindlustamisel rahva hulgas, on vajalikud kiriku materiaalse aluse kindlustamisel.

Meile on selge, et kirikul oli õigus kõigile neile eesõigustele ainult seepärast, et ta asus eesõigustatud olukorras, et teda toetas riik. „Käsi peseb kätt!“ lausub rahva vanasõna, ja see kehtib käesoleval juhul kiriku ja kodanliku riigi suhete kohta. Riik aitab kirikut, kirik aitab riiki — kuna nad mõlemad on ühete ja samade huvide teenistuses.

On iseloomustav, et kirik rahva petmise sihiga on püüdnud levitada kristliku sotsialismi teooriat, kasutades selleks isegi kirikukirjandust. Igale arenenud kodanikule on aga selge, et kirikumehed kirjutavad nii ainult töötajate petmiseks, et labastada Marxi-Engelsi revolutsioonilist teooriat, et valetada suurte mõtlejate Marxi-Engelsi-Liebknechti peale, et kallutada töötajaid kõrvale nende revolutsioonilise ülesande täitmiselt.

Mitte suutes töötajate eest tõde varjata, tunnustavad kirikumehed Marxi ja Engelsi teooria õigeks. Aitab mõnede tsitaatide esitamisest veendumiseks, mis õieti sellest kristliku sotsialismi teooriast välja paistab. „Meie võime koguni öelda, et kristlik sotsialism tahab sotsialismi mõista sügavalt, kui seda sotsialism ise mõista suudab.“

Edasi:

„Siin on vastuvaidlematu suur ülesanne kristlikul sotsialismil: juhtida tähelepanu vabameelse sotsialistliku süsteemi töötuste petlikkusele...“

„Vabameelse sotsialismi viga ei seisa siin mitte idees, vaid selle idee läbiviimises ja maksmapanemises.“

„Just sellepärast, et oleme sotsialistid, peame olema usulised inimesed, peame olema kristlased“, ja edasi...

„...usume arenemist jumalariigi poole, õigluse ja rahuriigi poole selle maa peal.“

Kõik on selge! Seletused on üleliigsed, kuna igast reast tungivad esile papi suured kõrvad ja tema mantli must saba. Reaktsiooniline vale ja mustasajaline võltsimine, need on meetodid, mida kirik ka-

sutab Marxi ja Engelsi revolutsiooniliste ideede vassimiseks töötajate hulgas.

Igaühele on selge, et sotsialismi ja usu vahel ei ole midagi ühist, kuna need on kaks teineteisele vastuseisvat nähtust. Usk tegeleb masside pimestamisega ja narrimisega, millel pole midagi ühist teadusega. Sotsialism sisaldab kõike teaduslikku, mis on kogutud teaduse arengu protsessis, inimkonna parima tuleviku heaks. Kirik lõhnab keskaja järele, sotsialism aga on kujunenud kauniks tänapäevaks ja veel paremaks tulevikuks töötavale rahvale.

Lugedes kiriklikke teoseid leiame sealt palju alatut ja valelikku. Kirikumehed valetavad, et usklikke ei lasta Nõukogude Liidus gaasivarjendisse, et Moskvas on 300 000 inimest esitanud 15 000 avaldust kiriklike kihelkondade loomiseks, et usklikele on keelatud viibida matuste ajal surnuaedades, et uskujaid ei võeta vaimuhaiguste kliinikuisse jne.

Seega näeme, et kirik on kodanliku riigi säilitamise abinõu. Iga usk ja kirik õnnistab kapitalistlikku omandit ja kaitseb kapitalistlikku riiki. Kiriku hääl ei ole iialgi kostnud rõhutatud klasside ja rõhutatud rahvaste kaitseks. Vastupidi, jumala nimel kutsus kirik kannatamisele ja kurnamisele, alistumisele. Marx kirjutas, et usk — see on oopium rahvale, vahend, mille abil kurnajad ja igasuguste uskude kirikumehed uimastavad rahvamasside teadvust.

Ja Engels kirjutab (Fr. Daumleri raamatu kohta):

„On selge, et iga suure ajaloolise murranguga ühiskondlikus korras kaasub samaaegselt ka murrang inimeste vaadetes ja kujutlustes, ja, tähendab, ka nende usulistes kujutlustes. Ent kaasaegne murrang erineb kõigist temale eelnenust nimelt seepoolest, et inimesed viimaks ometi on taibanud selle ajaloolise protsessi, murrangu saladusi ja on seepärast ära heitnud igasuguse usu, selle asemel, et endale uuesti seda praktilist, „välist“ protsessi kujutella uue usu transtsendentses, taevalikus vormis.“

Koguni teisiti kui kapitalistlikes maades on kiriku ja riigi suhted korraldatud Nõukogude Liidu vabariikides.

Nõukogude Konstitutsioon kindlustab meie suure sotsialistliku kodumaa kõigile kodanikele täieliku südametunnistuse va-

baduse. NSVL Konstitutsioon lausub (§ 124):

„Kodanike südametunnistuse vabaduse kindlustamiseks on NSV Liidus kirik riigist ja kool kirikust lahutatud. Kõigil kodanikel on usukultuse toimetamise vabadus ja usuvastase propaganda vabadus.“

Lenin püstitas juba 1902. a. revolutsioonilise sotsiaaldemokraatia programminõudeina südametunnistuse vabaduse ja kiriku riigist lahutamise nõudmised. Kirjutises „Sotsialism ja usk“ andis Lenin selgituse selle kohta, mis on südametunnistuse vabadus. Ta kirjutas:

„Riigil ei pea olema asja usuga, usuühingud ei pea olema seotud riigivõimuga. Igaühel peab olema vabadus tunnistada misugust usku tahes, või üldse mitte mingit usku tunnistada, s. o. olla ateist, mida harilikult on iga sotsialist. Ei ole üldse lubatavad mingisugused vahetegemised kodanike vahel nende õigustes sõltuvuses usust. Isegi igasugused märkmed ametlikes dokumentides kodanike selle või teise usutunnistuse kohta tuleb tingimata kaotada.“ (Lenin, VIII k., lk. 420.)

Need Lenini poolt püstitatud nõudmised teostas alles Suur Oktoobrirevolutsioon. 23. jaanuaril 1918. a. andis Nõukogude valitsus dekree di kiriku lahutamise kohta riigist, milles pannakse maksma tõeline südametunnistuse vabadus.

Selle dekree di järgi kirik lahutatakse riigist (p. 1). Iga kodanik võib tunnistada ükskõik mis usku, või üldse mitte mingit usku tunnistada. Igasugused õigusepiiramised, mis on seoses ükskõik millise usu tunnistamisega või usu üldse mitte tunnistamisega, kaotatakse ära. Ametlikest aktidest kõrvaldatakse igasugused viited kodanike usulise kuuluvuse või mittekuuluvuse kohta (p. 3).

Usuliste kultuste toimetamist kindlustatakse niivõrd, kuivõrd see ei riku ühiskondlikku korda ja ei ole seoses katsetega kahjustada Nõukogude Liidu kodanike õigusi (p. 5).

Kool lahutatakse kirikust. Usuõpetuse õpetamist ei lubata riiklikes ja ühiskondlikes, aga ka eraõppeasutustes, kus õpetatakse üldhariduslikke aineid. Kodanikud

võivad usku õppida ja õpetada eraviisil (p. 9).

Ei ole lubatav maksude ja koormiste sunduslik sissenõudmine kirikute ja usuühingute kasuks, samuti ka mitte sundvahendite või karistuste kasutamine nende ühingute poolt endi kaasliikmete suhtes (p. 11).

Mingeil kiriklikel ja usulistel ühinguil ei ole omandiõigust. Neil ei ole juriidilise isiku õigusi (p. 12).

Kõik Venemaal asuvad kiriklike ja usuliste ühingute varad kuulutatakse rahva omanduseks. Hooned ja esemed, mis on eriliselt määratud jumalateenistuse otstarveteks, antakse riigi kohaliku kesk võimu eriliste otsuste alusel vastavaile usulistele ühinguile maksuta kasutamiseks (p. 13).

Meie Eesti NS Vabariigi stalinliku Konstitutsiooni § 96 määrab: „Kodanike südametunnistuse vabaduse kindlustamiseks on ENSV-s kirik riigist ja kool kirikust lahutatud. Kõigil kodanikel on usukultuste toimetamise vabadus ja usuvastase propaganda vabadus.“

Seega kindlustatakse meil südametunnistuse vabadus: kiriku lahutamiseга riigist, s. o. kiriku ilmajätmisega igasugusest riiklikust toetusest; südametunnistuse vabadus kindlustatakse ka kiriku lahutamiseга koolist, s. o. usu kahjuliku mõju kõrvaldamiseга kasvava noorsoo kasvatuses. Konstitutsioon kindlustab usklikete usuliste kultuste toimetamise vabaduse, mitteusklikele (uskmatuile) aga usuvastase propaganda vabaduse, et paljastada igasuguse usu kahjulikkust, ebateaduslikkust ja reaktsioonilisust.

Mõnedes kodanlikes konstitutsioonides kõneldakse ka südametunnistuse vabadusest, kuid seal jääb see vabadus tühjaks sõnakõlksuks, kuna kodanlus on huvitatud usu kindlustamisest ja säilitamisest.

Papid ja sektandid püüavad sageli Konstitutsiooni mõtet moonutada, tõlgendades Konstitutsiooni § 96-at ses mõttes, et see jätvat vabaduse usuliseks propagandaks. Sääraseid võtteid, kui need peaksid esinema, on vaja paljastada. Konstitutsioonis on selgelt üteldud, et kodanikele kindlustatakse usukultuste toimetamise vaba-

dus, aga mitte usulise propaganda vabadus. Iga kodanik võib vabalt rahuldada oma usulisi vajadusi — palvetada, käia kirikus, toimetada neid või teisi usulisi talitusi jne.

Nõukogude võim annab selleks usklikete inimeste korraldusse olemasolevad palvemajad kogu varanduseга ja jälgib valjult, et keegi ei takistaks usklikke nende usuliste tarvete rahuldamisel. Kuid see kõik ei tähenda, et Nõukogude võim lubab papidel levitada usulist pimestust.

Proletariaadi diktatuuri maal ei ole ega või olla niisugust olukorda, et sotsialismile vaenulised, kahjulikud, reaktsioonilised ja ebateadlikud ideed võiksid vabalt levida. Nõukogude võim, seistes rahva huvide eest valvel, ei luba usuliste ideede vaba propagandat, kuna need uimastavad töötajate teadvust.

Lähtudes sääraselt marksistlik-leninstlikust usu mõistmisest, on Kommunistlik Partei ja Nõukogude võimu organid alati võidelnud ja võitlevad ka edaspidi otsustavalt usuga. Usuliste eelarvamuste hävitamise ülesanne on tähtsamad kommunistliku kasvatustöö alal töötajate tegevuses. Kindlustades südametunnistuse vabaduse ja usuliste kultuste vabaduse, kutsub stalinlik Konstitutsioon töötajaid ideelise võitluse kõvendamisele usu vastu.

Stalinlik Konstitutsioon annab pappidele valimisõiguse, kuid see ei tähenda sugugi, et papid muutuvad töötajaiks. Papp ei ole töötaja, vaid armuleivasõõja, pimedusekõlvaja. Seepärast ei või olla juttugi sellest, et papp võiks täita mingit ülesannet nõukogude organites.

Stalinlik Konstitutsioon loob kultuste teenijaile kõik võimalused, et saada Nõukogudemaa ausaiks töötajaiks. Selleks peavad nad papi-ameti maha panema, loobuma töötajate ajude uimastamisest ja asuma kasulikule tööle.

Võib esineda juhtumeid, kus papid levitavad kuuldusi, et usulised organisatsioonid olevat ka töötajate ühiskondlikud organisatsioonid ja neil olevat ka justkui õigus Konstitutsiooni järgi üles seada omi kandidaate töötava rahva nõukogudesse. Vastavalt sellele võivad papid nõuda isegi õigust seada üles oma kandidatuuri nõukogude valimistel.

On vaja paljastada neid kirikumeeste mahhinatsioonid. Stalinlik Konstitutsioon

Iseseisvast õppimisest

N. K. KRUPSKAJA

Mitte ainult lastel, vaid ka täiskasvanuil on vaja õppida. „Ela eluaeg, õpi eluaeg” — ütleb vanasõna. Iga täiskasvanu teab, milline jõud on teadmine. Me teame, kuidas õppisid kogu eluaja niisugused inimesed nagu Marx, Engels, Lenin, Stalin, kui palju raamatuid nad jõudsid läbi lugeda oma eluajal. Me teame, kui palju õppisid ja õpivad parimad nõukogude intelligentsi esindajad: arstid, agronoomid, insenerid ja teised eriteadlased.

Kui inimene elaks ainult enda mõistusega, ta oleks pidanud jääma abitusse, metsikusse olukorda. Ajalugu näitab, et inimesed pidevalt vahetavad enda kogemusi, teadmisi, ja inimkond on kogunud aastatuhandete jooksul tohtu hulga teadmisi. Kaasaegne teadus ei ole ühe geeniuse või mõnede eriti tarkade, andekate geeniuste väljamõeldus. Teadus on tohtu teadmiste varakamber, mille on kogunud inimkond.

Ei ole niisuguseid inimesi, kes võiksid omandada kogu teadmiste vara-

kambri, mille kogus inimkond aastatuhandete jooksul. Aga on hädavajalik omandada kõige olulisemat, kõige tähtsamat sellest, mida on kogunud inimkond teadmiste tähtsamail aladel.

Tohtuks abiks materjali valikul on marks-leninismi teooria omandamine.

„ . . . teooria — ütles sms Stalin — . . . annab praktikale orienteerimisejõudu, perspektiivi selgust, sihikindlust töös, usku meie asja võidusse”. (Stalin: „Leninismi küsimusi, lk. 299.) „ÜK(b)P ajaloo lühikursus” annab kõige rikkalikuma materjali, et tundma õppida võitlust sotsialismi eest, näitab käidud teed, näitab kuidas marksism-leninismi teooria teenis ja teenib juhisena tegutsemiseks, kuidas see aitab siduda teooriat praktikaga. Partei ajalugu õpetab meid, kuidas siduda teooriat praktikaga, kuidas suhtuda ellu, kuidas kasutada teooriat selleks, et aru saada, mis toimub elus.

Esinedes III kommunistlike noorte kongressil 1920. a. Lenin kutsus noorsugu üles õppetööle, käsitles üksikasjaliselt küsimust, mida õppida ja kuidas,

ei anna usulistele organisatsioonidele õigust esitada oma kandidaate nõukogudesse. Konstitutsioon tunnustab usuliste organisatsioonide suhtes ainult üht funktsiooni — usuliste kultuste täitmist. Ule selle, s. o. peale jumalateenistuste korraldamise, või nende teiste usuõpetuste poolt ettekirjutatavate talituste täitmise, ei oma usulised organisatsioonid mingisuguseid muid õigusi. Selles seisnebki põhiline erinevus kiriku olukorras kapitalistlikes riikides ja proletariaadi diktatuuri riikides. Kapitalistlikus riigis on kirik kodanliku riigi poliitiline aparatuur. Kuid meil on tema usklike eraorganisatsioon. Usulistel organisatsioonidel ei ole mingeid poliitilisi õi-

gusi. Järelikult ei ole neil õigust seada üles oma kandidaate nõukogude valimistel.

ENSV Konstitutsioonis on täpselt ütel-dud, millised organisatsioonid võivad kandidaate üles seada. § 113 lausub: „Kandidaatide ülesseadmise õigus on kindlustatud töötava rahva ühiskondlikele organisatsioonidele ja ühinguile: kommunistliku partei organisatsioonidele, ametiühinguile, kooperatiividele, noorsoo-organisatsioonidele ja kultuurilistele ühinguile.”

Usuühing ei ole töötava rahva ühiskondlik ühing, kuna ta ei too ühiskonnale mingit kasu, küll aga kahju, seistes töötava rahva pimestamise, tagur-luse teenistuses.

H. A. P. L.

missugune määratu tähtsus on õppetööl, kui tihedalt see peab olema seotud kommunismi ülesehitamisega. See Lenini kõne on paigutatud tema koguteose XXX köitesse. See on tarvis läbi lugeda ja mõelda, mitte ainult igal kommunistlikul noorel, vaid igal parteilikel ja igal meie sotsialistliku riigi kodanikul.

Mitte ainult noortele ei kõnelenud Lenin õppimise hädavajalikkusest. Esinedes kaks aastat hiljem (22. nov 1922. a.) Kommunistliku Internatsionaali IV kongressil (see kõne on trükitud Lenini koguteoste XXVII andes) Vladimir Ilijts, pöördudes venelastest ja välismaalastest kongressiliikmete, kui sotsialismi eest esivõitlejate poole, kõneles õppimise hädavajalikkusest.

Sellest ajast, kui Ilijts seda kõneles, on möödunud palju aega. NSVL-u kodanikud õppisid hoolega nende aastate jooksul. Miljoneid kirjaoskamataid sai kirjaoskajaks, vähe-kirjaoskajast said head kirjaoskajad, paljud lõpetasid kümneaastaseid koole, tehnikume, kõrgemaid õppeasutusi. On vaja lõpuni likvideerida kirjaoskamatus ja vähest kirjaoskust, aidata kõigil omandada teadmisi seitsmeaastase kooli või keskkooli piires, täita lünki oma teadmistes. Mida enam inimene omandab teadmisi, mida paremini ta õpib elus rakendama omandatud teadmisi, seda suuremaks kasvab temas soov õppida. Ja me näeme, et NSVL-u kodanike teadustejanu vääramatult kasvab. Stalinlik Konstitutsioon, stahhaanovliku liikumise kasvamine, meie sotsialistlik ülesehitustöö, rahvusvaheline olukord, sõja ähvardus — kõik see tõstab veel enam tungi teadmiste poole.

Hiljuti miljonistes tiraažides ilmunud „ÜK(b)P ajaloo lühikursus“, mis valgustab heledasti kogu läbikäidud võitlusteed, äratas määratut huvi kogu meie rahvas rea ülitähtsate poliitiliste küsimuste vastu. Ja parteiajalugu ei loeta ikka ja jälle, ei õpita ega arutata asjata. See tähelepandav raamat etendab veel suurt osa Nõukogude Riigi, sotsialistliku kodumaa kodanike teadvuse tõstmises.

Kui loed parteiajalugu, milles tähelepanu on juhitud kõige olulisemale, siis

näed, kuidas meie kodumaa töötajad samm-sammult, Lenini-Stalini partei juhatusel võitsid kätte neid saavutusi sotsialistlikus ülesehitustöös, mille tunnistajaks meie oleme. On vaja, et igaüks saaks aru, kuidas võideti neid saavutusi ja milles nad seisavad. On vaja, et kõige laiemad massid saaksid aru meie suure partei ajaloost ja omandaksid selle.

„ÜK(b)P ajaloo lühikursus“ valgustab läbikäidud teed. Läbikäidud tee põhjal, rikkaliku kogemuse põhjal, mida omab partei, me liigume edasi, uute kommunismi võitude poole.

ÜK(b)P Keskkomitee juhistes parteilise propaganda kohta kõneldakse palju sellest, kui tähtis on oskus töötada iseseisvalt raamatuga, kui tähtis on, et inimene õpiks iseseisvalt. „Marksistlik-leninistliku teooria omandamine — see on saavutatav asi“. See kohustab meid varustuma oskusega iseseisvalt töötada parteiajaloo õpikuga, algallikatega, ajalehega. Kõige olulisem on — osata isoleerida loetust kõige tähtsamat, olulisemat, õppida orienteeruma materjalis.

See on, miks tõuseb erilise teravusega küsimus iseõppimisest.

On tarvis õppida, omandada iseseisvalt marksismi-leninismi teooriat.

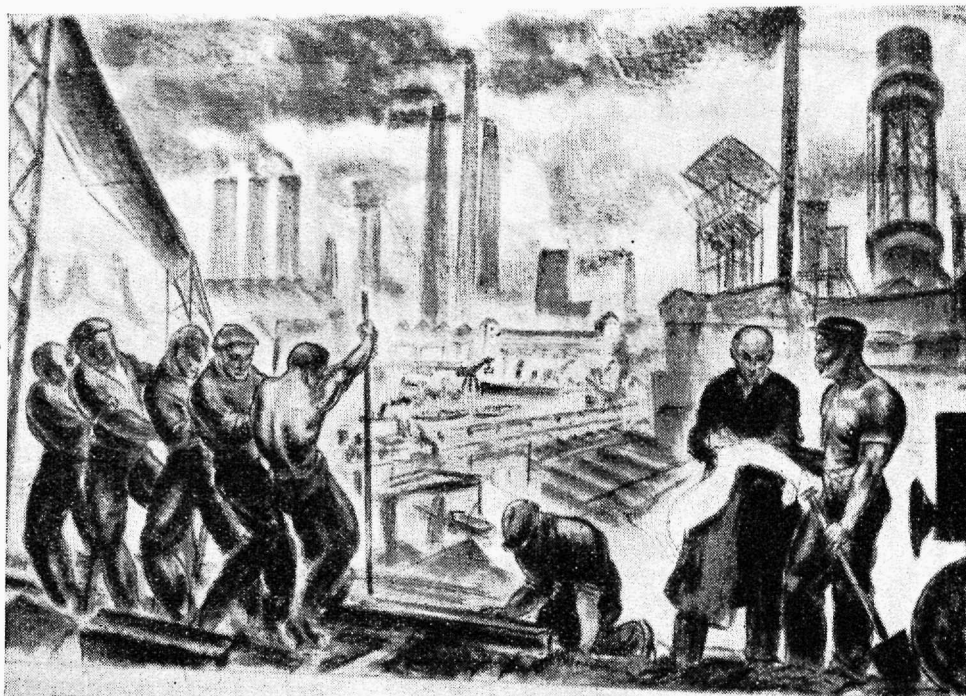
Ilijts pidas loenguid riigi üle 1919. a. Sverdlovski ülikoolis. Ta kõneles siis kuulajatele, et võibolla neil ei ole kohe kõik arusaadav, kuid see ei tarvitse neid heidutada, elu toob neid veel mõnigi kord selle küsimuse juurde tagasi ja arusaamine paljudest asjadest saab paremaks ja sügavamaks.

Ja Ilijts ise luges pidevalt üle Marxi-Engelsi teoseid.

Partei rõhutab praegu eriti iseseisva, isetegeva töö tähtsust. Kõik eeltingimused iseseisvaks õppetööks on loodud meie maal.

On hädavajalik organiseerida iseõppimise igakülgset abistamist, aidata töötada iseseisvalt raamatuga, ajalehega, saada nende lugemisest maksimaalset kasu.

Meid kohustab ka selleks ÜK(b)P Keskkomitee juhised „Parteilise propaganda määrusest“ ühenduses „ÜK(b)P ajaloo lühikursuse“ ilmunisega.

Peet Aren

Tööstus

Väljapanek sügisnäituselt Tallinnas 1940

Nõukogude Eesti sotsialistliku tööstuse arendamise väljavaateist

Vaatleme järgnevas: 1) kapitalistlikku valmistamissüsteemi ja selle iseärasusi Eesti kodanlikus Vabariigis ja 2) Nõukogude tööstuse sotsialistlikke põhijooni ja ühtlasi Eesti Nõukogude sotsialistliku tööstuse arengu võimalusi lähemas tulevikus.

Kapitalistliku valmistamissüsteemi rakendamisel tööstuses on selle kõige iseloomustavamaks tunnuseks see, et valmistusabinõud on eraomaniku — kapitalisti käes; varad, tööstusseadeldised, masinad, toorained, see kõik on eraomandus. Töölisel on aga ainult enda tööjõud, mida ta peab müüma, andma kapitalistile, kes teda kurnab sellega, et omandab tööliste poolt loodud lisaväärtuse. See

tööprodukti ülejääk, mida inimene rohkem toodab kui tarvitab, läheb profiidina eraomaniku taskusse. See on kapitalistliku süsteemi iseloomulik joon.

Sel süsteemil on terve rida sääraseid sisemisi vastolusid, millest ta on sõltuv ja mis paratamatult kaasa toovad teravaid ühiskondlikke vapustusi, nagu sõjad ja kriisid. Sõda ja kriis ei ole juhuslikud nähtused, mis johtuvad heast või halvast valitsejast. Revolutsiooniline marksism õpetab, et sõjad, kriisid, puudused, need laiud töörahva hulki väsitavad nähted käivad paratamatult kaasas kodanliku korra ja kapitalistliku majandamissüsteemiga. Vaadeldes olukorda kodanlikus Eestis, leiame siin terve rea iseärasusi, mis vajutasid oma

sügava pitseri kogu ühiskondlikule ja majanduslikule elule. Esmajoones — Eesti kodanluse majandus oli selgeilmeliselt poolkoloniaalse iseloomuga.

Milles avaldub üksikute maade sõltuvus kodanlikus maailmas? Harilikult selles, et imperialistlikud riigid dikteerivad oma tahtmise oma asumaadele, muudavad asumaad oma toorainete baasideks ja oma kapitali väljaveo kohaks. Nad saavad asumaadelt tooraineid odavate hindadega ja müüvad samadele asumaadele ja poolasumaadele oma tööstussaadusi kalliste ja monopoliseeritud hindadega.

Kuidas arenes Eesti kodanluse majanduspoliitika? Kogu aeg toimus meil maa agrariseerimine, üleminek tööstusriigist põllumajandusriigiks, s. t. tooraineid tootvaks riigiks. Mõned huvitavad näited lisaks sellele, mis igaühele on teada. Meil praegu ehitusel olev fosforiidi vabrik kavatseti ehitada välismaa rahaga. Oli Eenpalu-Veermaa aeg, kui sõlmiti leping, äärmiselt halb leping, kuna ta lisatingimused olid kahjulikud, makstavad protsendid suured. Ametlik protsent oli küll kuus, kuid juurde tuli lisakulusid seoses raha kättesaamise ja realiseerimisega, nii et laen pidi kätte tulema 8—9%-ga. Need laenutingimused on tööstuse jaoks niivõrd ebasoodsad, et meie ei pidanud võimalikuks seda laenu kasutada ega kavatsegi kasutada. Niivõrd kui peame maksma võlgu, püüame tasuda juba tarvitatud osa, et sellest võlast üldse vabaneeda. Kuid asi ei seisne ainult protsendis, vaid ka selles, et lepingu-kohaselt pidi tulema fosforiidi-, mitte aga superfosfaadi-vabrik. Lepingu-kohaselt see vabrik oli nii projekteeritud, et pidi tootma 140.000 tonni, kusjuures see toodang pidi minema välismaa vabrikutele toorainena.

Nii pidime eksportima välismaale maailmaturu hinnast umbes 2 korda odavama hinnaga. See on väga iseloomustav näide sellest, kuidas see nn. iseseisev kodanlus tegelikult oli täiesti välismaa kapitalistide lingus otsas ja pidi tegema täpselt seda, mida talle dikteeriti. Kuid küsimus ei ole kaugeltki ainult selles ühes vabrikus. Küsimus on nimelt süsteemis, mitte üksiknähtes.

Agas võtame veel näiteid. Omal ajal sõlmiti kaubaleping Inglise valitsusega. See oli huvitav kaubaleping, kuna see

hääbematu jõhkralt, avameelselt näitas, kuhupoole saksad tüürivad. Sundkorras avardati tekstiiltoodete sissevedu. Inglismaa tekstiiltööstus oli teatavasti kehvast olukorras, läks kogu aeg tagurpidi, töötute arv kasvas, seisvate värtinate arv suurenes. Selleks oli terve rida põhjusi. Kaaluvamaks oli see, et suured uued tööstusriigid, eriti Jaapan ja Ameerika, kus tooraineid oli palju rohkem ja sissevead olid moodsamad, tegid Inglismaale konkurentsi. Siis pressis Inglismaa hääbematu avameelselt oma kalleid tekstiiltooteid kõigile endast sõltuvatele maadele peale. Mida see Eesti kodanlikule võimule tähendas, seda näitasid kõige paremini Kreenholmi suured korpused, mis seisid; samuti need sajad ja tuhanded värtnad, millede roostest puhastamine nõuab palju vaeva Narva lukusseppadelt ja teistelt meestelt. See oli meie sisemaise tööstuse kängujäämine, kokkukuivamine selleks, et Inglismaa saaks avardada oma turgu.

Teine huvitav näide oli kivisõega. Sellesama lepingu kohaselt oli Eesti valitsus kohustunud ostma Inglismaalt kivisütt, kui ma õigesti mäletan, 30.000 tonni. Eesti valitsus kohustas isegi Tallinna elektriijaama kivisütt tarvitama, kuigi see töötas põlevkivil, mis oli palju odavam. Aga inglise lordid nõudsid ja meil tuli käsk täita. Seejuures aga inglise lordid vaikisid sellest, et nad kivisütt ise Poolast odavalt sisse vedasid. See oli üks põhiline iseärasus, mis kõige sügavamalt mõjutas meie tööstuse üldse majanduselu selletõttu, et siin kodumaistele kurnajatele tulid lisaks veel välismaised, nii et ühelt jäneselt võeti kaks nahka — nagu ütleb vanasõna.

Näiteid võib tuua ka panganduse ja rahanduse alalt. Omal ajal oli meil tegemist Rahvasteliidu laenuga. Rahvasteliidule panditi üks osa Eesti aktsiisi-tulusid. See on tüübiline näide poolkoloniaalsest olukorrast, kus riigid on sunnitud pantima oma aktsiise kui tulusid selleks, et kindlustada laenu-protsentide tasumist. Igaüks, kes tunneb kolooniate ajalugu, teab, et asjad hakkasid ikka sellest — niihästi Hiinas kui Egiptuses, et algul anti laen, protsentide kindlustamiseks võeti pandiks teatud osa riigi sissetulekuist, ja pärast juba laenu kui ka protsentide kindlustamiseks saadeti sõjaväelised jõud. Nii läksid asjad edasi ikka järjekindlalt ja samm-sammult. Ja

selles mõttes olid ka siin need sammud oma suunalt väga järjekindlad.

Ma tahaksin veel ühe väga huvitava näite tuua hinna-poliitikast selle iseseisva vabariigi iseseisvuse illustratsiooniks. Oli sõlmitud ühe maaga leping süte saamiseks. Hinnaks oli ette nähtud 22 marka tonn, milline norm oli määratud Balti riikidele ja Skandinaaviale. Samal ajal Nõukogude Liit, niivõrd kui ta sütt ostis, maksis süte tonnist 11 marka. Niisiis üheks põhiliseks iseärasuseks oli meie eelmise režiimi ajal sõltuvus Lääne-Euroopa imperialistlikest riikidest, Eesti kodanliku vabariigi poolkoloniaalne iseloom. Ei olnud juttugi iseseisvast majandusest, vaid tegemist oli täiesti järsult väljakujunenud poolkoloniaalse vahekorraga. Sellest tulenes terve rida asjaolusid, mis muutsid Eesti töötaja elujärje majanduslikult kindlusetuks. Teisest küljest tõi see endaga kaasa paratamatu poliitilise surve, mida meie tunneme 22 aastat kestnud valge terrori nime all.

Asjaolu, et meil oli tegemist väga väikese turuga, 1,2-miljonilise sisetarvitajaskonnaga, seadis Eesti tööstusele omalt poolt halvad tingimused. See tegi tema tootmisvõime ebaratsionaalseks ja väga kalliks.

Kui võtame näiteks tekstiiltööstuse, siis näeme, et vabrikud, nagu Kreenholm, töötasid ainult osalise koormatusega. Tööliste arvu järele oli tsaari ajal Kreenholmis kuni 11.000 töolist, enne 21. juunit aga vaevalt 2000. On selge, et Kreenholm oli rakendatud minimaalsel määral. Samal ajal oli aga terve rida teisi käitisi, mis said võimaluse võrsuda seetõttu, et selle suure hiiglase amortiseerimiseks kulutati palju. Teiste sõnadega — Kreenholmi amortisatsiooni kapital, mis tuli iga aasta toodangule juurde arvata, oli väga suur, võrreldes tootmisega, ja tootmine oli seetõttu kallis. Selletõttu oli võimalik neil piskikäitistel, kus masinate osa oli väiksem, kus tööliste arv oli väiksem ja selle tagajärjel ka tööliste vastupanujõud oli väiksem, tööliste palku alla suruda rohkem kui mujal. Seetõttu tekkis üsna palju piskikäitisi, mis rahvamajanduse seisukohalt välja minnes töötasid häbematu kallilt, kuid võrreldes seisva Kreenholmi vabrikuga töötasid odavamalt. See oli paradoksaalne nähe, aga on nii. Sellest saame

kergesti aru, kui näitena võtame miljoni-kroonise vabriku, kus töötab ainult tuhat krooni väärt osa, siis kapital nõuab protsente miljoni krooni pealt, mitte aga tuhande pealt, ja tagajärg on see, et töötamine on kallis. Selletõttu oli võimalik piskikäitiste tekkimine, millised ei spetsialiseerunud mingiks kindlat sorti valmistavaks tööstuseks, vaid sama tööstus pidi valmistama kõiki sorte, mida turg nõudis. Kilgas ja Tohver valmistasid samu sorte. Iga käitis valmistas väikese partii teatud sorti kaupa ja oli jälle sunnitud muutma masinaid, trükkimiseadiseid. Praegu on töö käimas selles mõttes, et neid käitisi, kus valmistatakse iga sorti ja igasugust riidet, kus on oma trikotaažiosakond, pesuosakond ja kõik teised mõeldavad osakonnad, — saaks spetsialiseerida ühele alale. Ühte käitisse pannakse trikotaažiosakond, teise käitisse teine, jne. See hõlbustab tootmist ja muudab saadused odavamaks niihästi tehnilise tootmisprotsessi mõttes kui ka administratiivse juhtimise ja varustamise mõttes.

See on vana päranduse üks iseloomustav joon, mille me üle võtsime. Praegu on käimas saadud päranduse kõige kurvemate ja halvemate nähete kõrvaldamine. Ei ole veel jõutud Nõukogude korralduseni, kus üksikkäitised on tööle rakendatud plaani alusel. Me oleme selle paari kuu jooksul palju tööd teinud, kuid nii kaugele ei ole ikkagi jõudnud, et oleksime suutnud iga käitist rakendada omal tööalal, et oleksime saanud ütelda, et Krull teeb nii ja nii palju külmutusmasinaid, nii ja nii palju põllutööriistu.

Niisiis — tööprotsessi igasuguse plaani puudumine, tööstuste ja käitiste igasuguse spetsialiseerumise puudumine, see iseloomustas eesti kodanluse tööstust. Kolmandaks iseloomustavaks tunnuseks oli see, et tööstus peagu täiel määral elas vanast kapitalist, et ta vabriku seadiste uuendamisele peagu sugugi rõhku ei pannud, välja arvatud üksikud päris uued valmistusalad, milliseid enne ei olnud. Elati vanast kapitalist. Balti Puuvillavabrikus võib näha masinaid, mis on pärit möödunud sajandi kuuekümnendaist aastaist, ja neid pole üks ega kaks, vaid üsna palju, nad praegu koguni domineerivad vabrikus. Nii ei ole lugu mitte ükski seal, vaid peagu üldiselt kõigis neis suuremates käitistes, mis

meile üle tulid. Mitmed väikesed käitised elasid omakorda samuti suurel määral sellest vanast rasvast, mis saadi suurkäitiste lammutamisest. Kui hakkame uurima, kuhu on läinud Dvigateli, Sadama Tehaste ja teiste suurte käitiste masinad, siis saame sama vastuse: mõni väike käitis on ostnud ära. Narva Kreenholm sellest elaski, et ta masinaid müüs tükkhaaval igale poole, kus leidis ostjaid. Tööstus, mille meie üle võtsime ja millega praegu algame, on oma seadiste poolest äärmiselt maha jäänud, nii et see praegusel kujul, kodanluse poolt üleantud kujul, meile ei kõlba. Meil seisab lähemate aastate jooksul ees äärmiselt suur töö, enne kui saame oma käitised ajakohasele kõrgusele viia.

Uhe iseloomustava nähtena võime veel tuua võlgumise küsimuse. Kogu eesti tööstus siples kaelanil võlgades. Nüüd, mil koostati bilansid ja käitised natsionaliseeriti, tuli teha inventuuri ja pilt hakkas selguma. Ettevõtete omanikud ei uskunud, et nad jäävad peremeesteks. Nad olid teadlikud sellest, et nad on ainult ühepäevaperemehed, ja seetõttu nad võtsid nii palju kui võtta said. Kui ma õigesti mäletan, siis oli neid võlgu, mida meie tunnustame — kõiki võlgu ei olnud meil üldse võimalik tunnustada, sest kogu vabrikantide suguselts oli laenanud ettevõtte nimel ja neid ei või ometi meie tasuma hakata — juba isegi nii palju, et see teeb välja 120 miljonit krooni, s. t. $\frac{1}{3}$ kogu tööstuse väärtusest. Nii oli siin pilt selge: ettevõtjad ei kavatsenud ega lootnudki, et need ettevõtted jääksid püsivalt töötama, ja sellepärast võtsid, mis vähegi andis, ja võimalikult kiire ajaga. Võiks üsna huvitavaid näiteid tuua, kuidas ettevõtjad pumpasid ettevõtetest summasid välja, kuna aga samal ajal neil ei jätkunud raha tarvilikeks asjadeks — tööliste pesu- ja riie-teruumide korrastamiseks. Aga selleks oli raha küll, et kõigile mõeldavatele ja mittemõeldavatele juhatusliikmetele maksta tuhanded kroonid välja igasuguste gratifikatsioonide, preemiate ja tont teab, mis nimede all. Ma päris teadlikult ütlen mõeldavatele ja mittemõeldavatele juhatusliikmetele, sest et seal tuleb ette sääraseid isikuid, kes ei ole eluilmast vabrikus käinud ja kellele isegi juhatusliikme palk tuli koju kätte kanda. Natsionaliseeri-

mise Komitees üks endine vabrikant kurtis sms Allikule Laidoneri kohta, et küll see on jõhker mees, isegi palga järele ei tule, rääkimata sellest, et korraiski tulla juhatusel koosolekule. Peale säärase Laidoneride, Jürimaade ja Hünersonide oli terve leegion nimesid, kes said tuhandeid kroone juhatusliikme palka, ilma et oleksid osa võtnud juhatusel tööst. Neid oli peagu kõigis suurtes ettevõtetes, nad olid selleks, et soodsa tollipoliitika abil ettevõtetele kindlustada eri lisakasusid, ka sisemaise monopolse kapitalina.

Kogu see tööstuse ülevõlastamine on iseloomustav vanale korrale. Kõigest eelolevast järeldub veel see peamine eritunnus, et töötaja vabrikus oli sisuliselt täiesti õigusteta ja kaitsetu tööloom. Ta majanduslik olukord oli üldiselt kehv, mitte ainult otseste palgatariffide tõttu, vaid ka seetõttu, et tal puudus igasugune kindlustus ja kindlusetunne. Täna tal oli tööd, aga tal puudus kindlustus, et tal ka homme seda on. Tal puudus võimalus organiseeruda, tal puudus võimalus poliitiliselt klassina tegutseda. Tal tuli pidada kõige vihasemat võitlust oma kõige elementaarsemate õiguste eest. Patarei, Lasnamäe, Murru vanglad ning Männiku liiv on selle tunnistajateks.

Nüüd võiks veel küsida, missugused olid väljavaated Eesti Vabariigi kodanliku tööstuse arenguks? Arengu üldsuunaks oli suurtööstuse killunemine ja pilbastumine. Suurtööstus kui säärane ei olnud meil enam elujõuline, tema areng oli kängu jäämas ja ilma ühegi kahtluseta välja suremas. Väljasuremine ei tarvitsenud toimuda 1—2 aastaga. Suured ajaloolised sündmused ei sünni 1 või 2 aastaga. Oli võimalus kesk- ja väikekäitiste tekkimiseks ja need tekkisidki. Nende töötamistingimused olid rasked, neil tuli alatist võitlust pidada välismaa suurtööstusega. Viimasel oli kasutada poliitiline surve ja teised mõjutamisvahendid, nagu nägime Inglise kaubalepingu ja teiste maade üksikute sammude puhul. Seepärast võib teadlikult kinnitada, et Eesti tööstusel kodanlikus korras olid üsna kehvad väljavaated arenemiseks, ja vastavalt sellele ka eesti proletariaadil olid kehvad väljavaated enese maksmapanemiseks ja oma elutingimuste parandamiseks.

Järgnevalt vaatleksime valmistuslikke vahekordi Nõukogude sotsialistlikus vabariigis ja ühtlasi neid võimalusi, mis meil ees seisavad.

Missugused valmistuslikud vahekorrad valitsevad Nõukogude süsteemis töötajate vahel? Meil on vabrik natsionaliseeritud. Milles seisib see natsionaliseerimine? Kutsuti kokku tööliste üldkoosolek. Kutsuti kohale komissarid, kirjutati üles kõik varandused, vabrik ei ole enam endise pere-mehe oma, vaid kuulub sotsialistlikule riigile. Ka kodanlikus korras oli riigiettevõtteid, näiteks raudteed, põlevkivitööstus. Ja kui teie nüüd käite ringi rahva hulgas, siis tihtipeale võite kuulda niisuguseid lauseid: Mis siis nüüd muutunud on? Esimesel pilgul näib, et tegemist on ikka samasuguse riikliku aparaadiga, olgu see siis vana või uus riigikord ja -vorm. Ainult isikud on vahetunud. Kuid enne oli tegemist kodanliku riigiga, kus võim kuulus kodanlastele. Ükskõik, kas oli see demokraatliku Rei või fašistliku Pätsu valitsus, sisuliselt oli see ikkagi sama. Riigivõim kuulus kodanlastele, selle riigi ülesanne oli teenida kodanlaste klassihuve.

Kogu majanduspoliitika, kogu sotsiaalpoliitika, kogu sisevalitsemise poliitika — ühe sõnaga kogu poliitika oli sihitud kapitalisti huvide teenimisele. Ja kuna see riik oli kodanlik ja selle riigivõimu ülesanne oli teenida kapitali huvisid, siis olid vastavalt korraldatud ka käitised; kuigi nad kuulusid riigile, ei muutnud see nende põhilist iseloomu. Tulud, mis neist käitistest saadi, määrati kapitali huvide teenimisele ja rakendati kodanliku klassi, mitte aga töötava rahva huvides. Selles ongi see põhiline erinevus. Meie režiimi ülesanne on vastupidine. Meie ülesanne on väljas olla töötava rahva huvide eest ja lähtuda sellest, et luua püsivalt, kaugele ettenägevalt laiade töötavate hulkade elujärje tõstmist. Ma ütlesin täiesti teadlikult kaugele ettenägevalt ja kaugele sihtivalt, sest igapäevases praktikas võib sageli nii välja tulla, et meie käitistes on olemas üksikuid käitise juhte, mõni komissar või isegi äsjamääratud direktor, kes saab oma ülesannetest nõnda aru, et ta peab kõike seda tegema, mida juhuslik töolistegrupp või tööliste enamus käitises tahab. Meil oli näiteks sääraseid juhtumeid, et enne

21. juunit vabrikute omanikud läksid äkki hirmus heldeks, otse usumatult heldeks, olid nii sõbralikud ja vastutulelikud töölistele, et ei tundnud neid enam ära. Eluaeg tuli töölistel sõdida mõnesendilise lisapalga pärast. Enne 21. juunit järsku 50% palka juurde panna oli tühine asi, see läks ühe käeliigutusega. Mõnedes käitistes, nagu Balti Puuvillavabrikus ja ka Kreenholmis, ei valmistanud enne 21. juunit mingisugust raskust töölistele vastu tulla; öeldi, hea küll, kui ei taha töötada 6 teljel, kui seal on raske, töötage 3 teljel. Oli koguni üksikuid kohti, kus kuni 100% palka juurde pandi. See oli üks kodanluse võte, üks abinõu, et ässitada töölisi uue režiimi vastu, kuna väga hästi teati, et uus režiim ei ole tööpõlgajate režiim, et Nõukogude kord saab seda rutem kogu töötava rahva elujärje parandamist läbi viia, mida suurem on ta tööviljakus. Bolševistlikult käitist juhtida, bolševistlikult töötada ja laiade töötavate hulkade klassihuvide eest väljas olla ei tähenda mitte seda, et peame ilma kritiseerimata, arvustusvõimeta kõike seda tegema, mida üksik grupp töölisi või ka juhuslik grupp vabrikute töölisi peaks nõudma. Meie režiimi iseäralduseks on see, et meil on riigi peremeesteks töölisklass koos töötava talupoegkonnaga, kes loob uue sotsialistliku korra ja ehitab üles uue sotsialistliku isamaa. Selles mõttes nüüdsed riiklikud käitised ei ole mitte enam need, mis nad olid vana režiimi ajal. Siin on printsiipiaalne erinevus. Ja samadel põhjustel on erinevus ka valmistuslikes vahekordades. Nii võrd kui räägime sotsialistlikust sektorist ja neist käitistest, mis on natsionaliseeritud, ei ole meil enam olemas eraettevõtjate ja -omanike valmistusabinõusid, vaid need on saanud kogu töötava rahva kollektiivseks omanduseks. See lisatöö, mida tööline nüüd teeb rohkem, kui ta palga näol otsekohe tagasi saab, see ei lähe enam erakapitalisti taskusse, vaid juba töötajate hulkade klassihuvide teenistusse. Meie laiendame sellega oma käitisi, oma tööstusi, meie uuendame nende seadiseid ja teostame selle kõrval ühtlasi oma sotsiaalset heaolu, oma tervishoiu korraldust, oma sotsiaalkindlustust, oma haridust ja kõike seda, mis meie igapäevaseks eluks tarvis läheb. Meie ei ela mittemillestki ega tee mittemillestki midagi, vaid saame kõik

oma loova töö abil. Sellepärast on esmajärgulise tähtsusega see, et valmistusvahekorrad on teissugused, kui nad olid vana režiimi ajal. Meie töö ei ole enam rikastumise abinõuks üksikutele kurvajatele, vaid see on määratud juba töötajate eneste sotsiaalse heaolu tõstmiseks. Seda põhilist iseärasust ei tohi unustada, kui igapäevases elus satume raskuste ette, mis on tingitud praegusest suurest maailmasõjast. Suure sõja hävitustöö ei ole olnud meile seni käegakatsutav, selle tagajärjel meie kipume unustama, et elame säärase suure mõllu ajal, ja kaotame nagu perspektiivi ega suuda õiges valguses võtta ka neid raskusi, millest meil tuleb üle saada. Igal klassiteadlikul töölisel tuleb teravalt silmas pidada, et terves reas raskustes, millistega meil tuleb kokku põrgata, ei ole mitte süüdi meie muutunud olukord, vaid et siin on tegemist maailmapoliitilise situatsiooniga. Nõukogude süsteemi põhiliseks iseärasuseks on see, et riik kuulub töölisklassi juhtimisele, kes koos töötava talupojaga loob uut korda. Mis tähendab see, et ta loob uut korda? Seda on ühes lauses väga kerge öelda, aga see ei kajasta kõige pisemalgi määral seda suurt murrangut, mis meil on aset leidnud, ja seda suurt tööd, mis meil nüüd käes on, mis meil ees seisab. Vanas kapitalistlikus režiimis tööstuslikul töö ei olnud üldse juhtivat organit, turg reguleeris kogu ta tegevust. Nüüd aga ei tohi need majandusele keerulised nähtused stiihiliselt kujuneda, vaid töölisklass reguleerib neid teadlikult. Proletariaadi diktatuuri abil töölisklass määrab majanduspoliitika, need põhitingimused ja alused, kuidas ta oma majandust hakkab arendama. Meil on Nõukogude Liidu näol olemas hiilgavad kogemused sellest, et plaanikindel teotsemine on andnud häid tagajärgi, ja kuidas see erineb kapitalistlikust valmistusviisist. Teame kõik kuulsatest viisaastakutest. Nad lähtusid töölisklassi kaugemaist huvidest. Vastavalt sellele põhitingimusele nad seadsid nõuded üksikuile majandus- ja ühiskondlikele tegutsemisaladele. Nõukogude Liit tsaaririigi pärijana sai agraarse maa, kus tööstus oli võrreldes üldise majandusega väike. Kui Nõukogude valitsus asus viisaastakute rajamisele, siis esijoones seati üldsihiks muuta Venemaa agraarsest maast tööstuslikuks. See on lühike lause, aga

sellest hoolimata probleemiderohke. Et agraarset maad tööstuslikuks muuta, selleks oli kõigepealt tarvis luua valmistusabinõusid, s. t. tuli hakata valmistama masinaid, mille abil saaks teisi masinaid produtseerida. Selleks omakorda oli tarvis luua metallurgiatööstus, suur söebaas, raskemasinate ehitamise osa, autotransport, laiendada raudteede võrku, läbi viia elektrimajandus. Kõik säärased ülesanded nõudsid miljardeid, lõpmatu suurt vaeva ja tööd ja nende otsene tulemus rahva igapäevaste elunõuete rahuldamiseks ei olnud kaugeltki käegakatsutav. Suurt söeproduktiooni selga ei pane, saapaid sellest ei saa, teiste sõnadega, need suured tööd, mis tuli teha esimese viisaastaku jooksul, teostati kõik töötava rahva suurte pingutustega. See ei olnud juhuslikult ja kogemata, sellele minidi teadlikult, kuna see oli ainuke tee muutuda võitmatuks, luua tööstuslik riik, mida keegi ei murra. Nüüd tagantjärele teame, et praegu on Nõukogude riik muutunud sääraseks riigiks, mida tõesti keegi ei murra. Ja see oli võimalik sellepärast, et proletariaat teostas plaanikindlalt oma ülesandeid, mitte juhuslike hüpetega. Seda tähendab proletariaadi diktatuur majandusel: plaanikindlust niihästi planeerimises eneses, kaugetes tuleviku-vaadetes kui ka väikestes üksikasjades, mis tungivad otsest olustikuküsimusi lahendama. Meiegi oleme sotsialismi ehitamisele ja plaanikindlale valmistamisele üle minemas. Milles avalduvad meie ülesanded kõige lähemas tulevikus? Tahame forsseeritult tootma hakata, see on selge. Seda mitte ainult ühes tööstusharus, vaid kogu tootmise ja valmistamise ulatuses. Üldraamistik on meil olemas ja selle võime läbi viia. Lähema 1—2 kuu jooksul tahame kergetööstuses läbi viia valmistusaparaadi laiendamise töötavate hulkade kultuuriliste nõuete rahuldamiseks. Seda teeme korterite ja klubide ehitamise näol, vabrikute juures pesu- ja riietusruumide ehitamise näol, uute vabrikute rajamise eeltööde näol. Selleks on meil kasutada 9 miljonit krooni. See on suur summa, kui arvestame, et meie senine aasta-eelarve kõikus 100 miljoni krooni ümber. Mis meid kõige rohkem pidurdab, on asjaolu, et mineviku pärandus on vähe ettevalmistatud valmistuse laiendamiseks säärase tempoga. Meil on raskusi ehitusmaterjalidega, ei jõua nii

palju toota, kui tarvis on. Suure telliskivi-vabriku ehitamine võtab mitu head kuud, enne kui temast saab asja. Aga mitu head kuud, — see on praegusel ajal täiesti võimatu asi. Samuti on lugu tsemendiga. Aga ega sellest saa lasta ennast pidurdada, siin tuleb leida abinõusid raskuste ületamiseks. Võimalused on olemas. Kui näiteks punast telliskivi ei saa ruttu valmistada ja sellest ehitada, siis paekivi saame üsna ruttu; ja paekivi võib kõne alla tulla vabriku-müüridena. Kõike saab teha, pisut kallimaks läheb, aga kui töö mehhaniseeritakse, võib ehitada. Tsementi ei saa nii palju, kui on tarvis, aga lupja võib saada; lubi käib ehituste juures küll, seda saab kasutada. Lubjatööstus pole veel kaugeleki rakendatud, meil on seisvaid lubjavabrikuid. Kui king pigistab, otsid teise ja lähed jälle edasi. Kui on kohapealseid ressursse, tuleb neid rakendada. Ei maksa ootama jääda, et keskkohast saab. Keskkohale on antud tavaliselt ikka suured nõudmised ja selletõttu on sealt raske kõike saada. Tuleb enam rõhku panna kohalike tööstuste arendamisele. Saaremaal on näiteks lubjatehas, kuid see seisab ja lupja tuleb sinna suurelt maalt vedada. Kohapealsetelt tegelastelt nõuame suuremat initsiatiivi. Nad peavad olema agard kasulike ettepanekute tegemisel ja kõigiti kaasa aitama, et kohapeal tööd paremini organiseerida. Neil on veel ees väga suur ettevalmistustöö kõigil aladel.

Teise tänavuaastase probleemina seisab meil ees kütte-probleem. See on tekitanud tarbetult paanikat, sest inimesed on hirmu täis, et kaob raha, kroon on varsti null, ja ostavad niikui hullud. See on muidugi paanika, mida teadlikult levitatakse, sest meie vaenlased ei maga. Puu on niisugune asi, et võib seista; hakati kokku ostma, ja siis tekibki puudus. Küttekriisi kui säärast meil tänavu ei ole karta. On tõsi, et mineva aasta oli halb talv, tagavarad põletati maha. Tänavu on aga metsatööstust tugevasti laiendatud, metsa võetakse rohkem maha kui on ette nähtud. Meie tahame põlevkivitööstust laiendada, nii et võtame üle 2 miljoni tonni põlevkivi välja. Käib kõva töö selleks, et minna puult ja turbalt tööstuses üle põlevkivile; see vabastab puu ja turba tarvitajaskonnale. — Turvast toodeti tänavu vähem kui eelmistel aastatel — osalt sellepärast, et turba-

asjamehed lasksid suvel töödistsipliini alla minna, selle asemel, et toodangut suurendada. Tööd pidurdas ka halb ilmastik. Aga selle eest saame tänavu kivisütt. Plaani kohaselt meie oleme kivisööga varustatud õige tunduvalt rohkem kui eelmistel aastatel. Uhe sõnaga, küttekriisi meil ei ole ega tule. Võib tulla ainult üksikuid raskesti lühematel perioodidel.

Vanemate liiduriikide abil on meil toorainete saamine kindlustatud; isegi säärase defitsiitse kauba suhtes, nagu seda on vill, mida Euroopas ei kasvatata. Vill ei ole Nõukogude Liiduski rikkalik kaup, aga sellest hoolimata saime 400 tonni. Isegi säärast sõja tõttu äärmiselt otsitud kaupa, nagu kummi, mida väga raske on saada; on meil olemas kalosside valmistamiseks.

Kokku võttes, meil seisab ees plaanivalmistusele üleminek ja oleme vabad kriisiohtudest ning tööpuudusest. Meid võib ähvardada ainult tööjõu puudus. Juba tänavu sügisel oli teravalt tunda oskustöölise puudust näiteks ehitustööde alal. On tarvis laialdaselt välja õpetada töölisi. Kui meie oma valmistust laiendame, siis järgneb sellele töötava rahva elujärje tõus, ja kui see ei lähe nii kiiresti kui tahame, siis tingivad seda praegused eriolukorrad. Tuleb tugevasti pingutada selleks, et olla valmis kõikideks ootamatusteks. Meie elujärje ja elustandardi tõus oleneb sellest, kuidas suudame organiseerida ja vähema kuluga toota ja valmistada, milleks meil on omakorda jällegi tugevad eeldused, kuna Nõukogude Liidu kogemused, niisasti majanduslik kui poliitiline juhtimine on tugevates vilunud kätes, ja vastavalt sellele ka meie majanduslik ja poliitiline juhtimine ei pruugi karta, et ta satub eksiteedele.

Aastakümneid on kommunistlik partei võidukalt juhtinud töölisklassi vabadusvõitlust; aastakümneid on ka Eestimaa Kommunistlik Partei kõige raskemates terrori oludes juhtinud lakkamatut võitlust. Nüüd uutes oludes, uutes vahekordades võimule tulnud töölisklassi ja töötava talurahva juhtijana, oleme kindlad, juhib ta meie kiiret edasitungi sama bolševistliku järjekindlusega nagu seni.

A. VEIMER,

Kergetööstuse rahvakomissar.

P. Raud

Talupojad

Säärane mees oli Lenin

Kui Lenin nägi,
et röovel
ründas põllumeest
— tõmbas ta mõõga
ja taples rünnatu kõrval,
pannes kaalule enese elu.

Kui Lenin nägi,
et karjalaps
oli haige
— ruttas ta linna
ja saatis parajat rohtu,
mis päästis isale poja.

Kui Lenin nägi,
et talupoeg
oli väsind,
ei jaksanud künda
— ta võttis adra
ja aitas.

Säärane mees oli LENIN!

Eelolev kirgiisi rahvalaul 1925. aastast kõneleb südamliku lihtsusega mehest, kes 16 aastat tagasi lakkas hingamast, kuid ei lakanud elamast inimeste südameis, kellele ta avas vabaduse väravad.

RAAMAT SOTSIALISTLIKUS ÜHISKONNAS

Sotsialistlik ühiskond on võrreldes kapitalistliku ühiskonnaga inimühiselu kõrgem vorm, ta on *tuleviku* ühiskond, mis vajab *uut inimest* uue vaimusuga. Kooskõlas sellega rajaneb ta oma teoreetiliste aluste poolest rohkemal määral kui inimühiselu ükski teine vorm teaduse eesrindlikul süsteemil — marksismileninismil, mis võimaldab mõista ühiseluliste nähtuste seesmist sidet, ette näha sündmuste käiku ja tunnetada mitte üksnes seda, kuidas ja kuhu arenevad sündmused olevikus, vaid ka seda, kuidas ja kuhu nad peavad arenema tulevikus (ÜK(b)P ajaloo lühikursus, lk. 370).

See asjaolu asetab sotsialistliku ühiskonna liikmeile suuri nõudmisi, kuna selles ühiskonnas ju „igäüks on peremees ja teda hoitud, hinnatud on kodumaal“. Kõnes kommunistlike noorte VIII kongressil 16. mail 1928. a. rõhutas sms *Stalin* noortele: „*Töölisklass ei või saada maa tõeliseks peremeheks, kui ta ei suuda välja rabelda ebakultuursusest, kui ta ei suuda luua omaenda intelligentsi, ei valda teadust ega suuda juhtida majandust teaduse alusel.*“

Seda silmas pidades on meile paremini mõistetav *V. I. Lenini* eriline hool rahva haridusliku taseme tõstmise eest. Seejuures võime soojusega hinges tunnetada, et kõneldes rahvaharidusest mõtles *Lenin* selle all *masside*, kõige laiemate töötavate hulkade haridust. Viibides maa paos ja tutvudes Lääne-Euroopa haridus- asutustega, ei paelu tema huvi lipud — instituudid, kolledžid, universiteetid, vaid *masside* haridusasutused — raamatukogud.

V. I. Lenini sõbra ja lähema kaastöölise, möödunud aastal surnud *N. K. Krupskaja* ridadest (*N. K. Krupskaja*: Mida kirjutas ja kõneles *Lenin* raamatukogudest. Moskva — 1939) kuuleme, et selle tsaaride Venemaal üliväga kardetud revolutsionääri unistuseks oli türmi ja maapao aastail, kuidas hiigelraamatu-

kogusid sadade tuhandete ja miljonite köidetega teha kättesaadavaks massile, tänavale... Maapaost 1902. a. emale läkitatud kirjust peegeldub *Lenini* vaimustus Londoni lugemistubadest: üksainus lihtne tuba, kuhu astu sisse otse *tänavalt*, võta kepi külge kinnitatud ajaleht, loe ja pane tagasi — väga otstarbekohane ja rahva poolt terve päeva jooksul ohtrasti kasutatav!

Kõrvutagem sellega Balti „kultuurikandjate“ juhtlauset „Õpeta, aga ära tee targaks!“. Sest — tark inimene muutub teadlikuks oma seisundist, tark ei talu ülekohtu. Milline kontrast, kuid kahjuks on selle juhtlause vaimus aastakümneid kollitanud meie rahvahariduslike ettevõtete eelarveid mitmenimelistes voli- ja muudes kogudes!

V. I. Lenin on pärandanud maailma töötaajale igavese tööna püsiva õpetuse: „*Muuta teadmised, teadus olemise põhisaks!*“ Ja selle õpetuse on ta andnud enda isiksuse elava eeskujuna, teostanud eelkõige enda juures. Sest oma suurimad võitlused on ta pidanud *sulega*, suurimad võidud saavutanud *raamatu* abil ja suurimad teadmised omandanud *masside* haridusasutustes — *raamatukogudes*.

N. K. Krupskaja mälestuste järgi on *Lenini* elu möödunud peamiselt raamatukogudes ja raamatute hulgas. Olles heidetud türmi või saadetud asumisele, on ta esimeseks mureks sideme loomine raamatukoguga, et soetada endale *palju* raamatuid, nii palju, et omakseil tuleb leida kojamees või käskjal, kes neid hakkab vangimajja ja sealt raamatukogusse kandma. Isegi kaugel Siberi põhjas, kuhu kiri läheb 13 päeva, teeb ta plaane, kuidas laenata raamatuid Moskva parimaist raamatukogudest.

V. I. Lenin loeb palju, veel rohkem aga kirjutab endale märkmeid. Oma 1899. a. ilmunud teose „Kapitalismi areng Venemaal“ kirjutamiseks on ta kasutanud 583 eri raamatut, nagu nähtub selles

teoses leiduvaist viidetest. Seda asjaolu märkides väidab N. K. Krupskaja, et ainult selle tõttu, et Lenin töötas läbi nii palju raamatuid, võis ta kirjutada nii tähtsa teose, kuid samal ajal õppis ta ka tundma tööliste ja talurahva elu. *Ilma sellela aga ei oleks temast võinud arenda see Lenin, kellena tunneme teda meie.*

Viibides pagulasena välismaal hakkas Lenin veel usinamini kasutama raamatukogusid. Pagulasena, kes säästma pidi iga kopikat, ei oleks ta iialgi saanud endale osta nii palju raamatuid, kui ta neid vajas. *Kuid raamatuid, ajakirju ja ajalehti mitte lugedes ei oleks Lenin suutnud teha seda tööd, mis tal oli teoksil, temal poleks olnud neid teadmisi, millistega ta oli varustatud nii rikkalikult,* väidab N. K. Krupskaja.

Me teame, et V. I. Lenin muutis raamatuid ammutatud teadmised olemise põhiosaks, elu ja tegevuse juhisteks mitte ainult endale ja oma kaastöölisele ning õpilastele, vaid maailma töötavaile massidele. Arendades edasi *Marxi-Engelsi* õpetust rajas ta oma elutööna marksistlik-leninistliku töölisliikumise eesrindliku teooria, mis edasiarendatuna J. V. Stalini poolt on saanud inimühiskelu aluseks ühel kuuedikul maailmast.

Kahlemata on see olnud võimalik ainult seetõttu, et loogilisse süsteemi viidud teadmised, teadus ei ole jäänud dogmaks, teoreetiliseks õpetuseks, vaid rahva geniaalsed õpetajad ja juhid on osanud need muuta masside, laiade hulkade olemise põhiosaks, nende tegevuse juhiseks. Sest sotsialismi ei saa üles ehitada kirjaoskamatul, ebakultuurisel maal ja rahvast saab edukalt õpetada ainult masside endi kaastööl. Nii väitis Lenin ja nii talitasid Lenin ja Stalin.

Teame, et kirjaoskamatu ja nii kultuuriselt kui ka majanduslikult mahajäänud ja kodusõjas rüüstatud tsaaride Venemaa ei ole paarikümne aastaga mitte ainult muudetud võimsaks tööstusmaaks, vaid sealt on kirjaoskamatus välja juuritud ja selle asemel on Nõukogude Liidu rahvaste hulgas tekkinud säärane tung haridusele, et mingid koolid ei ole suutelised vastu võtma täiskasvanuid, kes tahavad edasi õppida. See suur sotsialistlik maa on hoogsalt arenemas eesrindlikuks kultuurmaaks, kus „väärse

hinnas töö ja teadus“, kultuurmaaks just masside kultuurilise taseme üldise ja ühtlase tõusu mõttes!

Kommunistliku Partei XVIII kongressil püstitas sms Stalin töötajate kultuurilise arengu alal järgmise sihtjoone: „Meie tahame teha kõik töölised ja kõik talupojad kultuurseiks ja harituiks ja me saavutame selle aja jooksul!“. Mispeale partei XVIII kongress kolmanda viisaastaku plaani suhtes otsustas: „On vaja kindlustada kogu linna ja maa töötava massi kultuurilise taseme tõhus tõus, astuda ulatuslik samm edasi ajaloolises tööliklassi, kui sotsialistliku ühiskonna eesrindliku ja juhtiva jõu, kultuuriliste tehnilise taseme tõstmiseks, kuni inseneritehnilise ala teenijate tasemeni“.

Geniaalne teaduse ellu rakendamine jätkub, teostub Lenini juhtimõte „Muuta teadmised, teadus olemise põhiosaks“. Igasugune teadmine ainult tippudes on juuretu ja elu elamise ning edasiviimise seisukohalt viljatu! Teadmisi ja teadust saab muuta olemise põhiosaks ainult siis, kui massid viimseini hakkavad kasutama teaduse varaallikat — raamatut! Siis kui raamat muutub nende elamise ja olemise põhiosaks ja paratamatuks vajaduseks, nagu toit, riietus ja peavari.

Selleks peab aga raamat olema massidele hästi kättesaadav, raamat peab minema massidesse.

Raamat — massidesse, raamatukogu — tee selle loosungi teostamiseks! Nii rõhutas N. K. Krupskaja, kellel on hindamatud teened NSVL raamatukogunduse arendamises, eriti leninlike õpetuste elluviimises NSVL raamatukogunduse alal.

Mainigem siin, et V. I. Lenin pidas maa ja rahva kultuursuse näitajaks tema raamatukogunduse seisundit. Ja Suure Oktoobrirevolutsiooni järel pühendas ta ohtrasti aega ja tähelepanu just raamatukogundusele, rõhutades, et rahvaraamatukogu ja rahvamaja jäävad kauaks masside poliitilise kasvatamise peamiseks allikaiks ja pea ainsaiks asutusteks, eriti maal, kusjuures töö neis on ülihuvitav ja samal ajal ka vastutav!

Seega omab raamat ja raamatukogundus sotsialistlikus ühiskonnas erilise tähtsuse ja me peame teadma, et kusagil maailmas ei arendata kaasajal rahvaraamatukogundust säärase lausa fanaatilise

innu ja armastusega, kui just Nõukogude Liidus!

See täidab meid rõõmsate lootustega. Seda eelkõige seepärast, et meie töötav rahvas on alati suure visadusega püüdnud kultuurivalguse poole. Meie emad on raskel orjuse ajal oma lastele vaimuvara jaganud töö ja mure lauludes. Meie isad on rühkinud teha tööd veri küünte all, et aga pojad pääseksid edasi — nõudma ning kuulutama tõe ja õigust! Meie intelligents on sirgunud niiskeis, rõskusest hallitavaks toakestes, kahvatuil huultel kindlus ja silmis tumm igatsus — saaks suure mere randa, kus seda metsa ees ei ole... Kui palju üksikud edasi jõudnud on pidanud kannatama alandust, otsinud, eksinud, pettunud, kusjuures parimaid nende hulgast on tõe ja õiguse nõudmisel pidanud kaotama elu või kolletama vangikongides. Kui palju andekaid on pidanud pisaraid neelates jääma eemale koolitoast, kui paljud nägema oma elu ja tegevuse sisu ainult raskes, üksluses töös, mille vilja lõikavad ja naudivad teised.

Kõiki neid seniseid kultuuri võõraslasi ootab sotsialistliku ühiskonna masside kultuurilise eneseteostamise suur ja rõõmus ühistöö. Eriti meie noori, kelledele ka on määratud sms *Stalini* sõnad kommunistlike noorte VIII kongressil 16. mail 1928. a.: „Et ehitada, on vaja teada, vaja omada teadust; kuid et teada, selleks on vaja õppida. Õppida visalt, kannatlikult. Õppida kõigilt — nii vaenlastelt kui ka sõpradelt, eriti aga vaenlastelt. Õppida hambad ristis ja mitte häbenedes vaenlaste naeru... Meie ees seisab kindlus. Seda kindlust nimetatakse *teaduseks*. Selle kindluse peame vallutama igal juhul. Selle kindluse peab vallutama *noorus*, kui ta tahab saada vana kaardiväe tõeliseks vahetuseks!“ Säärane kutse meie suure kodumaa rahvaste geniaalselt õpetajalt ja targalt juhilt julgustab!

Aga ka kohustab! Eriti poliithariduse ja rahvaraamatukogunduse tegelasi! Meie ülesanne on aidata kogu oma hea ja ausa tahte ning kogu jõu ja oskusega kaasa, et raamat ja raamatukogu ka Nõukogude Eestis omandaks selle aukoha, mis need omavad teistes sotsialistlikes vennasriikides.

Seda suudame vaid siis, kui meil on alati silme ees *V. I. Lenini* õpetuste juhendid raamatukogunduse alal:

I *Raamat massidesse rahvaraamatukogu kaudu*. Rahvaraamatukogu tegevus peab olema *töö massidega* ja sellest lähtudes tuleb rajada kõik rahvaraamatukogunduse korraldused ja sammud, alates raamatu kättesaadavusega — võrguga — ja lõpetades tööga lugejaga, mis meil üldisemalt seni puudub.

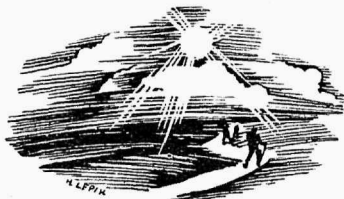
II *Rahvaraamatukogude töö peab rajanema teaduslikel alustel*. See kehtib eriti nende meetodilise ja tehnilise külje kohta. Kuid seejuures mitte teoreetisemine ja teaduslikkuse harrastus, vaid teaduse muutmine olemise põhiosaks, *tegevuse juhiseks!*

III *Rahvaraamatukogu peab olema masside poliitiliseks kasvatajaks sotsialismi ülesehitamise suunas*. Nõukogude rahvaraamatukogus ei ole kohta „erapooletusel“ ja „teaduslikkuse“ harrastamisel, vaid siin valitseb üks suur kohustus ja üks siht — sotsialismi *üleshitamine masside kommunistliku teadvuse, kultuuritaseme ja võimele lõstmise teel!* Selle sihi nimel peab toimuma eriti kirjanduse valik, soovitamine, üldse — kogu töö!

Massilisus, teaduslikkus ja parteilikkus, need on Nõukogude rahvaraamatukogu *leninlikud* loosungid. Neid järgides oleme õigel teel ja need kindlustavad meile edu!

Nende najal tahame jõuda meie suure sotsialistliku kodumaa vabade rahvaste peres kultuuriliselt eesrindlike rahvaste hulka!

A. LEINJÄRV.

SOTSIALISTLIKUST REALISMIST

Sotsialistlik realism on kõigepealt uuest elutundest, uuest maailmasuhtumisest tekitatud kunsti loomingu lähtekoht ega oma ettemääratud formalistlikke tunnuseid. Kui see kunst — lähtudes dialektilis-materjalistlikust maailmavaatest — on siiski ellu kutsunud kunstnike ülemaalses loomingu teatavaid ühiseid tüübilisi tunnuseid kunstiteoste sisus ja vormis, mis avalduvad ümbritseva elu realistlikus vaatlemises, jättes tulipunkti peamiselt sotsiaalse sfääri, siis on see vaid ikkagi tagantjärele tunnuste otsimine nähtusele, mille kausaalsed peitub elus endas ja mitte teoreetilis-formalistlikus konstruktsioonis. Oleks seepärast vale hakata „tegema“ sotsialistlikku realismi, püüdes teoseile vaid välispidiselt pookida külge selle kunstitunnuse tüübilisi tunnuseid. Sotsialistlik realism kasvab orgaaniliselt Marxi, Engelsi, Lenini, Stalini loodud filosoofilise maailmavaate ümmarpildist antud silmapilgul ja olukorras, nagu kõik muudki sotsialistliku maa inimlikud eluavaldused. Omandades juurteni sotsiaalse maailmakorra uued tõed, ei tarvitse kunstnik enam kramplikult jäljendada selle kunsti-tõekspidamise pinnalisi ja väliseid nähteid, vaid ta võib vabana luua uue sotsialistliku inimesena sotsialistlikule ühiskonnale nii, nagu tunneb seda tema, ja nii, nagu see temalt ka vastu võetakse. Teadmised, armastus ja veendumus uue sotsialistliku korra eest — need vaid hingestavad loomingu ja juhivad seda juba seepidise avalduma õigesti kooskõlas sotsialistliku vaimuga. Sotsialistlik kunst peab kasvama kui puu sellest mullast, kuhu ta on istutatud, ja soendama sellest päikesepaistest, mis tema üle paistab.

Kui NSVL-u paari aastakümne kogemused võimaldavad meile süski kõnelda sotsialistlikust realismist kui fikseeritud terminist, millel on kodanlike maade kunstiga võrreldes oma kindel eriuilm — siis võimaldab see meile ka vaadelda ja analüüsida uue kunsti olemust ja arengusuundi juba à posteriori.

Sisult sotsialistlik, vormilt rahvuslik, käsituselt realistlik — nii võiksime lühidalt iseloomustada uue sotsialistliku kunsti resp. kujutava kunsti arengut Nõukogude Liidus. Arusaadav, et siinjuures tuleb mõisteid „sotsialistlik“, „rahvuslik“ ja „realistlik“ tõlgendada avaramalt ja mitte nende sõnade kõige otsesemas alg tähenduses. Need sõnad siinkohal ei tähenda mitte seda, et kunstiteos peaks, olles sotsialistliku sisuga, tingimata kujutama vabrikuid ja töölisi töö juures, et, olles rahvuslik, peaks tingimata leiduma kuski pildinurgas vöökirja, rahvariieid või oma maanurga tüübilist maastikku, ja et olles käsituselt realistlik, peaks olema maalitud fotograafilise kuivuse ja täpsusega. Teame väga hästi, et kunstiteos võib olla sugereerivalt realistlik, isegi elu reaalsusest realistlikum, kui idee on kehastatud asjade seismise töö-realismiga, mis fotoläätse eest õieti ära libiseb ja varjatuks jääb.

Kunstniku ülesanne ongi näidata sotsialistlikku elamispinget, selle intensiivsust ja rõõmsat rikkalikkust mitte argipäeva elu kuivas juhuväljalõikes, vaid otsida kõige tüübilisemat — pulseerivat elu ennast kogu selle dünaamilises ilus, või luua see oma hästitoitunud kunstnikufantaasia viljana kivvi või lõuendile. Ka lihtne lilli kujutav maaling võib olla sisult sotsialistlik, vormilt rahvuslik ja realistlikki oma lopsakale impressiivsele käsitusele vaatamata kui see on maalitud sotsialistlikus vaimus nii, nagu tahaks seda näha, ütleme, kultuurne tööline oma klubi seinal. Ta silm on väsinud masinate monotoonsest rütmist ja nüüd see puhkab hetkeks maalitud lillede rõõmsatel värvilaikudel, mis peenelt ja kargelt vibreerivad vastastikus kooskõlas. See ei ole enam väikekodanlik kits, mida siin pakutakse, ei ka täpne koopia juba kuski olemasolevast lillepotist, vaid ikkagi kõigepealt teos omaette, mis arvestab kõiki inimlikke psüühilisi tegureid, et kunsti tõeliseks kunstiks muuta. Mis puutub rahvuslikku, siis lilled vahest ei tarvitsegi olla kodumaa omad, või-

Kristjan Rau

Rukkilõikus

Väljapanek sügisnäitusel Tallinnas 1940

vad olla ka orhideed, kuid igaüks ütleb, et need on ühe teatava rahvuse esindaja maalitud orhideed, just niisugune on see värvide kooskõla, niisugune see fluud, mis teosest hoovab; jah, isegi autori võib ära tunda, kui olla suurem asjatundja. See näide on toodud selleks, et mitte igakord kõige tüübilisem karjuvalt äraakunud sotsialistlik temaatika, rahvuslik ornament ja tõetruu modelleerimine ei tarvitse olla ainuõige sotsialistliku realismi kandjaks, vaid sotsialistlik teos tekib seejärgi, kuidas tunnetab sotsialistliku riigi kodanik oma elu, oma tööd, kaasinimesi, maad, kus ta on peremees kõigi rõõmudega ja võitudega. Kui lilled, näiteks, olid kodanliku klassi surve ajal vaid teatavale klassile imetlemiseks ja olid nagu välja lülitatud tööliste „jämedatoimelisest“ huvidesfäärist, siis ei tähenda see seda, et lillede kujutamisel kunstis ei oleks sotsialistlikku sisu tööliste praegusest vaatevinklist, kellel on võrdne õigus teistega saada osa kõigist eluhüvedest. Kui kodanlik realism ja naturalism kujutasid töölist tihti räpase joodikuna, kes oma vaba aja veedab kõrtsis, siis sotsialistlikus ühiskonnas, kus vara on rahva oma ja kahekordistunud töö-

viljakus loob järjest uusi lisaväärtusi inimliku elu mugavuse tõstmiseks, võrreldes endise korraga, peab kunstki kujutama töölist täisväärtusliku inimesena, kes tohib korralikult riietuda, lilli kodu ehtimiseks laual hoida ja idiootse lõusta asemel omada üsna intelligentset profiili. Kõiki neid eluhüvesid tohib sotsialistlik kunst fikseerida, kuigi mitte enam elunautija, laiskleva härrasrahva vaatevinklist, kelle teenistusse astus kodanlik kunst selliste ainete kujutamisel lääge ja liialdatud magususega, muutudes ise tulgastavaks ebakunstiks.

Kommunism ja sotsialism võtab maailma ja selles esinevaid elunähtusi tõelikeks, nii nagu nad esinevad inimese tervele ja kainele mõistusele, kui see toetub loogilisele mõtlemisele ja viie meelega poolt sooritatud teaduslike kogemuste tulemustele. Materjalistlik maailmavaade, mille on omaks võtnud sotsialism, eitab tumedaid jõude, kõikvõimast jumalat, faatumit, astroloogiat, spiritismi, hauatagust elu, ebauskus ja müstikasse kalduvaid ebamääraseid inimhinge virvendusi. Sotsialism seisab rõõmsalt ja avasilmil kahel jalal tegelikus elus. Arusaadav, et ka sotsialistlik

kunst nõuab vastavalt sellele realistlikku ja elujaatavat väljendust. Seepärast on sotsialistliku kunsti üheks tunnuseks kujutatavate asjade lihalik materiaalsus ja maine psühholoogia. Ta tegeleb maapealsete asjadega rohkem kui pilvetagustega. Sotsialismi altarpiltideks on töö ja sellest saadavad rõõmud juba maa peal. Sotsialistliku kunsti ilumõõdupuuk on tegelik elu oma rikkalikus mitmepalgelisuses. Sotsialistliku ühiskonnakorra saavutused, töökangelased ja sangarid, rahva ideelised juhid ja eestvõitlejad, kultuuritegelased, töörõõm, tööhoog oma mitmekesisuses ja selle tegijad — seda peetakse sotsialistlikus maas kunsti ainekuna ilusamaks, püsivamaks, ühiskondlikumaks tänapäeva Lääne-Euroopa individualistlikult killustunud kunstnike saavutustest, kes kunagi ei suuda ühendusse astuda rahva laiade massidega.

Nõukogude Liidu üks tänapäeva välja paistvamaid sotsialistliku realismi kunstiteoreetikuid ja maalijaid K. Juon oma 1937. a. ilmunud ja väga populaarseks saanud raamatus „Maalikunstist“ lk. 268 lausub sotsialistliku realismi iseloomustamiseks:

„Sotsialistliku realismi kunst on uus vaa-de maailmale — maailma töötava kollektiivi vaade. Tema objekt — kogu reaalne tegelikkus. Tema töömeetod — realistlik meetod. Sotsialistliku kunsti peategelane on — inimene, mõistetav ühiskonna osana. Sotsialistliku kunsti peamine suunitlus on juhitud kaasajale ja tulevikule. Tema karakterse iseärasuse moodustavad optimistlik, aktiivne loomuline iseloom ja teadlikkus oma sihtidest. Vast üle elanud tänapäeva kunsti antud seisukorra tingimuses, on sotsialistlik realism ainus õige tee, mis on võimeline kunsti välja viima mõttetust ummikust, millesse see on langenud, minnes Lääne-Euroopa individualistliku kultuuri radadele. Sotsialistliku realismi lubadused tähendavad kunsti tervenemist ja tervendumist kestvaist kõikvõimalikest „-ismi“-tõbedest.

Mitte formalistliku loomingu ristsõnad ja mõistatused, vaid haaravate elupiltide, ajaloo, töö ja kultuuri elav väljendamine on saanud Nõukogude kunsti sisuks. Selle juures omab väljendusvorm ja mure täiuslikkuse ning täiuslikuks saamise pärast

suurt tähendust. Massid tahavad suurt ideelist kunsti, maalitehniliselt meisterlikult täisväärtuslikku, mitte rahuldudes tänapäeva Lääne-Euroopa maali aseaineist. Sotsialistliku realismi esinduses areneb töötavate masside kunst ja imbub igasse isikliku ja ühiskondliku elu valdkonda. Sotsialistlik realism võimaldab kunsti maksimaalse arengu Nõukogude pinnal, niihästi suurtes rahvuslikes kui ka väikes-tes autonoomsetes vabariikides. See tervik on juba endast kuulda lasknud. Kõigist Nõukogude Liidu osadest tuleb värskelaine noort rahvuslikku kunsti uue sisuga ja uute värvidega, rikkaliku vormide maailmaga.

...Kuid jutt ei ole mitte ainult uutest värvidest. Sotsialistliku realismi kunstis on kõne kunstniku isiklikust osavõtust uue parema elu ülesehitamisel, uue teadlikult tugeva tahtega inimese kasvatamisel.

...Sotsialistlik realism ei sea kunstile mingisuguseid programmilisi piire, nõudes vaid, et see ei seisaks vastuolus materialistliku maailmavaate põhiliste printsiipidega.

Arvestades toodud tsitaatide autoriteetset allikat, võime öelda, et sotsialistlik realism selle mõiste formalistlikus tähenduseski omab üsna avaraid loominguilisi perspektiive rahvusliku omapära taotlusis, sotsialistliku elu ja inimese kujutamisel ka ENSV-s.

Massidele määratud kunst ei tähenda sugugi tingimata maitset odavat ja labast laadakunsti. Just suur kunst on olnud alati lihtne ja kõigile mõistetav (Michelangelo, Rembrandt, Ibsen, Grieg, Tammsaare, Rjepin jt.), ainult et kunstnik ja kunst ise tuleb muuta sügavaks, sisukaks ja suureks; selles seisab sotsialistliku ajastu tellimus kunstile. Ja ega sotsialistliku kodaniku — looja kui ka kunstinautija — vaimset arenguastet või vaadelda paigalpüsivana. Siis ei oleks üldse edu. Areneb maitse, tõuseb ka loomingu kunstiline peenus ja kvaliteet. Lõppeks on need ikkagi kõik inimesed, kes midagi teevad või loovad. Pole reegleid, mida aeg kord üle ei ela. Seepärast ärgu kohkugu looja andmast oma parimat ja nautija tungigu kunsti mõistmise sügavusteni kui sotsialistliku ühiskonna ühe kultuursema vaimse vara allikale.

VOLLI ELLER.

Rahvuslikkuse küsimus nõukogude arhitektuuris

Meid on korduvalt tutvustatud Nõukogude Liidu arhitektuuriga, selle suurejooneliste saavutustega ja kõrge tasemega, eriti Moskva väljaehitamisel.

Uhtlasi teame, et Nõukogude Liidu arhitektuuri mõlemad küljed, nii ehitustehniline kui ka -kunstiline, on põhjalikult läbi töötatud, on eeskujuvale kõrgusele viidud, ning on rõõm tundma õppida vaateid ja tõdesid, mis on maksvusel vanemais liiduvabariikides. Kahtlematult huvitab meid lähemalt rahvusliku arhitektuuri küsimus, ja nimelt see, kuidas see N. Liidus on leidnud teoreetilist ja praktilist lahendust.

Sellele küsimusele on arhitektuuri kunstiajakiri „Arhitektura SSSR“ pühendanud põhjalikke käsitlusi. Tutvume alljärgnevas 1937. a. viimases nr-is avaldatud ühe artikli väidetega.

„Rahvusliku arhitektuuri õitsengut valmistatakse ette rahva tundmatute ehitajate loomingu aastasadade kestel. Nemad panid aluse arhitektuurile, töötasid välja oma ehitamisvõtted, jõudsid täiuslikkuseeni antud maa ehitusmaterjalide ümbertöötamisel, saavutasid kooskõla arhitektuursete loodete ja maa kliima, looduse ning sotsiaalolude vahel. Arhitektuur, mis ei ole neile tegureile kohandatud, jääb rahvale võõraks, leidmata pinda uuel asukohal.

Rahvuslik arhitektuur on alati lähedane ja rahvale mõistetav. Tema olulisemaiks tunnuseiks on — vahenditus, siirus ja arhitektuur-ruumilise kuju selgus, harmoonia loodusega ning sotsiaalse miljööga. Seepärast nõukogude arhitektid on kohustatud põhjalikult ja armastusega uurima rahvuslikku arhitektuuri.

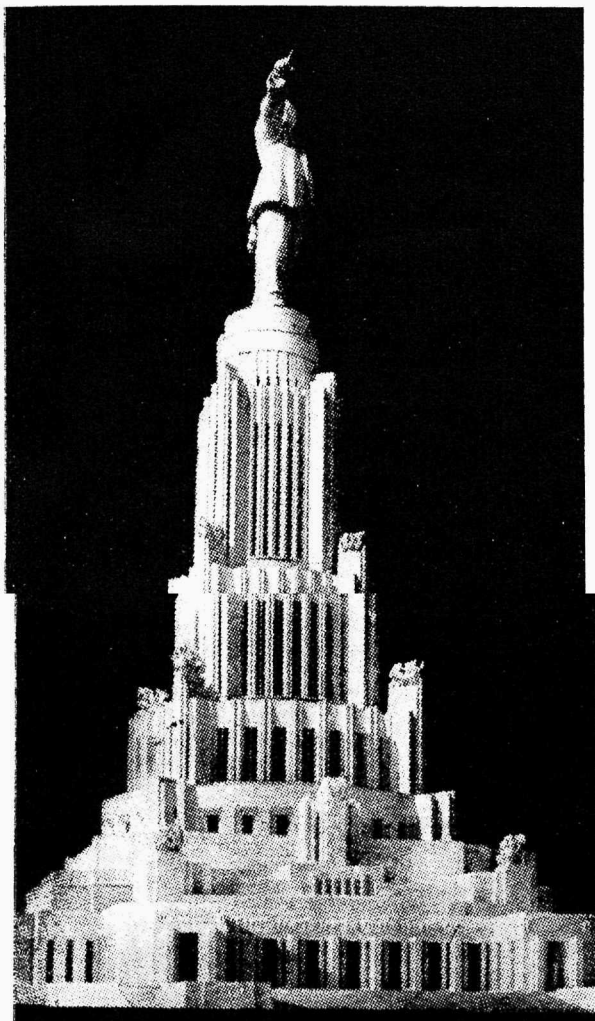
Arhitekt võib vastata meie sotsiaalse epohhi nõudeile, kasvatades endas „uue tunnet“, omandades uut tehnikat; kuid samal ajal ei või mööduda neist tähtsast arhitektuurseist, harmooniliselt koostatud eeskujudest, mida meile on jätnud päranduseks minevik.

Siit ülesanne — on vaja õppida tundma ja restaureerida arhitektuuri mälestisi. Ainult kriitiliselt jälgides Nõukogude Liidu rahvaste hinnalised loomingu, me võime luua arhitektuuri, mis pole ilmetu, vaid orgaaniliselt seotud kohalike looduslike isearasustega ja ehitusmaterjalidega. Säärasel päranduse omamisel ei ole midagi ühist restauraatorlike vanade mälestiste välisvormide kordamisega. Rahvusliku arhitektuuri päranduse omamisele on tagatiseks stalinlikus Konstitutsioonis kuulutatud rahvuslik ühtaolisus, rahvusliku elu, keele, traditsioonide jne. austamise poliitika. Stalin lausub: „Mis on rahvuslik kultuur proletariaadi diktatuuri korral? Sotsialistlik oma sisult ja rahvuslik oma vormilt, kultuur, mille ülesandeks on kasvatada masse internatsionalismi vaimus, et kindlustada proletariaadi diktatuuri.“

Partei ja valitsus juhtisid tähelepanu vajadusele tundma õppida, restaureerida ja hoida rahvusliku arhitektuuri mälestisi.

Juba 1917. aastal, ühel ajal kaitsekorraldustega interventide vastu, anti dekreet riigi hooldamise asjus mineviku-mälestiste suhtes. Revolutsiooni järel päästeti hukkumisest palju arhitektuuri- ja minevikumälestisi. Laialdases ulatuses teostati ka arheoloogilisi uurimisi. Nõukogude teadlaste poolt on avastatud Kesk-Aasias terve rida uusi arhitektuurimälestisi. Samuti armastusega hoitakse ja uuritakse rahvusliku arhitektuuri pärandusi Armeenias, Krimmis, Gruusias ja teistes Nõukogude Liidu vabariikides. Loomulikult, mitte alati ei mõisteta kohapeal selle ülesande tähtsust. Tarvitseb vaid meenutada tsaariaegset olukorda, et ütelda: revolutsioon mitte üksi ei vabastanud NSVL rahvaid ikkest, ta päästis ka nende arhitektuursed mälestised lõplikust varisemisest.

Mineviku mälestiste uurimine võib vilja kanda vaid siis, kui ta annab materjali kaasaegseks loominguks ja

Nõukogude Palee

„See ehitus peab olema tuleviku võimsuse embleemiks, kommunismi võiduks mitte ainult meil, vaid ka seal Läänes,“ ütles S. M. Kirov SU Liidu Nõukogude I kongressil.

Nõukogude Palee on maailma suurim ehitus. Palee põhipindala on 125 000 ruutmeetrit, ümbermõõt 2 kilomeetrit ja kõrgus 415 meetrit.* Palee kroonib 100 meetri kõrgune Üladimir Iliitš Lenini kuju. Palee suur saal on 100 meetrit kõrge, selle laius läbinõodus on 140 meetrit ja mahutavus 20 000 inimest. Saalis on 4. kinnise trepi. Trepi „peaükskõrgu“ trepi laius on 113 meetrit.

Ürikeses saalis on 6000 kohta.

Palees on kogusummas 190 lifti (tõstetooli) ja 90 liikuvat treppi. Iga lift võib korraga kanda 10–20 inimest. Mehhaniseeritud garderoobid palees asendavad 3000 rüdehooldja tööjõudu.

Kogu ehitusel on 140 sissekäiku, milliste läbilaskevõime on 30 000 inimest. Üksnes palee keskosa vundament kaalub 550 000 tonni, sama osa metallisõrestik aga 300 000 tonni.

Siseruumide kaunistus on marmorist. Monumentaalne maalingskulptuurid, bareljeefid ja suured pannod esindavad siseruumide rikkusi.

* Pariisi Eiffeli torni kõrgus on 300 meetrit, Empire State Building'i kõrgus New Yorgis 407 m.

mõningal määral abistab arhitektuurset ehitamist.

Millised ülesanded oleksid sel alal arhitektil, kes töötab rahvuslikus vabariigis või projekteerib neile? Rahvusliku arhitektuuri mälestiste jäljendamine ei tohi kujuneda selle vormide, detailide ja planeerimisvõtete otseseks „omastamiseks“. Vaja on kasvatada arhitektuurilist meisterlikkust neil eeskujudel; vaja on õppida tundma selle ühendust loodusega; on vaja arvestada aastasadade jooksul saadud kogemusi suhtes kliimaga ja geograafiliste oludega, elu spetsiifiliste iseärasustega; ja lõppeks, on tarvis tunda kohalikke materjale ja konstruktiivseid võtteid.

Ainult sel alusel nõukogude arhitektuur võib saavutada vormitäiuse, leida tee masside südameisse ja arendada oma progressiivseid tehnilisi võimalusi. Rahvuslike arhitektuuride tundmaõppimine aitab meid vabaneda isiksusetuse, „paberliku“ projekteerimise pattudest. Sest rahvuslike vabariikide jaoks on valmistanud projekte arhitektid, kel pole olnud mingit ettekujutust mitte üksi selle või teise rajooni looduslikust olustikust, vaid ka nende elanike individuaalseist iseärasustest.

Eeltooduga on vahest küllalt selgesti toodud ülevaade rahvuslikkuse küsimusest Nõukogude Liidu arhitektuurikultuuris.

Nõukogude filmi „Muusikaline lugu“ kaks meespeaosalist, tenor Lemešev ja muusikaprofessori osas esinev E. Garin

Nõukogude kino

Kino nõukogude võimu käes on määratu, hindamatu jõud.
J. V. Stalin.

Kinematograafial, s. o. filmil ja kinol on Nõukogude Liidus kapitalistlike riikidega võrreldes ainulaadne seisukoht. Kino ja film on Nõukogudemaal tunnustatud mitte ainult teistega üheväärseks kunstialaks, vaid V. I. Lenini sõnade järgi tähtsaimaks kõigi kunstialade hulgas. See seisukoht, mis tänapäeval avaldub UK(b)P ja N. Liidu valitsuse kinopoliitikas, peab meilgi välja tõrjuma kapitalistliku maailma mõtlemisviisist juurdunud alahindava suhtumise kinno.

Juba sel ajal, kui kino tegi esimesi edusamme ja kapitalistlik maailm arvestas seda ainult ühe äritsemisvõimalusena, taipasid revolutsioonilise võitluse juhid kino määratu suurt tähtsust selgitus- ja propagandavahendina.

Ajajärgul enne esimest imperialistlikku sõda, kui kapitalistlikud ärimehed pidasid kino odavaks laadanumbriks, nägi V. I. Lenini geniaalne mõistus ette kino suuri arenevõimalusi ja kasvatuslikku tähtsust, hoolimata sellest, et kino tol ajal tehniliselt oli algastmel ja filmid käsitlesid peamiselt bulvariteemasid.

V. Lenini eluseltsiline Nadežda Krupskaja oma mälestustes meenutab, et Vladimir Iliitš

pagulase-aastatel pidevalt oli huvitatud kinost ja selle arenemisest.

Elades 1907. a. Soomes, Kuokkalas koos V. D. Bonč-Brujevičiga, A. A. Bogdanoviga ja teistega, V. Lenin tähendas kino kohta (V. Bonč-Brujeviči mälestuste järgi): kuni kino on nurjatute spekulantide käes, ta teeb rohkem kahju kui head, rikkudes rahvamasse filmide nilbe sisuga. Kui aga kino võetakse rahva kätte ja seda juhtima hakkavad tõelised sotsialistliku kultuuri juhid, siis kino osutub üheks võimsamaks masside-harimise vahendiks.

Järgnevatel aastail V. Lenin jälgis pidevalt kino arenemist ja kasutamiseviise kapitalistlikes riikides. 1914. a. ta avaldas ajalehes „Putj pravdõ“ kirjutise Tayloriga süsteemi kohta (V. I. Lenin, „Teoste kogu“, k. XVII, 2. v.-a., lk. 247) kus tõi näite, kuidas kapitalistliku korra juures kasutatakse filmi tööliste tööliigutuste kontrollimiseks, et suurendada tema töökoormatust.

Lenin hindas kino kui kultuurilist, kasvatuslikku ja propagandalist tegurit. Kui siis töötajate klass võttis Venemaal riikliku võimu enda kätte ja bolševikkude parteil tuli „võita kapitalistide kogu vastupanu, mitte ainult sõjaline ja poliitiline, vaid ka ideeline, see kõige sügavam ja võimsam“ (V. I. Lenin, „Teoste

kogu", k. XXV, 2. v.-a., lk. 454), siis oli loogiliseks järelduseks Lenini seisukohtadest kino suhtes, et RSFSR Rahvakomissaride Nõukogu dekreediga 27. augustist 1919. a., alla kirjutatud V. Lenini poolt, natsionaliseeriti kogu kino-filmi-fotoala ja seati rahvaharidusekomissariaadi alluvusse.

1920. a. V. Lenin avaldas rea eeskirju kino kasutamiseks agit-propagandaks ja kultuuriliseks selgitustööks, nii kodusõjarinde tähtsamatesse lõikudesse saadetavates agitatsioonirongides filmietekannete korraldamiseks, tööviljakuse tõstmise propagandaks, põllumajandusharude intensiivsemaks muutmise ja uute masinate tarvitusele võtmise propagandaks jne.

V. Lenin püstitas avalikule, s. o. üldiseks kasutamiseks määratud ja maksulisele kinole rea põhinõudeid, kõneldes kinost rahvahariduse komissari A. A. Lunačarskiga. Filmitoodangu osas Lenin rõhutas, et 1) seda tuleb alustada kinokroonikast, kui tol ajal eriti tähtsast alast, ja 2) filmid peavad olema läbi imbunud kommunistlikest ideedest ja kajastama Nõukogudemaat tegelikkust. Kinode osas Lenin asus seisukohale, et 1) õige majandamise korral kino peab andma puhastulu ja 2) kinoeeskava peab ajaviitefilmide kõrval teatavas proportsioonis sisaldama ka õpetlikke ja teaduslikke filme.

A. A. Lunačarski mälestuste järgi lõpetas Lenin kõneluse järgmise kokkuvõttega:

"Te peate kindlalt pidama meele, et kõigist kunstialadest kino osutub meile tähtsaimaks."

V. Lenin rõhutas ka heade mängufilmide tähtsust, öeldes Bonč-Brujeviči mälestuste järgi viimasele jutuaajamisel kino üle järgmist:

"... Tarvilik on tuua kinno mitte ainult teadust, mitte ainult õpetlikku, vaid ka huumorit ja naeru, komöödia ja draama erutavaid stseeni. Kõik see peab olema suunatud ühele ja ainsale eesmärgile: võitlusele uue korra, uute vaadete, parema tuleviku ja teaduse ning kunsti õitselemineku eest."

Lenini töö suur jätkaja J. V. Stalin, täielikus üksmeeles Vladimir Leniniga lugedes kino tähtsaimaks kunstialadest, jälgib hoolikalt kino arenemist, aitab kõrvaldada takistusi, annab tarka nõu ja õhutab ning vaimustab filmi-kinoalal töötajaid suuremale püüdlikkusele, suurematele saavutustele.

UK(b)Partei Stalini juhtimisel tegeleb pidevalt kinoküsimustega. Partei 12. kongress 1923. a. võtab vastu resolutsiooni propaganda ja agitatsiooni kohta, kus öeldakse kino kohta muu seas järgmist: "... Tähele pannes kino määratu suurt kasvatustlikku ja agitatsioonilist tähtsust, on tarvilik anda kinoasjandusele nii kommunistide, kes töötasid kinoalal kuni revolutsioonini, kui ka majandusmehi, kes suudavad asja seada majanduslikule alusele ühest küljest ja masside kinotarvete võimalikult täielikule rahuldamisele teisest küljest..."

Samal aastal asutatakse ametiühingute algatusel ja nende ressurssidega filmitööstuse aktiivselt "Proletkino", mis seab enda ülesandeks valmistada ideoloogiliselt õigeid filme ja neid laenutada tööliisklubide kinoekraanidele. "Proletkino" töötab ametiühingute ühissettevõttena

kuni 1926. aastani ja siis filmitööstuse ümberkorraldamisel liidetakse "Sovkinoaga".

Partei XIII kongressil 1924. a. J. Stalin juhib partei keskkomitee aruandes tähelepanu sellele, et partei pole eelmise kongressi resolutsioonis kino kohta võetud seisukohti täiel määral teostanud, pole kinole pühendanud küllaldaselt tähelepanu. Ta ütleb:

"Halvasti on asi kinoga. Kino on võimsaim abinõu massiliseks agitatsiooniks. Meie ülesandeks on võtta see alla enda kätte." Ära kuulunud Stalini ettekande, kongress võttis vastu resolutsiooni kinoküsimuses: "Kino peab partei käes olema võimaks abinõuks kommunistlikuks selgitustööks ja agitatsiooniks. Tarvilik on kinole tõmmata laiade proletaarlike hulkade, parteiliste ja ametiühinguliste organisatsioonide tähelepanu..."

1924.—1925. a. järgneb kinoalal tunduv tõus, milleks otsustava tõuke andis Stalini esinemine kongressil. Partei XIV kongressil 1925. a. ütleb V. M. Molotov: "Agitatsiooni ja propaganda küsimuses omandab meil viimasel ajal kolossaalse tähenduse seniolematu töö kino ja raadio alal. Me esmakordselt kõneleme parteikongressil raadio tähtsusest meie agitatsiooniselgitustöös. Kinost on juba kõneldud ja peab ka edaspidi kõnelema, kuid me ei kahtle selles, et mõlemal alal, massilise agitatsiooniga kino ja raadio alal teeme ka tulevikus kolossaalseid edusamme. Kuid tarvis on tugevdata tähelepanu kino ja raadio agit-propaganda kvaliteediküsimusele."

Partei XV-ks kongressiks 1927. a. oli kinoala tugevnenud kunstilisest küljest ja ka majanduslikult, hakates andma tunduvat puhastulu. Kuna partei pidas Stalini juhtimisel visa võitlust alkoholiga, püstitas Stalin XV kongressil küsimuse, kas poleks võimalik kinoala kiirema arendamisega saadavate suuremate sissetulekutega asendada viinamüügist saadavaid sissetulekuid ja viinamüüki piirata. Ta ütles ettekandes kongressile:

"Ma arvan, et oleks võimalik alustada viinamüügi järjekindlat kokkutõmbamist, viina asendades selliste sissetulekuallikatega, kui seda on raadio ja kino. Tõepoolest, miks ei peaks võtma käsile neid tähtsamaid alasid, panema neid juhtima löökklasi tõelistest kommunistidest, kes võiksid edukalt laiendada neid alasid ja anda lõpuks võimaluse kokku tõmmata viinamüüki."

Stalini seekordse esinemise tulemusena kutsutakse järgmisel aastal kokku üleliiduline nõupidamine kinoküsimuste arutamiseks, kus vastuvõetud resolutsioonides määratakse kindlaks kino edaspidise arendamise konkreetsed sihtjooned. Nõupidamisel vastu võetud resolutsioonides öeldakse muu seas:

"... Kino „kui tähtsaim kunstialadest“ võib ja peab omandama kultuurilises revolutsioonis suure koha kui abinõu laialdaseks hariduslikuks tööks ja kommunistlikuks propagandaks, masside kasvatamiseks ja organiseerimiseks partei loosungite ja ülesannete ümber, nende kunstiliseks kasvatamiseks, otstarbekohaseks puhkuseks ja meelelahutuseks..."

"... Kino evib määratu suurt mõju vaatajale. Kino on suurimal määral liikuv ja kättesaadav, odav ja erakordselt ülevaatlik kunsti-

Nõukogude filmi „Muusikaline lugu“ stseenipilt mees- ja naispeaosalise S. Lemeševi ja Zoja redoroviga

ala. Kinol on kõige suurearvulisem auditoorium, kino on oma olemuselt kõige massilisem ja demokraatlikum kunstiala. Kino, mõjutades näitlikult, on suuteline haarama ja mõjuma ka kultuuriliselt kõige mahajäänumale vaatajale. Vormiliste ja tehniliste võtete mitmekesisuse ja rikkuse poolest kino ei tunne võistlejat. Filmilint, millele kord on võetud tegevustik, on sobiv demonstreerimiseks igas kohas, esitades vaatajale kõrge kunstilisuse ja hiilgava tehnika eeskujud.

Järgnevatel aastatel partei keskkomitee ja kongress tegelevad pidevalt kinoala arengu juhtimisega. 1935. a. jaanuaris, kui Nõukogude kinematograafia tähistas oma 15. aastapäeva, läkitas J. Stalin kinoala töötajatele tervituse, milles muu seas ütles:

„Kino Nõukogude võimu käes on määratu, hindamatu jõud. Evides erakordseid võimalusi masside vaimseks mõjutamiseks, kino aitab töölikklassil ja tema parteil kasvatada töötajaid sotsialismi vaimus, organiseerida masse võitluseks sotsialismi eest, tõsta nende kultuuri ja poliitilist võitlusvõimet.“

Konstateerides, et sotsialismi ülesehitamise ajajärk on lõpule jõudmas ja algamas järkjärguline üleminek kommunistlikule korrale Nõukogude Liidus, UK(b)P XVIII kongress 1939. a. võttis vastu resolutsiooni kinoalal, milles rõhutatakse, et selles ajajärgus

„... otsustava tähenduse omandab töötajate kommunistliku kasvatus küsimus, kapitalismi jääkide kõrvaldamine inimeste — kommunismi ülesehitajate teadvusest“.

Selle tähtsaima ülesande lahendamiseks tuleb mobiliseerida kõik kasvatusliku töö abi-

nõud: ajakirjandus, kool, kirjandus, kunst. Määratud osa selles töös võib ja peab mängima „kõige tähtsam ja kõige massilisem kunstidest — kino“.

Tungides Lenini-Stalini eelpooltõudud väljenduste ja partei resolutsioonide sissu, näeme, kuidas Nõukogude võimu algupäevist kuni tänaseni film ja kino Nõukogude Liidus kajastab mitte ainult Nõukogudema poliitilist, vaid ka kultuurilist ja majanduslikku arenguprotsessi, seda edendavalt ja süvendavalt kaasa teeb.

UK(b)Partei Keskkomitee juhib kogu aja kino arenemist, juhib nii, nagu seda suudab teha ainult marksismi-leninismi teooriaga varustatud partei — konkreetselt, antud ajajärgu nõuetele vastavalt. Partei ei anna kunagi ega kellelegi, ka mitte kinole juhiseid, mis oleksid sobivad igal ajal ja igas olukorras. Vastupidiselt, eeltoodud lühikesest ülevaatest me saame kujuka pildi sellest, kuidas partei suunab kino mõju iga ajajärgu erinõuetele, teatud kindla ülesande või eesmärgi täitmisele.

Nõukogude võimu ja ka nõukogude kino esimestel aastatel, Lääne-Euroopa kapitalistide sõjalise interventsiooni ja koduse aja perioodil partei seadis kino tähtsaimaks ülesandeks agitatsiooni ja propaganda. Vastavalt sellele ülesandele omandas kinematograafias tähtsuselt esimese koha filmikroonika — päevakajaline, kiiresti valmistatav ja otsekohe mõjuv lühifilm, mida võis selgitustöök kasutada nii sõjarindel kui ka külas.

Järgmises ajajärgus, üleminekul rahvamajanduse rahulikule ülesehitamisele, peab kino rakenduma tööviljakuse tõstmise ja toodangu suurendamise propa-

gardaks. Uue majanduspoliitika ajal nõutakse kinolt majanduslikku tasuvust, mille üheks eelduseks on nõukogude oma filmitööstuse loomine, et saada välismaadest rippumatuks ka filmivalmistamiseks vajaliste poolfabrikaatide suhtes.

Riigi sotsialistliku industrialiseerimise ajajärgul säilitavad organisatsiooni- ja majanduseküsimumused aktuaalsuse kino ülesannetes, kuid esikohale hakkavad tungima kunstilised küsimused, nõukogude filmide ideeliste omandavate küsimused. Loomingulised küsimused omandavad järjest suurema osatähtsuse ja on ilmselt märgatav arengusuund — kunstilise filmiloomingu küsimuste muutumine nõukogude kinematograafia peaküsimusteks.

Põllupidamise kollektiviseerimise ajajärgul kinolt nõutakse rakendust kõikidele sotsialistliku võitluse aladele, sest partei on alustanud ja juhib sotsialistlikku pealetungi kogu riindel. Kino kasutamist nõutakse traktorijaamades, küldes, tööstustöölise klubides, pioneeride organisatsioonides, alg- ja keskkoolides, tehnikaliseks propagandaks jne.

Sotsialismi ülesehitamise lõpulejõudmise ja uue Konstitutsiooni elluviimise ajajärgul partei seab kinole peamiseks ülesandeks kasvatusliku tegevuse. See on ka täiesti loogiline, kui arvestada, et Stalin oli just püstitanud loosungi „Kaadrid otsustavad kõik“ ja kogu maal oli teostumas kultuuriline revolutsioon.

Lõpuks — sotsialism Nõukogude Liidus on teostatud ja algab järk-järguline üleminek kommunismile. Kino kasvatuslik külg omandab ikka suuremat tähtsust, kuna kino peab aitama kõrvaldada viimaseid kapitalismi mõjusid inimeste teadvuses. Selliseks kasvatus tööks Stalin ja partei nõuavad nõukogude filmi kunstilise ja ideelise väärtuse pidevat tõstmist, sest mida kõrgem on filmi väärtus, seda suurem tema kasvatuslik mõju.

★

Juhtides kogu aja kino ja filmi arendamist, J. Stalin ise on hoolas filmidevaataja ja asjatundlik ning õiglane arvustaja. Dovženko filmi „Aerograd“ vaadates Stalinile meeldis film, kuid ta ütles filmi loojale Dovženkole: „Kuid see vanake-partisan kõneleb teil liig keerulist keelt, külamehe kõneviis on ju lihtsam!“ Siin Stalin esines võltsi ekspressionis-

mi ja peenutsemisega edvistamise vastasena, nõudes sotsialistlikku realismi.

J. Stalin rõhulab oma isiklikkudel kogemustel, et head, sisukat filmi võib samuti vaadata mitu korda kui lugeda head raamatutki. Veel rohkem, ta peab seda koguni soovitavaks ja vajalisekski, sest korduval vaatamisel avanevad vaatajale filmist ikka uued küljed ja üksikasjad, mida esimesel vaatamisel ei märgatudki.

„Pärast „Tšapajevi“ vaatamist Stalin küsis filmirežissööri Dovženkolt, kas viimane on juba näinud nõukogude filmirežissööri Čiureli filmi „Viimane maskeraad“. Eitavat vastust saades ta sõnas:

„Te siis vaadake! Hea film. Ainult seda tuleb mitu korda vaadata.“

Ja pöördudes kõneluse juures oleva Vorosilovi poole, Stalin lisas:

„Ma arvan üldse, et häid filme tuleb vaadata mitu korda. Uhe korra vaatamisega on ju raske kuni lõpuni mõista kõike, mida režissöör tahtis ekraanil öelda.“

Toodud ülevaates on, loomulikult, võimalik esitada ainult väikest osa sellest, mis J. Stalin on öelnud või kirjutanud kino ja filmi kohta. Kuid tsiteeritud selgub kujukalt, et Stalin on tark juht ja õpetaja ka kinokunsti alal. Ta on kinematograafia pideva jälgimisega, juhtimisega ja hoolitsemisega viinud nõukogude kino kõrgele tasemele.

Ta on andnud nõukogude filmiloojaile juhi- ja õhutus ideelisele õigete ja kunstiliselt kõrgeväärtuslike filmide valmistamiseks.

Ta on filmile-kinole andnud tunnustuse kui teistega võrdväertuslikule kunstialale, millel aga on rahvahulkadele suurem kasvatuslik mõju kui ühelgi teisel kunstialal.

Ta annab oma isikliku teoga eeskujut, kuidas nõukogude inimene peab vaatama väärtuslikku filmi, nimelt korduvalt ja täie tähelepanuga ja süvenemisega, otsides filmi ideelist ja ideoloogilist mõtet, tegelaste hingeliste emotsioonide sügavamaid põhjusi, filmisündmustikus varjatud ilu — ühe sõnaga kõike seda, mis filmivaatajat vaimset arendab, hingeeluliselt rikastab, õilistab ja suurte eeskujudega parema tuleviku eest võitlema vaimustab ja õhutab.

Ta on nõukogude rahvastele andnud tõeliselt töötavate hulkade huvide teenistuses oleva kino ja näitab, kuidas nõukogude inimene peab suhtuma kinosse, et täiel määral osa saada selle kunstiharu arendavast toimest.

Ed. Vallaste.

ÜLEMINEK VANALT UUELE

Kuud, mis on möödunud eelmise seltskondliku tegevuse hooaja ja käesoleva vahel, on toonud kaasa põhjaliku murrangu kogu meie rahva ühiskondlikus ja kultuurilises elus. Seejuures need mõlemad, nii ühiskondlik-poliitiline kui kultuuriline elu seisavad omavahel tihedas ja lahutamatus seoses, kusjuures kultuuri tegevusel on täita oluliselt tähtsaid ja alust rajavad ülesanded uues, sotsialistlikus ühiskonnas.

Arusaadavalt ei saanud see murrang jätta muutmata ka senist vabaharidustöö süsteemi, et selles rahva kultuurielu laialdases sektoris peituvaid jõude ja võimalusi ära kasutada ja mõjuvalt rakendada töötava rahva kultuurivajaduste tõhusale korraldamisele ning sotsialistlike ideede teenimisele.

Kõigepealt huvitab meid küsimus — mis põhjustel on osutunud vajalikuks põhjalik ümberkorraldus nn. seltskondlikus rahvaharidustöö süsteemis?

Kui tungime sotsialismi eest võitlemise ja uue ühiskonna ülesehitamise põhiprobleemidesse, siis mõistame, et see on saanud möödapääsmatuks vajaduseks. Et ehitada uut, sotsialismi teenivat kultuurielu aparati, tuleb enne kõrvaldada see kumunud mehhanism, mis on loodud kapitalistliku ühiskonna oludes ning kasutatud selle teenimiseks ja kindlustamiseks. Uus, sotsialistlik ühiskond vajab uut kultuuritöö süsteemi, sellele vastavat organisatsiooni ja sisu, kusjuures kriitiliselt tuleb ära kasutada need väärtuslikumad kultuurivarad ja kogemused, mis on loodud varem ja mis aitavad edasi viia uue rahvakultuuri ehitamist. Seda vajadust on rõhutanud ka Lenin.

Peale puht-põhimõtetlike kaalutluste tuleb arvestada ka neid olulisi puudusi ja vigu, mis ilmnesid senises organisatsioonide ja vabaharidustöö süsteemis. Nende olemine on tõestatud seda rohkem, et juba varemgi, aastate jooksul, on puudused silma paistnud; nendele on palju tähelepanugi juhitud, ilma et need oleksid kadunud või isegi vähemaks jäänud, kuna võimal on olnud riigivõim ei ole seevastu tõsiselt huvi tundnud. Seega seltskondlik kultuuritöö oli jõudnud üldise ja põhilise kriisini. Ja seda kriisi ei oleks saanud kaotada täielikult ainult senise lappimise teel, vaid selleks on saanud vajalikeks põhjalikumad ümberkorraldused.

Ja nagu näeme, ei ole neis ümberkorraldustes piiratud mitte ainult kapitalremontidega, vaid on loodud senise asemel alus hoopis uuele süsteemile.

Meie senistes kogemustes oli üheks üldtuntumaks puuduseks mitmesuguste eri organisatsioonide üliküllus. Kuigi sellest juba varemgi väga palju, tihti isegi liialdades räägiti, ei saavutatud selles mitte lahendust, küll aga püüti asjaolu ära kasutada selleks, et vabane da võimaloluile ebameeldivaist organisatsioonidest ja suuremaid võimalusi koondada

nn. „riigitruumatele“ org-idele. Üldiselt püüti kõiki mitmekesiseid orge ja nendevaheliste suhete virrvarri kasutada kapitalistliku korraluste kindlustamiseks. Pearaskus seisis selles, et igasugused orgid, ka mittehariduslikud, püüdsid tegelda ühtede ja samade tegevus-avaldustega, et oma olemist õigustada. Ja nii muutus see niigi lahja „söödamaa“ veelgi lahemaks ning sisuline tegevus mandus mitmesuguste, tihti küsitava väärtusega välispidiste avalduste, peamiselt ühekülgse pidude korraldamise ja teeõhtute varju, milliste sisuline ja korralduslik külg võis anda tihti küll tänu-likku materjali fõljetonistadele, õige vähe aga kultuurielu ehitavat rahvahulkadele. Võeti küll ette seltside koondamisi, kuid ikka „ebasobivate“ seltside arvel, et soodustada näit. Kaitseliidu, Isamaaliidu jne. tegevust. Tegelikult tähendas see paljudes kohtades hariva tegevuse hoopis kõrvale jätmist ning selle asemel küsitava väärtusega tingeltangel-avaldustega ja „mürtsuõhtutega“, nagu seda võisime lugeda reklameeritavat mõnelgi pidukuulutusel.

Olulisemaks puuduseks on seni olnud seltskondliku kultuuritöö koordinaatsiooni vähesus või isegi selle puudumine, killustatud olek ja parallelism.

Tegevusavalduste parallelismi ja killustatud oleku põhjused ei seisnud tegelikult mitte ainult kohtadel, kus need mitmenimelised seltsid töötasid, vaid nende peapõhjuseks oli samuti omavahel vähe koordineeritud paljude kesk-organisatsioonide olemasolu, milliseist igauks püüdis arendada välja omaette organisatsioonide võrku, arvestamata teiste olemasolu.

Ja kuna riiklikud toetused kultuuritööks on olnud üldiselt väikesed, kaasus sellele toetuste ebaotstarbekohane ärakasutamine, nende pulveriseerimine paljude eriorganisatsioonide vahel. See omakorda ei võimaldanud ka välja arendada elujõulist sisulist tegevust, küll aga süvendas ärimentaliteeti organisatsioonides, nii keskustes kui kohtadel. — Seltskondlik kultuuritöögi muutus otsekui äritsemise alaks.

Säärastes oludes mõistetavaltki jäid sihi-teadlikud rahvahariduslikud avaldused rohkem tagaplaanile, kippisid maad võtma rohkem tingeltangel-ettekanded, sisutud ja maotud näidendid ning vähese tähelepanu osaliseks jäid eriti ühiskondlikud küsimused ja probleemid, nii nagu see kapitalistliku korra hooldmiseks on ka sobiv ja soovitatav. Seepärast saab meile ka mõistetavaks, miks aastate jooksul olukorra korraldamisel paljudest rääkimistest hoolimata ometi sõnadest kaugemale ei saadud.

Tihti on kapitalistliku korra ajal armastatud rõhutada, et seltskondlik tegevus ja vabaharidustöö peavad olema apoliitilised. Tegelikult sünnib kodanlike orgide töö just selle nõude varjus, mitte väljaspool poliitikat. Mis aga kapitalistlikule süsteemile pole soovitatav, see

on ühiskondliku mõtlemise ja poliitilise teadvuse süvendamine rahvahulkades.

Sotsialistlikus ühiskonnas ei ole mingiks saladuseks, et rahvaharidustöö esimeseks kandvamaks ülesandeks on süvendada poliitilist teadvust ja teostada vajalist selgitustööd laiemates rahvahulkades, et sel teel teenida enne kõike ühiskondlikke ülesandeid. Rahvaharidus- ja -kultuuritöö on seega üheks esimeseks ja tõhusamaks relvaks sotsialistliku ühiskonna ehitamisel ja kindlustamisel. Seepärast ei saa seda jätta mitte juhuse hooleks, vaid tuleb pühendada tõsist tähelepanu selleks, et luua säärane süsteem, mis võimaldab teenida sotsialistlikku eesmärki kõige paremini ja tagajärjekamalt. Siin on erinevus kapitalistliku ja sotsialistliku ühiskonna kultuuritöö vahel: kui esimene püüab süsteemi juhuslikkust ära kasutada, et summutada kriitilise mõtlemise arenemist mitmesuguste tühiste avalduste esiletõstmisega ja sotsiaalsete probleemide vältimisega, siis sotsialistlikus ühiskonnas tuleb rakendada kogu kultuuritööl sihi-teadlikult ja hästi organiseeritult suure ühiskondliku mõtte ja ülesande teenistusse, et plaanikindlalt ehitada üles uut, õigemat ja õiglasemat ühiskonnakorda.

Seejuures riigivõim ei jää ükskõikseks kõrvaltvaatajaks, vaid loob tegelikud võimalused selleks vastava organisatsiooni kujundamisega, majanduslike võimaluste rajamisega ning organiseeritud kaadrite rakendamisega. Riigivõimu tihe osavõtt rahva kultuurielu toimest ei tähenda aga sugugi seda, nagu peaks jääma rahvas ise selles töös passiivseks pealtvaatajaks. Hoopis vastupidi, mida rohkem ja järjekindlamalt on loodud kavakindlaid võimalusi, seda rohkem on kõikjal eeldusi selleks, et täie teadvuse ja seesmise arusaamisega neist võimalusist osa võtta. Seltskondlik haridus- ja kultuuritöö oma olemuselt jääb ikka peamiselt isetegevuse, omaalgatuse ja süvendunud aktiivsuse põhimõttel toimuvaks avalduseks. See on selleks seesmiseks mootoriks, mis võib viia kogu rahva kultuuritööd mõjuvalt edasi, rahva enese aru saades, et kõik see on tarvilik tema enda hüvanguks, nii majanduslikult kui kultuuriliselt tervemate aluste rajamiseks ühiskonnas, mille kõrgeks sihiks on teenida inimest tema väärtuslikumas osas.

Rahva kultuuritöö õieti on paljude eriliste avalduste ja võimaluste summa, kusjuures ei saa unustada ei ühiskondlikke, üldhariduslikke, kutsehariduslikke, ei intellektuaalset ega kunstilist osa, ei teadmuste-oskuste ega kasvatuslikke eesmärke. Kuid keskendavaks sihiks ja ülesandeks on poliitilise teadvuse ja kasvatuse arendamine, mistõttu kogu seda tegevust nimetatakse poliitharidustööks. Aeg on vabandada võimalike eelarvamused ja mõista, et laiade rahvahulkade osasaamine poliitilisest selgitus- ja kasvatustööst ei ole midagi lubamatut, vaid üheks suuremaks ja esimeseks ühiskondlikuks vajaduseks.

Mis puutub uude poliitharidustöö süsteemi, siis see on juba üldjoontes kujunenud ja tuttavaks saanud. Ja peab tähendama, et laial-

dastes rahvahulkades see leiab ka mõistmist ja heakskiitmist.

Seniste vabahariduslike ja muude mitmesuguste organisatsioonide likvideerimine on üsna normaalselt jõudmas lõpule. Kuid nende asemele ei jää kaugeltki mitte tühi koht, vaid kujuneb uus, ühtlane poliitharidustöö organisatsiooniline struktuur, mis koondab endasse kõik töötava rahva hulgad ning asub järjekindlalt arendama kõikjal püsivat poliitharidustööd.

Tegelikeks organeiks maal kujunevad rahvamajad ja klubid, linnades ja käitiste piirkondades kultuurmajad ning ametiühingud oma kultuurtoimkondade, nende klubide, pu-naste nurkadega jne. Maa rahvamajad alluvad kohalikele töötava rahva nõukogudele, kes kinnitavad nende juhtivad organid ja eelarved; seal aga, kus ametiühingud koondavad endasse suurema osa töötavast rahvast, juhi-vad kultuuritööd ametiühingute vastavad organid. Tegelikult ei ole takistusi ühelgi ausal töötaval kodanikul osa võtta sellest laialdasest kultuuritööst.

Et võiks areneda tõhus poliitharidustöö, on esimeseks ülesandeks välja arendada otstarbekas rahvamajade ja klubide võrk. Siin on iga-tahes veel rohkesti ülesandeid, esiteks, et niisugused majad oleksid olemas, ja teiseks, et neis majades võiks arendada järjekindlat kultuuritööd. Meie rahvamajad vajavad selleks üldiselt veel palju tähelepanu; kohtades, kus sobivad majad puuduvad, tuleb veel läbi ajada mitmesuguste asettäitvate majadega. Peaasi, et vajaline töö ei jääks kuskil seisma. Enamasti tuleb ikkagi veel koolimajadel anda ruumi ka väljaspool kooli tehtavaks kultuuritööks.

Rahvamajade ringkondade kujundamisel tuleb toimida plaanikindlalt, lähtudes tegelikult olukorrast ja otstarbekohasusest. Seejuures ei saa just arvata, et alati näiteks valdade administratiivpiirid määraksid ka rahvamajade piirkonnad. Enamasti on igas vallas tegelikult mitu rahvamajapiirkonda ja teinekord ulatub rahvamaja piirkond isegi mitme valla piiridesse.

Rahvamajad, samuti raamatukogud jne., on vajalisteks eeldusteks selleks, et võiks teostada tagajärjekamat poliitharidustööd ja kultuurset vabaaja korraldamist. Kuid need eeldused on otstarbekalt ära kasutatud alles siis, kui nende juures arendatakse järjekindlat tegevust. Selleks tuleb märkida kõigepealt igasugust üldist selgitustööd, kuid edasi ja peamiselt püsivat tööd vastavates tegevusharudes ja -ringides, kuhu tuleb koondada eeskätt aktiivsem ja teadlikum osa enesearendajaid ning milliste kaudu võime ka loota noortest uute teovõimeliste aktivistide juurdekasvu. — Üpringid, näiteringid, laulukoorid, orkestrid, noorterigid, spordiringid, mitmesugused muud eriharrastuslikud ringid jne. on tegelikult nendeks kolleteks, milliste kaudu peab toimuma tegelikult arendav poliitharidustöö rahvamajades, klubides jne. Nende ringide töös ja seega ühes tuleb rakendada kõik vajalised ja võimalikud tegevusavaldused ja -vahendid, et aktiveerida asjaosalisi nende eneseavaldamistöös: mitmesugused esinemised, töö- ja harjutuskoosolekud, luge-

mistoad-lauad, seinalehed, erinäitused jne. Nende kõigi ostarbekohane rakendamine loob aluse iga kodaniku teadlikuks, isetegevuslikuks enesearendamiseks iseseisva lugemise teel, teadliku suhtumise teel tööprotsessi jne. Säärane poliitharidustöö ei ole mingiks ühekülgses ja juuretuks avalduseks, vaid kasvab kokku kogu ühiskondliku kultuuritervikuga, aida-tes seda plaanikindlalt ehitada.

Üheks suuremaks ja tähtsamaks küsimuseks kogu poliitharidustöö süsteemis on kaadrite küsimus. Teadlikest juhtidest, nii keskustes, kuid eriti ka kohtadel, on olenev see, kuidas leiab rakendamist ja teostamist poliitharidustöö. Seepärast tuleb sobivate ja võimeliste juhtide leidmisele kõikjal pühendada suurt tähelepanu. Tuleb rakendada eeskätt teadlikumad seltsimehed ja kõik, kes heatahtlikult ning mõistvalt tahavad ja suudavad sotsialistliku kultuuri ehitamisel kaasa töötada. Kuid kaugeltki ei saa piirduda ainult olevate kaadrite rakendamisega, vaid erilist tähelepanu tuleb pühendada ka uute kaadrite ettevalmistamisele. Selleks tuleb kõigiti soodustada noorte isetegevust mitmesugustes ringides, mis võimaldab saada tegelikku organiseerimistöö praktikat, tuleb võimaldada andekamaile õppida vastavalt kursustel, poliitharidustöö koolides jne.

Uus süsteem annab poliitharidustöö teostamiseks paremaid võimalusi selletõttu, et põhilisi juhtivaid ülesandeid on võimalik teostada ka selleks eriliselt rakendatud jõudude abil, tänu riigivõimu kaasabile. Suureks saavutuseks tuleb pidada eriti poliitharidustöö inspektorite ja konsulentide töösse rakendamist maakondades ja suuremais linnades Hariduse Rahvakomissariaadi Poliitharidustöö Osakonna juhtimisel, ja sellele alluvate erialaliste keskuste väljaarendamist, mis loob paremad, omavahel koordineerivad võimalused laialdase ja kava-kindla töö korraldamiseks rahva kunstilise isetegevuse, loengute korraldamise jne. aladel. Kuid olulisem töö, tegelik poliitharidustöö, saab teostuda ikkagi siis hästi, kui kõik teadlikud kodanikud aktiivselt sotsiaalse ühistööna võtavad sellest osa. Omaalgatus ja -abi kohtadel, riigivõimu ja loodud organisatsioonilise struktuuri tihedal kaasaaitamisel võimaldavad jõuda soovitud väärtuslikele saavutustele.

Sellele sihile jõuame, kui peame silmas ühist suurt sihti, s. o. sotsialistliku ühiskonna ülesehitamist ja selle kultuurisisu loomist. Sellele jõuame, kui arvestame sealjuures ka neid eriolusid ja rahva vaimseid omadusi, kelle keskel töötame.

Karl Laane

K. Raud

Talu

ÜHE SÕSARVABARIIGI SAATUSEST KIRGIISIDE LANGUS JA TÕUS

Kirgiisid on türgi-mongoli rahvas, kes eluneb Kesk-Aasia mägedes, Altais ja Pamiiril ning steppides Kaspia merest Turkestani idapiirini.

Hiina allikad mainivad neid juba 200 a. enne meie ajaarvamise algust. Nad olid nomaadid (rändrahvas), kes pikkade sajandite vältel on pidanud sõdu hiinlaste, mongolite ja uiguuridega. Nende kangelaslike võitluste kajastused on säilinud kirgiisi 200 000-värsilises eeposes „Manas“, mis seni suuliselt põlvest põlve pärandus, nüüd aga on trükitud raamatuna kirgiiside eneste kirjakeeles.

Alles 19. sajandil tulid venelased Kirgiisiasse, kasutades kirgiisi väikeste vürstide omavahelist kodusõda. Kogu maa alistamine ei nõudnud vene kindraleilt kuigi suurt vaeva, kuna nad seejuures kasutasid pealegi mõningate reetjate abi. 1863. a. alates valitsesid Kirgiisiat tsaari ametnikud. Seda ajastut kutsuvad kirgiisid ise „pisarate ajaks“. Kuigi Venes tol ajal enam ametlikult pärisorjust ei olnud,

muutsid kohalikud vürstikesed tsaariametnike toel ja abil kunagise vaba rahva pärisorjaks. Vürstid olid tegelikult isandad oma alamate elu ja surma üle. Tsaariametnikud toetasid ja abistasid vastuhakkajate hukkamist kohtuta. Kuid rahva rahulolematumus kasvas ja murdis enesele tee 1916. aastal. Selle ajani ei teeninud kirgiisid Vene sõjaväes. 1916. a. andis aga sõdiv tsaar käsu kogu kõlvulise inimmaterjali mobiliseerimiseks Kirgiisiaski. See kutsus välja rahva aktiivse vastupanu. Omamata muud relvastust kui vibud ja nooled, hakkasid kirgiisid ennast sangarlikult kaitstes taanduma Hiina piiri poole. Lõpuks siirdusid nad emigrantidena Singiangi, kus neid tabas nälg ja kirjeldamatu viletsus. Ainult reetjad ning vürstid jäid paigale, astudes tsaari teenistusse.

Kuid elu kodust kaugel oli kirgiisidele väga raske. Uks kolmandik nendest hukkus, enne kui võidukas Oktoobrirevolutsioon avas neile tagasitee koju. See sündis a. 1920. Samad venelased, kelle vastu

Kaks kirgiisi tütarlast

kirgiisid kord olid üles tõusnud, võtsid neid nüüd vastu hoolitsevate isadena. Kuid need ei olnud enam venelased, vaid vennad: need ei olnud ametnikud ja tsaariorhvitserid, vaid töölised ja talupojad!

Kirgiisia läks vastu õitsengule. Tekkis tööstus: söe-, väävli-, tina- ja raadiumikae-vandused, suhkruvabrikud, puuvillateha-sed, siiditööstused, lihakombinaadid. Kui kasutatava põllupinna suurus veel 15 aastat tagasi oli 325 000 hektaari, siis ulatub see nüüd üle miljoni hektaari. 80% ko-gu rahvastikust Kirgiisias tegutseb kolhoosides põllunduse alal, kasutades sada-konda masina- ja traktorijaama.

Kümne- ja sajakordseks on tõusnud ka kariloomade pidamine, üldine heaolu ja eriti rahvaharidus. Kirgiiside eneste hul-gast kasvanud noored naised ja mehed on teenijateks nõukogude asutustes, õpetaja-

teks nii maa- kui pealinna Frunse alg- ja keskkoolides. Üheõigusliku rahvana nau-dib see tsaaririigi rahvaste-vangla tuhka-triinu oma õitsengut Nõukogude Sotsia-listliku Vabariigina.

Kunagistele rõhutatud kirgiisidele unenäo-na tunduv elu on tõelisus, mille püsimist ning aina kasvavat paranemist kindlustab stalinlik Konstitutsioon; sest selle Kons-titutsiooni § 13. seisab:

„Nõukogude Sotsialistlike Va-bariikide Liit on liitriik, moo-dustatud üheõiguslikest Nõu-kogude Sotsialistlikest Vaba-riikidest vabatahtliku ühine-mise alusel...“ Ja üheteistkümmen-dana selles loetus seisab: „Kirgiisi Nõukogude Sotsialistlik Vaba-riik...“

Fakte minevikust

„**K**aristada võimaliku pehmusega, verevala-miseta“ — tähendas kiriku-slaavi keeles: põle-tada tuleriidal.

★

Kõigis apostliku-õigeusu kirikuis loeti kord aastas ette kirikuvande alla pandud isikute nimed; need olid: Mazepa, Griška Ot-repjev ja Leo Tolstoi.

★

Juba 17. sajandil veskitöoline Ivaška Kultõgin leiutas purisaani. Selle eest peksti leidurit raudkeppidega, piinati ning vangistati. Saan põletati.

★

Burgundia kuninga Guntromi naine Austra-hilda nõudis, et tema surma korral tapetaks ka arstid, kes teda ravisid. Pärast Austrahilda surma raiuti üheksal arstil pead otsast.

★

Heinrich VII, Luksemburgi krahv ja Saksa kuningas (1308—13) mürgitati paavsti korral-dusel kirikus armulauaviinaga; suu-pisteks anti veel oblaadike pealekauba.

Sürakuusa türann Dionysios (umb. 376 e. m. e.) määras vastutusrikkale ja tähtsale ametikohale isiku, keda ükski ei sallinud. Kui keegi seda talle ette heitis, siis vastas Dionysios: „Ma tahtsin, et oleks Sürakuusas keegi, keda roh-kem vannutaks kui mind.“

★

Pyrros, Epeirose kuningas, lõi edukalt roomlaste sõjaväge kahel korral, kuid kaotas ise palju mehi. „Veel üks säärane võit,“ ütles ta, „ja ma pöördun üksinda tagasi!“

★

Kord katkestas Phokioni kõnet kogu kuu-lajaskonna üksmeelne aplaus. Ta pöördus oma sõprade poole küsimusega: „Kas ma kogemata mõnd rumalust ei ütelnud?“

★

Themistokleselt küsiti, kumb oleks ta meel-samini, kas Achilleus või Homeros? Ta küsis vastu: „Aga mida peate teie paremaks — olümpiamängudel võita või võitjate nimesid välja hüüda?“

TUGLAS RAHVALIKU LUULETAJANA

Vähestele on teada, et novellist ja romanist Fr. Tuglas, kes on kirjutanud ka silmapaistvaid kirjanduse- ja kultuuriloolisi monograafiaid, on noorpõlves avaldanud ka luuletusi. Kui Tuglase riimitud proosa („Meri“) ja proosaluuletused (kogust „Hingede rändamine“) on veel vähegi tuttavad, siis peaks tema lihtne „Kätki-laul“ küll enamikku meie iugejaskonnast üllatama. See on laul 1905. a. revolutsioonile järgnenud süngest reaktsiooni ja karistussalkade tegevuse ajast, ilmunud

„poliitikalises ilukirjanduse-, pilkenalja- ja pildilehes“ „Tiiu Tasane“ (nr. 3 — 1906). Tol ajal kandis noor revolutsiooniline autor veel Fr. Mihkelsoni nime.

Lihtsates, kuid vapustavates sõnades kajastuvad selles laulus reaktsioonikolelused, milliseid meil enam kunagi karta ei tarvitse. Heinelik iroonia, kuid lõppeks siiski üle kõige särav lootusrikas ja ülesehitav hoiak kindlustavad sellele katsetusele kultuuriloolise väärtuse kõrval ka kirjandusliku loetavuse.

KÄTKI-LAUL

Maga, maga, marjukene, maga!
Kiigutab sind ema ise lauluga:
Võllapuu meil õue taga,
Siia kätki tegin ma.

Maga laps sa rahu süles!
Kiigutab sind ema ise lauluga:
Võllas isa poodi üles,
Sellesama kõie otsas kätkis ripud sa.

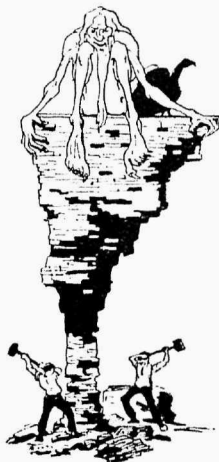
Mis sul peaks olema küll mureks!
Ainult armu-sõnu kuuled minu suust.
Kui sa kasvad ükskord suureks —
Oda teed siis isa võllapuust!

Maga, maga! Öö on vaikne. Kustund põlev talu.
Isa katab külmaks andung muld.
Kasvad suureks, tunda saad siis valu,
Tunda hinges leegitsevat tuld!

Kasvad suureks, tunda saad siis valu,
Orjapiina ilmaotsala —
Ara asjata siis abi, armu palu!
Tea — seda sul ei ole oodata!

Kõnni ise elu-adra taga,
Murra ise enesele teed!...
Maga, maga, marjukene, maga:
Palju ees meil on veel pilkast ööd!

Fr. Mihkelson.

AUGUST JANSENI

karikatuurne joonistus 1906. a.
Avaldatud Jaan Seene nime all.

Siin sümboliseeritakse töölisklassi revolutsioonilist tööd tsarismi ja kapitalismi aluste kallal. Pilt on avaldatud vihase reaktsiooni ajal, ega kannu selletõttu üldse mingit nime.

LEO TOLSTOI JA VENE KIRIK

Tolstoi suri 7. novembril 1910, aga kirik ja tsaarivalitsus hakkasid valmistuma tema surmaks juba 1900. a. aprillis. Siis saadeti sinodi salajane ringkiri kõigile konsistooriumidele, milles keelati kõigi kiriklike teenistuste pidamine Tolstoi surma puhul, kui krahv enne seda ümber ei pöördu. See ringkiri valmistas ette Tolstoi väljaheitmist kirikust, mis järgnes 22. II 1901. a. Tolstoi põlu alla panemine suures kirjaniku populaarsust ja tegi sinodile vaenuliseks laialdasi ringkondi. Kõikvõimas sinodi ülemprokurör Pobedonostsev taipas, et tehtud vigad tuleb parandada. Kui Tolstoi 1902. a. haigestus, siis tegi Pobedonostsev Caspri vaimulikele (koht Krimmis, kus Tolstoi tol ajal elas) korralduse, et pärast Tolstoi surma tuleb neil ilmuda välja surimajast ning teatada, et kirjanik enne surma pattu kahetses ning kiriku rüppe tagasi pöördus. Selle valega pidi tehtama heaks kogu ka, mida Tolstoi teosed kirikule olid teinud tsaari tseensuurist ja teoste tagakiusamisest hoolimata. Tolstoi aga paranes varsti ja valitsus ning sinod pidid loobuma plaanist teda avalikult patukahetsejaks tembeldada.

Kui 1908. a. pühitseti kogu maailmas Tolstoi 80. a. sünnipäeva, tegi Kroonlinna piiskop Joann erilise palve, millega anus jumalat kiiresti koristama kirjanikku-jumalasalajat. Aga ei aidanud „päha palve Leo Tolstoi surma kiirendamiseks“. Sinod nägi ära oma töö tagajärjetuse ja otsustas veel kord heaga proovida: 1909. a. Tuula arhierei Parfenij palub Tolstoi kirikuga leppida. Muidugi tulemusteta.

Viimast korda püüti Tolstoid „pöörata“ ta surma eel, kui ta oli juba haigena Astapovo jaamas. Sinodi korraldusel tuli nunn Varsofij isiklikult eksinud poega tagasi võitma, samal ajal saatis Tolstoile telegrammi ka metropoliit Antonij. Kuid seegi ei aidanud.

Sinodi viimaseks mureks oli küsimus, mis teha siis, kui leidub mõni preester, kes Tolstoile siiski peab õigeusu matusetalituse? Otsus, mis kiiresti teatavaks tehti Tuula kubernerile, kinnitas, et „pole abinõusid preestri seadusevastase tegevuse takistamiseks, kuid preester võetakse vastutusele, kui ta peaks vaimulikud matused teostama“.

Tolstoi suri ja maeti. Kuid preestrite palvele ei läinud sellega ühenduses keegi. Sinod pääses niisis ka preestri karistamisest.

LEO TOLSTOI FILMIS

Leo Tolstoi 30. surmapäeva puhul meenutatakse, et ta on üks neid väheseid inimesi endiselt Venemaalt, kellest on säilinud filmivõtted 1910. a. alates. Kinotegelane V. V. Stassov tahtis juba 1903. a. filmida kuulsat kirjanikku tema mõisas Jasnaja Poljanas. L. N. Tolstoi algul andis nõusoleku, siis loobus sellest, kui kuulis, et filmimiseks peab välja kutsuma eriteadlasi filmipioneeri Lumière juurest Pariisist ja Edisoni juurest Ameerikast.

1905. a. kevadel püüdis Leo Tolstoid filmida keegi ameeriklane, kuid see ei õnnestunud, sest kuulus kirjanik oli mitte ainult filmimise, vaid ka päevapildistamise vastane.

1908. aastal, Leo Tolstoi 80. sünnipäeva puhul, tehti jälle korduvalt katseid Leo Tolstoi filmimiseks, kuid need nurjusid tema vastuoleku tõttu.

1910. a. õnnestus filmivabrikandil A. Drankovil filmida L. Tolstoid, kui kirjanik Jasnaja Poljana õuel kõneles külameestega.

1912. a. valmistas J. A. Protasov filmi „Suure vanakese lahkumine“, milles Leo Tolstoid kehastas noor näitleja V. Šaternikov, keda grimeeris kujur J. Kavaleridze. Film valmistati Kiievis. Film ei pääsenud ekraanile, kuna tsaarivalitsuse tšensor keelas selle näitamise kinodes.

Leo Tolstoist on üksikuid filminegatiive ka „Pathé“ filmistuudio arhiivis Pariisis, samuti oli neid ka Edisonil Ameerikas.

MUUSIKALINE LUGU

Nõukogude filmitööstuse järjekordse edusammuna valmis suur muusika- ja laulufilm „Muusikaline lugu“, mis on juba ekraanil ka Eesti NSV kinodes. Filmi peaosas esineb ordenikandja laulja, tenor S. Lemešev, kes peale hiilgavate laululiste võimete ja silmapaistva näitlemisoskuse omab ka hea filmivälimuse. Filmis kantakse ette aariaid Tšaikovski, Rimski-Korssakovi, Bizet' ja Flotovi ooperitest.

„Muusikaline lugu“ on film nõukogude töötajate päikesepaistelisel tänapäeval, kus talentidele on kindlustatud arenemisvõimalused ja kunstnike ümbritsetakse hoolitsusega.

NSVL Rahvakomissaride Nõukogu juures asuva Kinokomitee ametlik häälekandja „Kino“ kirjutab „Muusikalise loo“ ekraanile-tuleku puhul, et see film tõstab nõukogude kino muusikakultuuri ja on signaaliks tõsise muusika poole pöördumise kohta filmikunstis.

Peale tenor Lemeševi esinevad filmis peaosades veel Zoja Fedorov, E. Garin, V. Konovalov jt. Filmi valmistas „Lenfilm“ režissöör A. V. Ivanovski.

UUDISTEASEID POLIITILISE KIRJANDUSE ALALT

RK „Poliitilise Kirjanduse“ kirjastusel on ilmunud ja ilmumas järgmised, igale poliitharidustöölisele ja valimisagitaatorile vajalikud teosed:

Uleliidulise Kommunistliku (b) Partei Ajalugu. (Lühikursus). Hind lihtkõites 3 rbl. 75 kop., riiekõites 4 rbl. 40 kop.

NSVL Ulemnõukogu seitsmes istungjärk. Hind kalingurkõites 3 rbl. 15 kop.

Riigivolikogu koosseis — Stenograafilised aruanded. Hind 50 kop.

V. I. Lenin: Noorsooühingute ülesanded. Hind 20 kop.

V. I. Lenin, E. Stepanova: Friedrich Engels 1820—1895. Hind 75 kop.

ENSV Konstitutsioon. II tr. Hind 15 kop., plakatina 65 kop.

Uhislaulud I—III tr. Hind 40 kop.
Sergei Mironovitš Kirov 1886—1934. Hind 1 rbl. 50 kop.

J. V. Stalin: Aruanne Partei XVIII Kongressil UK(b)P Keskkomitee tegevusest. Hind 35 kop.

M. J. Kalinin: 23 aastat Nõukogude võimu. Hind 15 kop.

M. J. Kalinin: Kommunistlikust kasvatuses. Hind 25 kop.

M. J. Kalinin: Mis on andnud Nõukogude võim töötavale rahvale. Hind 25 kop.

V. M. Molotov: Nõukogude Liidu välispoliitika (kõne 1. VIII 1940). Hind 20 kop.

V. M. Molotov: Nõukogude Liidu välispoliitika (kõne 29. III 1940). Hind 20 kop.

K. Säre: Nõukogude Eesti sotsialismi ülesehituse teel. Hind 20 kop.

A. J. Võšinski: NSV Liidu Ulemnõukogu valimiste määrustik küsimustes ja vastustes. Hind 35 kop.

Abiks agitaatorile. II tr. Hind 1 rbl. 25 kop.

NSVL Ulemnõukogu valimiste määrustik. Hind 20 kop., plakatina 65 kop.

Need väljaanded on müügil kioskides ja raamatukauplustes. Suurmüük RKK Müügi-osakonnas, Tallinn Pärnu mnt. 10.

TEOS POLIITHARIDUSE ALALT

5.—12. okt. 1940 korraldas Hariduse Rahvakomissariaat Tallinnas kursuse poliitharidustöö kaadritele. Kursusest võttis osa enam kui 100 inimest. Hariduse Rahvakomissariaadi poolt kursustele komandeeritud seltsimehed määrati pärast kursuse lõppu kohtadele linnades ja maakondades.

Sel kursusel peetud kõned ja loengud omavad püsivamat väärtust, mille tõttu RK „Poliitiline kirjandus“ avaldab need eriraamatuna. Raamat, mille nimeks on „Poliithariduse küsimusi“, ilmus 14. detsembril. Pääle eelnimetatud loengu-referaatide leidub raamatus sms I. Kalinini kõne „Kommunistlikust kasvatuses“; see on ilmunud küll ka eriraamatuna, kuid moodustab sedavõrd olulise aluspõhja poliitharidustöölise rahvapedagoogilisele

tööle, et raamatu toimetis on pidanud vajalikuks selle ka „Poliithariduse küsimustesse“ paigutada. Raamatu III osa koosneb mitmesugustest juhistest ja määrustest poliitharidustöö alalt ja koondab seega igale poliitharidustöö juhile ning organiseerijale vajalikud materjalid. Raamatu hinnaks on 2 rubla.

OODATUD RAAMAT

Moskvas on ilmunud „PSRS (NSVL) ajaloo“ kaks esimest osa, mis on ette nähtud keskkooli 8. ja 9. klassile. Selle raamatu ilmumine on suur sündmus ajaloo-kirjanduses ja pedagoogikas.

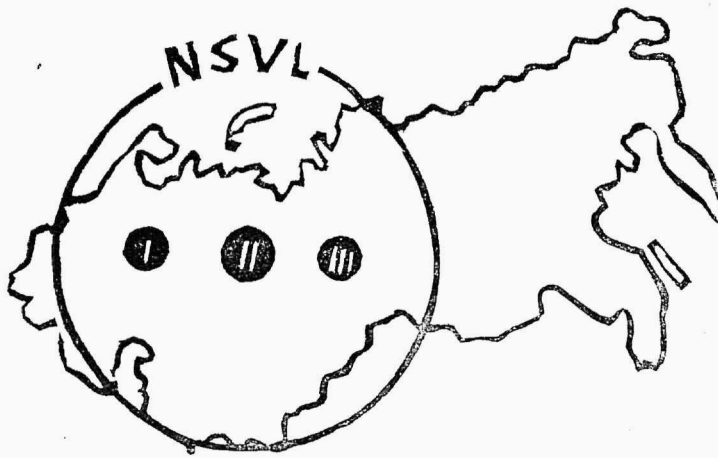
„NSVL ajalugu“ on mitmeaastase järjekindla töö saavutus, mille teostas ajaloolaste kollektiiv prof. A. M. Pankratova juhatusel.

Selle ajaloo-raamatu kohta „Pravda“ kirjutab: „Raamatu autorid seadsid endale eesmärgiks kujutada (edasi anda) ajaloo protsessi mitmekülgselt, alates materiaalse baasiga ja lõpetades poliitilise ja ideoloogilise pealisehitusega. See on neil korda läinud märkimisväärsel määral.“

Raamatu saavutuseks on seegi, et NSVL ajalugu, nagu seda nõudsid seltsimehed Stalin, Kirov ja Ždanov juba 1934. aastal, on siin valgustatud tihedas kontaktis maailma-ajaloo, on tõendatud NSVL rahvaste ajalooliste saatuste omavaheline olenevus ja kontakt maailma-ajaloo käigul. Meie maa minevik on näidatud maailma ajaloo-sündmuste taustal, on näidatud Euroopa revolutsioonilise liikumise ja revolutsioonilise mõtte mõju Venemaa vabastumislikumise saatuses.

Raamatu tähtsus ületab kooli seinad. See on suurepäraseks abiks avaratele nõukogude intelligentsi ringkonnile ja ka partei aktiivile. Teadlik NSVL kodanik peab tundma oma kodumaa ajalugu, suurte võitluste ajalugu, milliseid tööinimesed pidasid meie maa vabastamise heaks mõisnike ja kapitalismi orjusest. Tema peab tundma kõigi nende võitluste raskusi, tema peab tundma mitte ainult vene rahva, vaid ka teiste NSVL rahvaste mineviku tähtsamaid sündmusi. See raamat annab võimaluse meie intelligentsi laiadele ringkonnile täita lünka ajaloo-teadmistes.“

ÕPIME TUNDMA

oma sotsialistlikku kodumaad!

Suur ring kaardi kohal kujutab Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu territooriumi pinnasuurust. Võrdluseks on sellesse asetatud väikesed ringid — Vana Maa ilma teised suurriigid: Inglismaa (I), Jaapan (II) ja Itaalia (III), ilma asumaadeta. Teatavasti on NSVL pindala suurus umbes 22 miljonit km², Jaapanil ja Itaaliale umbes 0,5 miljonit km² ja Inglismaal ca 314.000 km².

PEAMURDMIST NÕUKOGUDE LIIDU GEOGRAAFIAST

1. Puškini Laura, meenutades sooje hispaania öid, lausub: „Kaugel põhjas, Pariisis... sajab külma lund.“ Kuidas teile meeldiks, kui keegi Alžiiri päriselanik ütleks: „Olin seal, kaugel lõunas, Nõukogude Liidu mail.“

2. Millised kohad asuvad põhja ja millised lõuna pool ning umbkaudu kui palju on neil põhja-lõuna suunas vahemaad:

Tallinn või Sahhalini saar?

Moskva või Irkutsk?

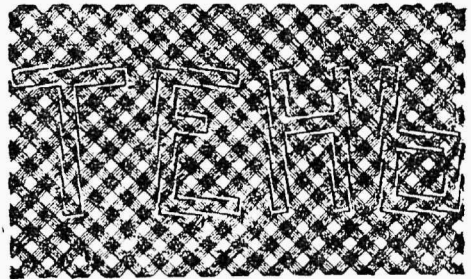
Vladivostok või Jalta?

Murmansk või Vankarem?

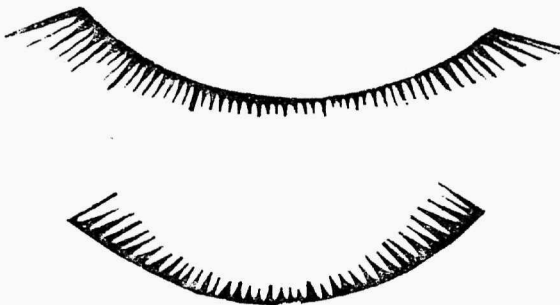
3. Millisest kohast Nõukogude Liidu pinnal võib ilusa ilmaga binokli abil näha **Briti Impeeriumile** kuuluvat maad?

Enne vastamist ärge tarvitage kaardi abi.

KAS USALDATE ENDA SILMA?

KAS joonisel kujutatud tähed on sirgjooneliste äärtega nagu harilikud trükitähed või on nad kõverad? Kas nad on asetatud harilikul viisil kõrvuti või paigutatud läbisegi?

KUMB kõrvalolevatest kaartest on nõgusam, kumb lamedam?

KUMB kaarjoontest on pikem, kumb lühem? Püüdke vastata ainult silma abil ja kontrollige siis sirkliga. Kas maksab igakord usaldada „kuningas silma“?

NÕUKOGUDE LIIDU MALETAJATE PARAAD

Tänavu septembris võistles Moskvas 20 valituimat esindajat NSVL miljonilisest male-armeest maailma võimsaima maleriigi esimaletaja nimele. Võistlus vältas kogu kuu ja hoidis pinevil meie töötava rahva väga mitmekesiste kihtide laiaulatuslikku tähelepanu.

Esivõistluste lõpptulemused olid paljudele suureks ootamatuseks. Oldi kindel NSVL ja rahvusvahelise maletuusa, suurmeister Botvinniku võidus; konkurendiks temale peeti Keres. Kuid turniiri käik kõrvaldas peagi Keres ja Botvinniku esikoha peapretendentide hulgast ja nihutas asemele uued, noored jõud. See võis valmistada suure pettumuse paljudele Botvinniku ja Keres pooldajatele, kuid maleüldsuse seisukohast võib ainult rõõmu tunda. et esiplaanile nihkus kogu seeria uusi, värskeid jõude; see näitab, et maleliikumine on oma ülesande kõrgusel. Sotsialistliku riigi male-eesmärgiks ei ole sugugi paari üksiku tippmaletaja väljaarendamine, vaid male kui kultuurilise ajaviite viimine võimalikult laidesse töötava rahva hulkadesse. Sellest seisukohast lähtudes on täiesti ükskõik, kas võistluse võitja nimeks on Botvinnik, Keres, Smõsslov või mõni muu. Tähtis on aga see, et võistlus näitaks maletöö tõhusat vilja uute malekaadrite kasvatamise näol. Seda möödunud võistlus just näitaski. Ta näitas meile, et juhul, kui Keres ja Botvinnik lahkuksid malenäitelavalalt, siis seega ei oleks sugugi veel antud valusat hoopki N. Liidu malele, sest iga tippmeest on võimalik kiiresti asendada uute lootustandvate jõududega noorte maletajate seast.

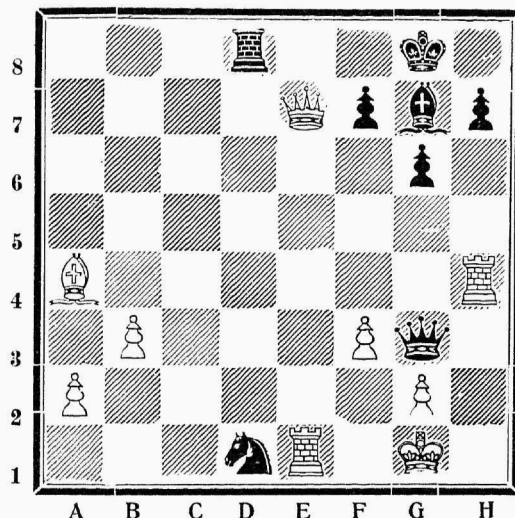
Turniir näitas, et päris noorte maletajate generatsioon on tõrjumus välja vanemaid ja vanu meistreid maletippudelt ja ise asemele astumas. Smõsslov, Boleslavski, Stolberg ja teised on vaid eelväikes sellele noorte maletajate laviinile, mis on sisse murdmas NSVL malekõrgustesse.

NSVL XII maleesivõistluste lõpptulemuseks oli: 1) ja 2) Bondarevski ja suurmeister Lilienthal à 13,5 punkti, 3) Smõsslov 13, 4) suurm. Keres 12, 5) ja 6) Boleslavski ja suurm. Botvinnik à 11,5, 7), 8) ja 9) Veressov, Dubinin ja Makogonov à 10,5, 10) suurm. Petrov 9, 11) ja 12) Lissitsõn ja Ragošin à 8,5, 13), 14), 15) ja 16) Konstantinopolski, Mikenas, Panov ja Stolberg à 8, 17) Gerstenfeld 7, 18) ja 19) suurmeistrid Kotov ja Löwenfish à 6,5, ja 20) Rudakovski 5,5 punkti.

Turniiri käik näitas, et suurimaid lootusi võib lähemas tulevikus asetada 19-aastasele moskvalasele Smõsslovile. Smõsslov ei võitnud veel seekord turniiri, kuid teda esikohast lahutavad pool punkti ei ole ka nimetamisväärne vahe. See, mis Smõsslovil ei õnnestunud nüüd, õnnestub kindlasti järgmisel korral, kui ei kerki esile veel nooremalt maletajat.

Smõsslovi mängu näitena toome lõpu tema partiist Panovi vastu. Smõsslov ei kohkunud tagasi tagurite kahingutest seisudes, milles ei ole näha konkreetset vastutatu kahitud materjali eest. Partiis Panovi vastu Smõsslov mängis mõne aja ühe vankri võrra alakaalus olles.

Mustad — Smõsslov

Valged — Panov

Selles seisus järgnes mustade poolt: 43. ... Vd2! Kahju, et pärast seda käiku Panov alistas ja publik ei näinud Smõsslovi plaani efektselt teostamist. Smõsslovi poolt kavatsatud kombinatsiooni peavariant on selline: 44. Le8+, Of8 45. Vh2, Vd8!! ja kui nüüd näiteks 46. Le2, siis Oc5+ 47. Kh1, Rf2+ 48. Kg1, Rg4+ ja kadu järgneva käiguga.

Kui valged mängiksid 44. Ve2, siis järgneks V:e2 45. L:e2, L:h4 46. L:d1, Od4+ ja mustad võidavad.

NÕUKOGUDE KULRUUR ilmub kord kuus. Vastutav peatoimetaja Hans Piilmann. Tegev toimetaja H. Tarand. Toimetuse kolleegium: N. Timson, A. Piht ja A. Jaanus. Toimetuse aadress: Pärnu 10—14, Tallinn. Telefon 441-88. Talituse aadress: Pärnu mnt. 10—24. Tellimishind aastas 10 rubla, poolaastas 5 rubl. Üksiknumber 1 rubl. Väljaandja RK „Poliitiline kirjandus“, Tallinn, Pärnu 10—14.

Trükitud nats. „ühiselu“ trükikojas Pikk 42, Tallinn. T. 2988. MB-100.

4 trükipoognat. Trükiarv 5000 eks.

Nõukogude kultuur on materiaalsete ja vaimsete hüvede kogusumma. Ainult tihe side selle kahe poole vahel tagab kiire arengu ning edu.

„Nõukogude Kultuuri“ tervitavad:

„PUNANE KRULL“

ENSV KUNSTSARVE TEHASED

Nats. „A/S ROTERMANNI TEHASED“

E. T. K.

Nats. „EESTI KIVIÕLI“ A/U

Nats. A/S PABERIVABRIK „KOIL“

Uhendatud riidevabrik
KEILA

Nats.
A/S JAAK PUHK
ja POJAD

Nats.
KAVE

Tekstiilkäitis
„JUUNI VÕIT“

Uhing
EESTI LIHAEKSPORT

Nats.
A/S A. M. LUTHER

Nats.
SAKU ÕLLETEHAS

Nats.
TOOSTUSE
A/S PÕHJALA

Nats.
A/S JARVAKANDI
TEHASED

KOMBINAAT „UNION“

Trükikoda
„PUNANE TÄHT“

Tekstiilvabrik
„KOMMUNAAR“

EESTI METSATÖÖSTUS

Nats.
Jalanõudetööstus
„OVALD“

RIIGI TRÜKIKODA

P.K. VÕIEKSPORT

Keskliit „EESTI
MUNA EKSPORT“

Nats.
HIIU-KÄRDLA KALEVI-
VABRIKU O/U

Nats.
O/U SILIKAT

Nats.
A/S EPHAG

Tubakatehas
„LEEK“

Nats.
A/S VOLTA TEHASED

Nats.
O/Ü VÕIME
Estonia p. 17 Tallinn

Karbitööstus
„PROLETAARLANE“
Õllepruuli 2 Tallinn

Nats.
A/S AIVAZ

Nats.
E. A/S C. SIEGEL

Nats.
Karusnahavabrik „ARKO“

Nats.
SEISLER & KO
Tartu 45 Tallinn

Nats.
A/S GINOVKER & KO

Nats.
O/Ü ESTO-MUUSIKA

Nats.
K/M REINTAMM
V. Posti 7—2 Tallinn

Nats.
F-a R. KÄSPER
Kirjutustarvete
ja paberiladu
Viru 4 Tallinn

Riiklik
Ehitustrust nr. 3
„BETON“

Nats.
A. ja R. VALDSOO
jalanõudeäri
Viru 5 Tallinn

Nats.
A/S EXTRAKTOR

Nats.
K/m S. KARŠENSTEIN
Harju 23 Tallinn

Nats.
EESTI KAUPMEESTE
MAJANDUSKESKUS

Nats.
A. SINISOF
Tartu 79 Tallinn

Nats.
Kaal- ja masinaehitus
„VEGA-TEHAS“

Nats.
K/M VALTER KORDES
Vineeri- ja mööbli-
tarvete äri
Sakala 22 Tallinn

Kompvekitetas
„KARAMELL“

Nats.
F-a SOBOCINSKI
Mäetööstusmas. esindus
Sakala 31/Kaupmehe 3,
Tallinn

Parketitööstus
„TOOVÕIT“
Tartu 30 Tallinn

Nats.
Kaubanduskontor
„VASA“
Harju 21—3 Tallinn

Nats.
Valmisriieteäri
B. RUBANOVITSCH
Harju 22/24 Tallinn

Nats.
STANDARD-RAADIO

Nats.
A/S FRANKONIA

Nats.
A. SELLING & KO
Vene 11 Tallinn

„PARIIS“
Viru 24 Tallinn

„UHISTRUKK“
Narva 15 Tallinn

Nats.
UUS JOCKEY CLUB

Nats.
A/S „SAVI“
ja „KOLLE“
Pärnu 31, Öle 27 Tallinn

SIDE- JA ISOLEER-
MATERJALIDE KESKUS

F-a G. VEENRE
ja Z. GOLDBERG
Tartu 12

Nats.
Th. GRUHN & KO
Harju 28 Tallinn

Nats.
Valmisriiete äri
J. VEISMANN

Nats.
K/m EMPE
Viru 22 Tallinn

Nats.
Hy MOSER
Pikk 19 Tallinn

Nats.
RUD. NIIBO
Valli 4 Tallinn

Nats.
A/S D. MIRVITZ
ja POJAD

Nats.
RESTORAN
„KULD-LÖVI“

Nats.
RESTORAN
„GRAND“

Nats.
RESTORAN
„IMPERIAL“

Nats.
RESTORAN
„PASSAAŽ“

Nats.
RESTORAN
„SALVE“

Nats.
RESTORAN
„ESTONIA“

Nats.
„EUROPA“

Nats.
„FILIPYC“

Nats.
„HARJU“ KOHVIK

Nats.
RESTORAN „KUNING“

Nats.
„O. K.“

Nats.
RESTORAN „ASTORIA“

Nats.
RESTORAN „GLORIA“

Nats.
„DU NORD“

Nats.
„BRISTOL“

Nats.
„MARCELLE“

Nats.
„MAXIM“
Nõmme

Nats.
„METROPOL“

Nats.
RESTORAN
„LINDA“

Nats.
RESTORAN
„GILDE“

Nats.
RESTORAN
„KALAMAJA“

ENSV ESIMENE
PLEKITOOSTUS
V. Kalamaja 32 Tallinn

Silikaatkivitehas
„KVARTS“
Männiku tee 123 Nõmme

Nats.
Joh. LORUPI
KLAASIVABRIK

Nats.
K. RUTMAN & KO
S. Karja 10—6 Tallinn

Nats.
A/S F. O. TREUBLUT

Nats.
Pudukauba suurladu
B. GOLDMANN
Estonia pst. 13 Tallinn

Nats.
M. JOSSELOV
V. Karja 1

Nats.
A. TÖNISSON & KO ja
„HELIOS“

Nats.
K/m Th. KAARMANN
Portselan- ja
kivinõude kpl.
Raekoja 10 Tallinn

Nats.
J. GERMANN
Teki- ja riidekauplus
Estonia all 7 Tallinn

F-a
Chr. JURGENSON
Raekoja pl. 15 Tallinn

Nats.
E. GÜNTHER
Rohu- ja värvikauplus
Kuninga 8 Tallinn

Nats.
Valmisriiete äri
F-a MODELL
Harju 32 Tallinn

Nats.
Kuld- ja hõbe-
asjade äri
H. MARKOVITSCH
Viru 15 Tallinn

Nats.
BALTI
JAAMA EINELAUA
TÖÖTAJASKOND

Nats.
ISAK BERKOVITSCH
Viru 23 Tallinn

Nats.
Valmisriiete äri
E. PESSIN
Viru 24 Tallinn

Nats.
Karusnaha kaubamaja
ABRAMSOHN
Viru 5 Tallinn

Nats.
KRISTJAN SAAR
& KO
Viru 3 Tallinn

Nats.
F-a E. LERENMANN
S. Karja 10 Tallinn

Nats.
Masinatekauplus
J. FREYBACH
V. Karja 8 Tallinn

Nats.
M. TREUMANN
Sakala 1 Tallinn

Nats.
S. GASSMANN
Uleriiete tööstus
Viru 9—7 Tel. 439-44

Nats.
J. STARK
Uleriiete tööstus
S. Karja 4—4 Tel. 441-03

Nats.
R.U.K.

TALLINNA
KOIEVABRIK

Nats.
ANTON VILLBERG
Põllutöomasinad ja osad
Paldiski 5 Tallinn

Nats.
Venn.
LOUN & ŠITIKOV
Niguliste 18 Tallinn

Nats.
O/Ü RAUDNAHK
Estonia pst. 13 Tallinn

Nats.
G. TAMVELIUS & POEG
K/m „KOONDUS“
Tartu 46 Tallinn

Tekstiilkäitis
„PUNANE KOIT“

Nats.
„RAHVAULIKOOL“

Nats.
K/m ESTIKA
V. Posti 8 Tallinn

EESTI-AGA

O/ü TARMO

Kooperatiivühing
EESTI KALASTAJA
Narva 16 Tallinn

Nats.
RUMBERG, TUBERG
& KO
Nats. O/ü VIRU

Nats.
Tallinna Kivitrükikoda
R. TOHVER & Ko

Kindavabrik
„SIMPLEX“

Naela- ja traaditehas
„METALLIST“

EESTI
TURBATOOSTUSED

Nats.
O/ü MOOTOR

Nats.
THOMAS CLAYHILLS
& SON
Olevimägi 14 Tallinn

Nats.
„OSCAR STUDE“
Olevimägi 14 Tallinn

Nats.
T/ü „SALAMANDER“
Tartu 30 Tallinn

Nats.
KONDOR ja AVAS
jalanõudetööstus

Nats.
B. SABSAY
V. Posti 11 Tallinn

Nats.
TEHN. BUROO
INS. B. URBAN
Tatari 1 Tallinn

Nats.
K/m „LADU“
Valli 4 Tallinn

Nats.
Valmisriieteäri
U/ü M. RUBANOVITSCH
& Ko
Viru 16 Tallinn

Nats.
J. JANKELSON
& POEG
Viru 16 Tallinn

Nats.
J. RUBIN

Nats.
Valmisriieteäri
„DERNIER CRI“
Harju 29 Tallinn

Nats.
Riidekauplus
J. ROSING
S. Karja 11 Tallinn

Nats.
Vihmamantlite tööstus
„GENTLEMAN“
Valmisriieteäri
„MOELA“

Nats.
F-a J. LAANE
ja A. MUTT
Estonia all 13 Tallinn

Nats.
Valmisriieteäri
A. RUBANOVITSCH
ja POJAD
Viru 8 Tallinn

Nats.
Kulla- ja
kellasepa äri
VASSERMANN
Viru 23 Tallinn

Nats.
F-a R. LANGE
Raekoja 5 Tallinn

Nats.
F-a
LEO KRASNOKUTSKI
ja POEG
Kullasepa 8 Tallinn